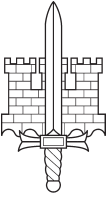

Maanpuolustuskorkeakoulu

Eversti Valo Nihtilä
Suomalaisen taktiikan kehittäjä

Suomalaisen sotataidon klassikot

Maanpuolustuskorkeakoulu

EVERSTI VALO NIHTILÄ
– Suomalaisen taktiikan kehittäjä

Suomalaisen sotataidon klassikot

©Maanpuolustuskorkeakoulu ja tekijät

Kannen kuva: Sigurd Laesvirran laatima TK-piirros eversti Nihtilästä vuodelta 1943.

Sotamuseo /Puolustusvoimat

Kuvat: Puolustusvoimat (ellei toisin mainita)

Toimittanut: Mikko Karjalainen

Taitto: Matti Vartiala/Kalevantuli

ISBN 978-951-25-3424-1 (sid.)

ISBN 978-951-25-3425-8 (pdf)

Painopaikka:

PunaMusta Oy

Tampere 2024

Sisällys

Pekka Turunen

Lukijalle 1

Erik Stenström

Valo Nihtilä taktiikan kehittäjänä ennen talvisotaa 4

Mikko Karjalainen

Suomalainen yleisesikuntaupseeri Valo Nihtilä sodassa 1939–1945 20

Petteri Jouko

Sodan totaalisuus ja taistelukentän syvyys – Valo Nihtilän näkemyksiä sodankäynnistä jatkosodan jälkeen 36

Valo Nihtilä

”Viimeiset 300 metriä” 53

Valo Nihtilä

Puolustuksemme järjestyksen ja suorituksen tarkoituksenmukaisuus venäläisten hyökkäysperiaatteet huomioon ottaen 61

Valo Nihtilä

Venäläisten yleiset periaatteet hyökkäystaistelussa armeijakunnan puitteissa 79

Valo Nihtilä

”Vihollisen hyökkäys alkanut. Siihen osallistuu vallan tuhottomasti hyökkäysvaunuja” 85

Valo Nihtilä

Miten on ohjesääntöjen määräykset viivytystaistelusta ymmärrettävä ja sovellettava käytäntöön 89

Valo Nihtilä

Asekätkentää koskeva muistio vuodelta 1953 102

Lukijalle

Suomalainen sotataito on laaja ja moniulotteinen käsite. Yksinkertaisimmillaan sotataidon voi nykyisin ymmärtää olevan sotavoiman valmistelemista sotaan, suorituskykyjen käytön suunnittelua ja joukkojen johtamista sodassa. Vuosina 1939–1945 suomalainen sotataito joutui tulikokeeseen, mutta alivoimainen Suomi pärjäsä ylivoimaista vihollista vastaan ja säilytti itsenäisyytensä.

Sotien aikana yksi keskeisimmistä suomalaisen sotataidon toteuttajista ja suunnitteli-joista oli eversti Valo Nihtilä. Hän toimi niin Mannerheimin päämajassa, armeijakunnan esikuntapäällikkönä kuin rykmentin komentajanakin. Talvi- ja jatkosodan taisteluissa Nihtilän kädenjälki näkyi myös siten, että 1930-luvun Sotakorkeakoulun taktiikan opettajuuden kautta hän vaikutti erittäin voimakkaasti suomalaisen yleisesikuntaupseerikunnan taktisen ja operatiotaidollisen älyn kehittämiseen.

Nato-jäsenyyden myötä suomalaisen sotataidon identiteetistä ja sen vaalimisesta on pidettävä erityisen tarkasti huolta. Tämänkertainen klassikko täyttää tämän tehtävän erinomaisesti.

Tähän klassikkoon on koottu kuusi Nihtilän kirjoittamaa tekstiä 1930–1950-luvuilta. Tekstit kuvaavat yhtäältä Nihtilän sotataidollisia ajatuksia mutta toisaalta myös hänen näkemyksiään Suomea kohtaan kohdistuneesta sotilaallisesta uhasta. Nihtilän alkupe-
räistekstit ja sitä taustoittavat kolme erillisartikkeliä muodostavat Suomalaisen sotataidon klassikot -sarjan kahdennentoista julkaisun.

Valo Nihtilän teksteistä muodostuva klassikko täydentää erinomaisesti edellisiä klassikoita, joissa on tarkasteltu suomalaista sotataitoa niin maalla, merellä kuin ilmassa: Ensimmäisessä, vuonna 2012 julkaistussa, klassikossa *Nykyaikainen suurhyökkäys ja sen torjumisen edellytyksiä* T. V. Viljanen kuvasi suurhyökkäyksen torjunnan haasteita 1940-luvun lopun näkökulmasta. Viimeisimmässä, vuonna 2023 julkaistussa, klassikossa *Armeijan ja kansan nykyistä läheisempien suhteiden saavuttamisen tarve ja mahdollisuudet*, kapteeni Taisto Olavi Lehti tutki Puolustusvoimien ja suomalaisen yhteiskunnan välistä suhdetta 1940-luvun lopun perspektiivistä.

Nihtilän alkuperäistekstejä täydentävät kirjan alussa olevat kolme erillisartikkeliä. Yleisesikuntamajuri, sotatieteiden tohtoriopiskelija Erik Stenström pureutuu Nihtilän toimintaan ennen talvisotaa. Sotahistorian apulaisprofessori Mikko Karjalainen valottaa Nihtilän toimintaa sotavuosina 1939–1944. Sotahistorian professori Petteri Jouko kohdentaa tutkijankatseensa Nihtilään vuonna 1945.

Julkaisun saattaminen lopulliseen muotoonsa vaatii onnistunutta tiimityötä. Tämän julkaisun valmistumisesta on ilo kiittää useita henkilöitä. Petteri Jouko ja Erik Stenström ansaitsevat kiitokset Nihtilän teksteille syvyyttä antavien erillisartikkeleiden laatimisesta. Mikko Karjalainen on kirjoitus- ja toimitustyöllään mahdollistanut tekstien toimitamisen kirjaksi. Erillisartikkeleiden kielenhuollon on toteuttanut ammattitaidolla FM Sara Hännikäinen. Kirjan kuvitukseen tekijät ovat saaneet maan parasta asiantuntija-apua FM Johanna Palokankaalta. Kiitos kirjan kannen suunnittelusta kuuluu Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisupäällikkö Aki Aunalalle. Kirjan taittaja Matti Vartiala ansaitsee kiitokset ammattitaidolla ja joustavasti toteutetusta työstä.

Erityiskiitoksen ansaitsee Valo Nihtilän poika Kari Nihtilä, joka on suhtautunut tähän kirjahankkeeseen mitä myönteisimmän. Niin ikään haluan kiittää Maanpuolustuskorkeakoulun tukisäätiötä, joka on rahoittanut teoksen taitto- ja painokulut. Ilman säätiön merkittävää panostusta nämäkin aikakautensa klassikkotekstit olisivat voineet jäädä arkistojen kätköihin.

Toivotan lukijoille antoisia hetkiä Suomalaisen sotataidon klassikot -teoksen parissa.

Santahaminassa 26. lokakuuta 2023

Eversti Pekka Turunen

Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen johtaja

Erik Stenström¹

Valo Nihtilä taktiikan kehittäjänä ennen talvisotaa

Talvi- ja jatkosodan historian tutkimus on nostanut persoonaltaan räiskyvien komentajien rinnalle usein eversti Valo Nihtilän. Sotien aikana muun muassa Päämajan operatiivisella osastolla palvelleen Nihtilän taktiikan ja operaatiotaidon osaaminen näkyy vähintään epäsuorasti monissa viime sotien operaatioissa. Nihtilää käsittelevä tutkimuskirjallisuus keskittyykin juuri sotavuosiin usein vain sivuuttaen sotia edeltäneet vuodet. Niihin mahtuu kuitenkin noin kymmenen vuoden pituinen ajanjakso, jonka aikana Nihtilä jakoi taktiikan ajatuksiaan opettajana niin kadeteille kuin tuleville yleisesikuntaupseereillekin. Suomalaisen taktiikan kehityksen kannalta juuri pitkä ura taktiikan opettajana on tutkimuksellisesti varsin hedelmällinen tutkimusaihe.²

Koulutus luo pohjan taktiikan näkemykselle

Nykyupseerin silmin Valo Nihtilän uran alkutaival oli varsin poikkeuksellinen. Kärkölässä 27. huhtikuuta 1896 syntynyt Nihtilä olisi iältään ollut varsin sopiva osallistumaan jääkäri liikkeen toimintaan. Maanviljelyksestä haaveilleen Nihtilän omien sanojen mukaan Helsingin yliopistossa aloitetut agronomian opinnot veivät hänet siinä määrin mukanaan, ettei jääkäri liikkeeseen liittyminen edes käynyt hänen mielessään.³

Kärkölään perustettuun suojeluskuntaan Nihtilä kuitenkin liittyi syksyllä 1917. Koulutuksen kannalta Kärkölän suojeluskunta oli jaettu kahtia, ja Nihtilän vastuulle annettiin toisen puolikkaan koulutus. Jälkeenpäin Nihtilää on kuvattu varsin innostavaksi kouluttajaksi, mutta tosiasia on, että häneltä puuttui sotilaskoulutus. Kouluttamisen taito ja sotilaalliset opit tuli omaksua muutamien muodolliseen koulutukseen keskittyneiden ohjesääntöjen kautta. Toisaalta menneisyyden painolasti ei rajoittanut Nihtilän toi-

-
- 1 Kirjoittaja (s. 1983) on yleisesikuntamajuri. Hän palvelee Porin prikaatin operatiivisella osastolla suunnittelusektorin johtajana. Stenström valmistelee sotatieteiden tohtorin väitöskirjaa aiheesta eversti Y. A. Järvinen suomalaisen taktiikan kehittäjänä.
  - 2 Artikkelin pohjautuu tekijän laatimaan ja Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisemaan diplomityöhön: Stenström, Erik: *Valo Nihtilä suomalaisen taktiikan ja taktiikan opetuksen kehittäjänä ennen talvisotaa*, yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö, Maanpuolustuskorkeakoulu 2023.
  - 3 Nihtilä, Valo, nimikirjanote n:o 49644, KA; Kilkki, Pertti: *Valo Nihtilä – Päämajan eversti*, WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1994, s. 12.

mintaa, vaan esimerkiksi puuttuvat aseet korvattiin koulutuksessa kekseliäästi puisilla voimistelukepeillä.⁴

Sisällissodan sytyttyä Nihtilä liittyi helmikuussa 1918 Sysmän pataljoonaan, jossa hänet määrättiin ryhmänjohtajaksi. Aseiden puutteen johdosta koulutus jatkui muodollisena. Myöhemmin Nihtilä muisteli saamaansa ja toisaalta antamaansa koulutusta, todeten sen suurimmaksi hyödyksi lähinnä karaistumisen sään ja fyysisen rasituksen varalle. Sisällissodan aikana Nihtilän tie vei valkoisen osapuolen mukana Sysmän, Heinolan, Viipurin, Mäntyharjun, Mouhun, Voikosken ja Hillosensalmen kautta Kotkaan.⁵

Nihtilän 18 vuotta sodan päättymisen jälkeen kirjoittamista kokemuksista käyvät ilmi hänen näkemyksensä käytetystä taktiikasta. Kokemattomien ja kouluttamattomien joukkojen tapa taistella oli Nihtilän mukaan varsin kaavamaisista. Taisteluista muodostuikin tieurien läheisyydessä tapahtuneita linjamaisia ampumaketjujen välisiä yhteenottoja. Syvyyttä ja yllätystä ei joko osattu tai joukon koulutustason takia uskallettu käyttää hyväksi.⁶

Sisällissodan jälkeen pohjimmiltaan itseoppineen, mutta sodan jatkokouluttaman Nihtilän tie vei Etelä-Savon rykmentin kautta lokakuussa 1918 alkaneelle Viipurin upseerikokelaskurssille. Valtaosa kurssilaisista oli osallistunut sisällissotaan. Aiemman kokemuksen perusteella kokelaat jaettiin kahteen ryhmään. A-kurssilla opiskelivat edistyneimmät 45 kokelasta ja B-kurssilla loput 180 kokelasta. B-kurssin priimuksena valmistuneelta Nihtilältä vaadittiin opintojen aikana taktiikan osaamista joukkueenjohtajasta aina pataljoonatasolle saakka. Vaikka taktiikan opetuksen lähtökohtana oli varsin kaavamainen ketjun käyttö, näkyy Nihtilän kurssin aikana laatimien taktiikan tehtävien vastauksissa pyrkimys aktiivisuuteen, reservien varaamiseen, voimien vaikutuksen keskittämiseen sekä yksinkertaisuuteen.⁷

Viipurin upseerikokelaskurssin suoritettuaan Nihtilä siirtyi keväällä 1919 Keski-Suomen rykmenttiin, jossa hän palveli aina vuoteen 1925 saakka, muun muassa kolmen vuoden ajan komppanian päällikkönä. Ajanjakson aikana Nihtilä osallistui myös syyskuusta 1922 alkaen vuoden kestäneelle Kadettikoulun kuuntelu-upseerikurssille. Kurssin aikana 26-vuotiaalle Nihtilälle opetettiin todennäköisesti pataljoona-, rykmentti- ja divisioonatason taktiikkaa.⁸

4 Kilkki (1994), s. 12; Hosiaisuoma-Karppinen, Alli: *Puolesta kansan, heimon ja maan. Kärkölen suojeluskunta- ja lottatyöt 1917–1944*, Offsetpaino Tuija Pelli Oy, Orimattila 2004, s. 16.

5 Majuri Valo Nihtilän 12.3.1936 laatima muistelu: *Osanottoni vapaussotaan*, PK 869/8, Kansallisarkisto (KA).

6 Ibid; Raatikainen, Hjalmar: *Taktiikka Suomen vapaussodassa*, *Tiede ja Ase* n:o 4, 1936, s. 27–39, 43.

7 Lahden Vartiopataljoonan komentajan kirje no: 313, 12.9.1918, R 600/11, KA; Selinheimo, Oras (toim.): *Viipurin upseerikokelaskurssi 1918–1919*, Oy Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1964, s.12, 17, 19–21; Viipurin upseerikokelaskurssi 1918–1919, A- ja B-kurssin kantakirjat, R 600/6, KA; Gunnar Heinrichsin laatima Marssitienkuvas -tehtävänanto, R 600/8, KA; Stenström (2023), s. 27, 33.

8 Nihtilä, Valo, nimikirjanote n:o 49644, KA; Sutela, T: Piirteitä Kadettikoulun taktiikan opetuksesta neljänä vuosikymmenenä, *Kylkirauta* 1/1959, s. 9; Franck, Leo: *Ensimmäinen kadettikurssi*, Arvi A. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna 1969, s. 23; Kustaa Tapolan Kadettikoulun aikaiset luentomuistinpänot, PK 1664/68, KA.

Vuonna 1922 Kadettikoulu kesti 1,5 vuotta kahteen lukuvuoteen jakautuneena. Kadettien rinnalla opintoja suorittivat kuuntelu-upseerit. He olivat vakinaisessa palveluksessa olevia upseereja, joiden katsottiin uransa aikana omaksuneen riittävät tiedot ja taidot Kadettikoulun suorittamiseen yhdessä lukuvuodessa. Nihtilä ja muut kuuntelu-upseerit suorittivat opintonsa pääsääntöisesti toisen lukuvuoden kadettien opetusohjelman mukaisesti.⁹

Nihtilän saamasta taktiikan opetuksesta vastasi kenraalimajuri Paul von Gerich. Opetus pohjautui kirjallisuuteen, jota oli kuitenkin suomenkielisenä varsin vähäisesti saatavilla. Opetusohjelmaan olikin merkitty oppikirjaksi ainoastaan von Gerichin kirjoittama kaksiosainen *Taktiikan oppikirja*. Kuuntelu-upseerit käyttivät opetuksessa pääsääntöisesti kirjan toista sovellettua taktiikkaa käsittelevää osaa.¹⁰

Taktiikassa opetetut taistelulajit olivat hyökkäys ja puolustus, joista ainoastaan hyökkäyksellä katsottiin mahdolliseksi saavuttaa taistelun ratkaisu. Varsinkin passiivista puolustusta tuli kaikissa tilanteissa pyrkiä välttämään, koska sen nähtiin johtavan väistämättä hyökkääjän voittoon. Hyökkäyksen painotus taistelun ratkaisevana elementtinä näkyi myös puolustuksen opetuksessa. Puolustus tuli toteuttaa pienillä joukoilla vastustajan etenemistä hidastaen. Valtaosa puolustavista joukoista tuli varata reserviksi, jonka tehtävänä oli hyökkäyksen avulla ratkaista taistelu. Toisin sanoen puolustuksen tarkoituksena oli temmata aloite pois hyökkääjältä. Aloitteen katsottiinkin olevan taistelun lopputuloksen kannalta merkittävin tekijä – Opintomenestyksen perusteella kurssinsa parhaimmaksi valikoitunut Nihtilä osoitti omaksuneensa annetun opetuksen.¹¹

Nihtilän omistautuminen upseerin uralle näkyi vuosittain laadituissa upseeriarvoskeluissa. Vuonna 1925 Keski-Suomen rykmentissä Nihtilän esimies jääkärimajuri Alexander Mellblom arvioi Nihtilän sotilaallisilta ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan korkeimmilla mahdollisilla arvosanoilla. Nihtilän aika Kouvolassa päättyi syksyllä 1925 Kadettikoulusta saapuneeseen puheluun. Vain kuusi päivää puhelun jälkeen 7. syyskuuta 1925 Nihtilä ilmoittautui Kadettikoulussa kadettikomppanian päälliköksi määrättyinä.¹²

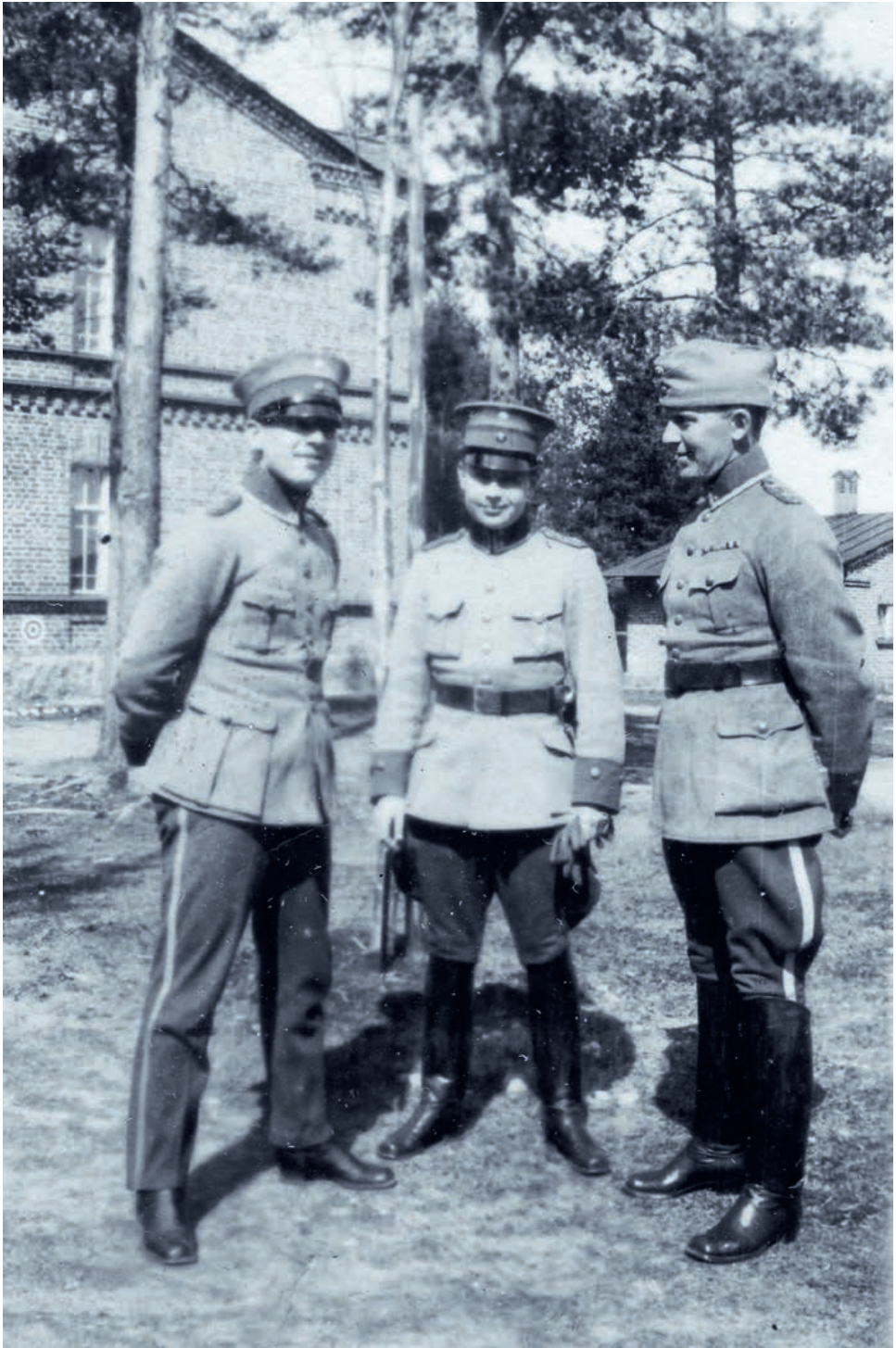
Kadettikomppanian päällikkönä Nihtilällä oli kaksi merkittävää tehtävää. Hän vastasi kadettien upseerikasvatuksesta sekä osallistui taktiikan opetukseen. Taktiikka muodosti suurimman yksittäisen kokonaisuuden Kadettikoulun opetuksessa. Varsinaiset taktiikan opettajat vastasivat oppituntien opetuksesta ja Nihtilä taas taktiikan harjoitteiden

9 Linsuri, P.: *Kadettikoulu 1779–1812–1819: 1919–1969* (Kannessa nimenä: *Kadettikoulu 50 vuotta*), Sandudd, 1969, s. 37, 56; Ehdotus Kadettikoulun ohjesäännöksi, Kadettikoulun kirjelmä no: 854/sal, 15.9.1921, R 598/25, KA

10 Kadettikoulun opettajien tuntikirjat vuosilta 1922–1923, R 598/28, KA; Kadettikoulun opetusohjelma, päiväämätön, sisällössä mainittujen oppikirjojen perusteella tehty vuoden 1921 jälkeen, osana asiakirjoja, jotka niputettu *KADK:n opetusohjelmia ja luentoja 1919–1922* -kansilehden alle, R 598/16, KA.

11 Gerich, Paul von: *Taktiikan oppikirja I*, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1922, s. 184–195, 217–218, 226, 230–232; Gerich, Paul von: *Taktiikan oppikirja II*, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1922, s. 205–210, 266–267, 279; Kuuntelu-upseereiden arvostelukirja, T 22083/Dfä3, KA.

12 Nihtilä, Valo, nimikirjanote n:o 49644, KA; Kadettikoulun puhelinsanoma no: 11a/822, 1.9.1925, R 598/24, KA.

Keski-Suomen rykmentin upseerit, luutnantit Valo Nihtilä (vas.), Uuno Erämies (Ekroos) ja Veikko Ilmari Ihalainen Kouvolan kasarmin pihalla 1920-luvun alussa.

kautta opiskelijoiden kouluttajaksi valmentautumisesta. Opetuksen kautta pyrittiin kouluttamaan pataljoonan taktiikkaa ymmärtäviä ja joukko-osastopalveluksessa sitä soveltamaan kykeneviä upseereita.¹³ Karkeasti jaoteltuna varsinaiset taktiikan opettajat vastasivat ymmärryksen saavuttamisesta Nihtilän vastatessa soveltamisen kyvykkyyden muodostumisesta.

Opiskelijat arvostivat tiukkana mutta oikeudenmukaisena upseerina tunnetun Nihtilän korkealle. Wolf Halsti luonnehti Nihtilää muistelmissaan seuraavasti: ”Henkiseen kehitykseeni on vain yksi varsinaisesti jättänyt jälkiä, nimittäin kapteeni Nihtilä, joka oli todellinen persoonallisuus, hieno loogikko ja systemaattikko ja esimerkillinen ihminen.”¹⁴

Myös yhdeksännellä kadettikurssilla opiskellut ja myöhemmin kirjailijana tunnettu Reino Palmroth kuvaili muistelmissaan Nihtilää: ”Ensi kosketus koulun johtoon oli hyvin positiivinen ja rohkaiseva. Kapteeni Valo Konstantin Nihtilä, kadettikomppanian päällikkö ja sittemmin sotien aikana kunnostautunut loistavaälyinen taktikko, toivotti kurssin tervetulleeksi, meitä jokaista tiukasti silmiin katsoen ja kädestä tervehtien. Näin hän psykologina ja esikuvallisena upseerina antoi meille henkilökohtaisen onnenpotkun ja tietynlaisen arvostuksen. Hänen terävä komentotyylinsä – Kats’eteen – Pyin! – pani pikkupojat Tiilimäen rinteessä hokemaan tuota pyin -sanaa aina Valo K:n ilmestyessä näköpiiriin.”¹⁵

Sotakorkeakoulu oli aloittanut toimintansa vuonna 1924. Ensimmäisinä toimintavuosina opetuksen ammattitaito haettiin ulkomaisista opettajista. Nihtilä, joka alun perin pyrki vuonna 1926 alkaneelle kurssille, joutui lykkäämään kurssin aloitusta vuodella Kadettikoulun heikon opettajatilanteen takia. Nihtilän aloittaessa opiskelut yleisen osaston neljännellä kurssilla oli opettajakunta ensimmäisen kerran täysin suomalainen. Vanhempana taktiikan opettajana palveli ja Nihtilän kurssin opetuksesta vastasi jääkärieversti luutnantti Einar Mäkinen. Nuorempana taktiikan opettajana oli majuri Kustaa Tapola.¹⁶

Kuten aiemmin Nihtilän Kadettikoulussa saamassa opetuksessa myös Sotakorkeakoulun opetuksessa hyökkäys nähtiin ratkaisuun johtavana taistelulajina. Ratkaisunhaikuiseen puolustukseen tulikin sisällyttää hyökkäys.

Puolustusryhmitykselle oli edullisempaa syvyys leveyden kustannuksella. Opetuksessa tätä perusteltiin mahdollisesti muuttuvassa tilanteessa joukkojen helpommalla ryhmittämisellä syvyydestä leveyteen kuin päinvastoin. Syvyydellä tarkoitettiin eri tasoilla

13 Taktiikan opetussuunnitelma lukuvuodeksi 1926–1927, T 22083/Dc1, KA; Taktiikan opetussuunnitelma lukuvuodeksi 1925–1926, T 22083/Dc1, KA; Linsuri (1969), s. 153.

14 Kilkki, Pertti (toim.): *Suomalainen upseerikoulutus 200 vuotta 1779–1979*, Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy, Joensuu 1978, s. 189; Halsti, Wolf H.: *Mies elää aikaansa. Muistelmat I 1905–1939*, 2. painos, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu 1973, s. 151, 153.

15 Hirvisepä, Reino: Runoratsulla kaaderiksi, *Kylkirauta* n:o 3/1975, s. 10.

16 Tilander, Heikki, Haapala, Juhani, Partanen, Tapio & Kotro, Arto (toim.): *Sotakorkeakoulu suomalaisen sotataidon kehittäjänä*, WS Bookwell Oy, Juva 2009, s. 20–22; Yleisesikunnan kirjelmä n:o 323/X/26, 8.7.1926, T 21369/Dh1, KA; Luettelo sisäänpääsytutkintoon keväällä 1926 osaa ottaneista upseereista, T 21369/Dh1, KA; Hanell, Edvard: Sotakorkeakoulu 1924–34, *Tiede ja Ase* n:o 2, 1934, s. 7; Luettelo Sotakorkeakoulun opettajista (yleisesikuntaosasto), T 25819/Bb3, KA; Sotakorkeakoulu, kertomus lukuvuodesta 1927–1928, s. 10, T 21369/Db2, KA.

olevia puolustuslinjoja, joiden lisäämisen katsottiin vaikuttavan hyökkäyksen pitkittymiseen. Tämä taas tarjosi mahdollisuuden taistelun ratkaisuun reservien hyökkäyksellä.¹⁷ Mielenkiintoista on, että Nihtilän käyttämässä varsin kattavassa opetusmateriaalissa ei juuri korostettu Suomelle tyypillisiä olosuhteita ja niiden vaikutusta taistelun ratkaisuun.

Diplomityönsä Nihtilä laati aiheesta *Edellytykset viivytystaistelun käymiseen Karjalan Kannaksella ja Laatokan pohjoispuolella, vihollisen operatiiviset mahdollisuudet ja maastosuhteet huomioonottaen*. Nihtilän taktiikan näkemyksen muotoutumisen kannalta diplomityön mielenkiintoisin osio oli sen viivytystaistelun toteutusta käsitellyt liite, jossa Nihtilä esitteli kenttäohjesäännöstä ja opetusmateriaalista poikkeavan ajatuksen: viivytyksen tuli tapahtua kolmessa portaassa. Ensimmäisen ollessa taistelussa toinen porras valmistautui seuraavalla viivytystasalla. Kolmannen portaan tuli toimia reservinä, jonka hyökkäysten avulla ensimmäinen porras irrotettiin taistelusta toisen portaan taakse seuraavalle viivytystasalle.¹⁸

1920-luvulla Nihtilälle rakentui saamansa opetuksen kautta oma sotataidollisen ajattelun pohja. Sotakorkeakoulun oppilasajan päättyessä vuonna 1929 Nihtilä olikin kymmenen vuoden aikana opiskellut taktiikan osa-alueita aina joukkueesta armeijakunta-tasolle saakka. Opiskeluvuosien aikana Nihtilään iskostettiin syvyyteen perustuva puolustussajattelu, jossa syvyys luotiin peräkkäisillä itsenäisillä puolustuslinjoilla, sekä puolustustaktiikan menestyksen periaatteet – aktiivisuus, aselajien yhteisvaikutus ja taistelun ratkaiseva hyökkäys. 1930-luvun aikana Nihtilä alkoi jalostaa oppimaansa ja kehittää puolustustaistelua mekanisoitua armeijaa vastaan, suomalaisiin olosuhteisiin ja käytössä oleviin resursseihin sopivaksi.¹⁹

Opettajavuodet mahdollistavat taktiikan kehittämisen

Sotakorkeakoulun opintojen päätyttyä vuonna 1929 Nihtilä palasi Kadettikouluun nuoremaksi taktiikan opettajaksi määrätynä. Hän keskittyi ensimmäisen vuosikurssin opetukseen, jossa käsiteltävä organisaatio oli pataljoona. Vastuunjako Nihtilän ja vanhemman taktiikan opettajan, everstiluutnantti Aarne Blickin välillä oli selvä. Nihtilä opetti kadeteille ensimmäisenä vuotena taistelun perusteet ja Blick toisena vuotena niiden soveltamisen erityisolosuhteissa.²⁰

Kadettien lisäksi Nihtilä jakoi ajatuksiaan taktiikasta muullekin sotilashenkilöstölle. *Suomen Sotilas* -lehdessä alettiin julkaista Nihtilän kirjoittamaa taktiikan soveltamiseen

17 Sotakorkeakoulun Y5-kurssin lukuvuoden 1928–1929 taktiikan luentomoniste: *Yleinen ja jalkaväen taktiikka*, Luku: *Taistelusta yleensä*, s. 18, 39, 42, 48, 180, PK 1664/69, KA.

18 Nihtilä, Valo: *Edellytykset viivytystaistelun käymiseen Karjalan Kannaksella ja Laatokan pohjoispuolella, vihollisen operatiiviset mahdollisuudet ja maastosuhteet huomioonottaen*, SKK:n diplomityö, 1929, s. Liite 1, s. 1–4.

19 Stenström (2023), s. 60.

20 Kadettikoulun toimintakertomus 1929–1930, s. 52–63, T 22083/De1, KA; Taktiikan opetussuunnitelma 1929, T 22083/Dc1, KA.

MUSEOVIRASTO / HISTORIAN KUVAKOELMA / AARNE PIETINEN

Sotakorkeakoulun vuosijuhla 1932. Eturivi vasemmalta: eversti Per Zilliacus, kenraalimajuri Rudolf Walden, kenraaliluutnantti Aarne Sihvo, ratsuväenkenraali C. G. Mannerheim, kenraalimajuri Karl Lennart Oesch, eversti Axel Erik Heinrichs ja eversti Väinö Palojärvi; toinen rivi vasemmalta: majuri Valo Nihtilä, everstiluutnantti Harald Roos, everstiluutnantti Ilmari Karhu, everstiluutnantti Frans Helminen, eversti Edvard Hanell, eversti Viljo Tuompo, eversti Woldemar Oinonen, everstiluutnantti August Alli ja filosofian tohtori Leo Harmaja.

tähtävää artikkelisarjaa. Artikkeleissa hän kuvasi karttaan sitoen esimerkkitilanteen, jota analysoi *Kenttäohjesääntöjen I ja II* kautta. Nihtilä esitti artikkeleissa ehdotuksia siitä, miten hänen mielestään esimerkkitilanteen mukainen toiminta tulisi järjestää. Hän esitti siis erään ratkaisun, joka pohjautui kaikkien käytössä oleviin ohjesääntöihin.²¹

Divisioonatasolle suunnatut kenttäohjesäännöt olivat myös Kadettikoulun opetuksen perusta.²² Vaikuttaakin siltä, että Nihtilä pyrki opetuksessaan sitomaan divisioonaton ohjeet pataljoonatasolle. Artikkeleissaan Nihtilä taas vei ajatukset komppaniatasolle. Tämä kuvastaa Nihtilän halua taktiikan yhtenäistämiseen. Perusteiden tuli olla kaikilla tasoilla yhtenäiset, jotta soveltaminen olisi mahdollista.

Kadettikoulun Nihtilä jätti taakseen siirryttyään syyskuussa 1930 Tapolan tilalle Sotakorkeakoulun yleisen taktiikan nuoremmaksi opettajaksi. Nihtilän vastuulla oli nuoremman kurssin opetus, jonka kehittämiseen hänellä oli varsin vapaat kädet. Nihtilän

21 Nihtilä, V.: Taistelukoulutusta. Taisteluharjoitusten antamia opetuksia jalkaväkikomppanian puitteissa, *Suomen Sotilas*, artikkelisarja julkaistu numeroissa 38–39/1929, 46–47/1929, 1–2/1930 ja 9–10/1930.

22 Aarne Blickin kirje Kadettikoulun johtajalle, 1.2.1930, T 22083/Dc1, KA.

antama opetus oli aiempaa vähemmän teoriaopetusta soveltavan harjoitteluun noustessa pääasialliseksi opetusmuodoksi. Soveltava harjoittelu toteutettiin pääosin karttatehtävinä, joissa vapaa-ajalla laadittuja ratkaisuja esiteltiin ja pohdittiin yhdessä.²³

Nihtilä painotti edelleen yhtenäisen taktiikan pohjan luomista ja kritisoi heti ensimmäisenä opetusvuotenaan opiskelijoiden lähtötasoeroja. Opiskelijoiden lähtötason yhtenäistämiseksi Nihtilä aloitti toisen opettajavuotensa jakamalla uusille opiskelijoille pääsytutkintotehtäviä käsittelevän opetusmonisteen. Laajassa monisteessa Nihtilä tarkasteli pääsytutkinnossa annettuja vastauksia ja pohti mahdollisia vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Nihtilä käytti samaa opetusmenetelmää koko lukuvuoden 1931–1932. Esimerkiksi karttatarjoituksissa käyty keskustelu taltioitiin ja jaettiin opiskelijoille monisteena.²⁴

Mahdollisesti opetusmenetelmän kuormittavuuden johdosta Nihtilä ei käyttänyt sitä myöhempinä opettajavuosinaan. Hän kuitenkin hyödynsi sitä vuosina 1931–1935 *Suomen Sotilasaikakauslehdessä* ilmestyneessä taktiikan sovellutustehtäviä käsitelleessä artikkelisarjassaan. Artikkeleissa Nihtilä käsitteli Sotakorkeakoulun pääsytutkintotehtäviä antaen lukijoille karttapohjan sekä varsinaisen tehtävänannon. Lukijan tuli pohtia omaa ratkaisuaan annettuun tilanteeseen. Nihtilän laatima vastaus perusteluineen julkaistiin lehden seuraavassa numerossa. Nihtilä korosti, ettei annettu vastaus ollut välttämättä paras mahdollinen, mutta se perustui tunnettuihin taktiikan lainalaisuuksiin.²⁵

Voimassa olleiden ohjesääntöjen lisäksi Nihtilä käytti opetuksessa Sotakorkeakoulussa laadittua opetusmateriaalia, jonka avulla oli tarkoitus syventää ohjesääntöjen yleisyyksiä. Opetusmateriaalin perusteella Nihtilä opetti, ettei ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheen useaan vahvaan linjaan perustuva puolustusryhmitys ollut Suomessa vähäisten joukkomäärien ja metsänreunaan sijoittuvien puolustusasemien vuoksi mahdollinen. Syvyyttä oli Nihtilän mukaan mahdollista saada aikaiseksi, mutta sen hän katsoi tarkoittavan etulinjan heikentämistä ja johtavan painopisteen ja torjuntakyvyn menetykseen.²⁶

Nihtilä vaikuttaakin ensimmäisinä opettajavuosinaan rajoittaneen puolustuksen syvysajattelun päävastarinta-aseman syvyyden lisäämiseen. Tämän onnistumiseksi hän painotti puolustukseen yhteensovittettua tulenkäyttöä sekä vastahyökkäyksiä ja iskuja. Syvyyden mukanaan tuomien puolustuslinjojen välit Nihtilä täytti tiedustelulla ja rajoitetuilla hyökkäyksillä. Lisäksi hän vei myös taktiikan opetuksen kohti Suomelle tyypillisiä olosuhteita ottaen puolustustaktiikan opetuksen pohjaksi metsämaaston.²⁷

23 Nihtilä, Valo, nimikirjanote n:o 49644, KA; Opetusohjelma yleisessä ja jalkaväentaktiikassa Y 9:ää varten lukuvuonna 1932–1933, 29.8.1932, T 21369/Db1, KA; Kertomus Y8-kurssin lukuvuoden 1931–1932 taktiikan opetuksesta, 23.8.1932, T 21369/Db2, KA; Halsti (1973), s. 250.

24 Kertomus Y8-kurssin lukuvuoden 1931–1932 taktiikan opetuksesta, 23.8.1932, T 21369/Db2, KA; Nihtilän opetusmoniste: *Sovelletun taktiikan sisänpääsytutkimon v. 1931 perusteella*, 5.10.1931, T 21369/Dg41, KA.

25 Nihtilä, V.: Taktiikan sovellutustehtävä, *Suomen Sotilasaikakauslehti* 10/1931, s. 492–493, 505.

26 Valo Nihtilän luentomateriaali: *Puolustustaistelu*, 18.3.1933, s. 74,77, T 21369/Dg50, KA.

27 Stenström (2023), s. 77.

Neljäntenä opettajavuotenaan Nihtilä opetti ensimmäisen kerran taktiikkaa vanhemmalle vuosikurssille. Samalla palattiin Nihtilän oman opiskeluajan mukaiseen käytäntöön, jossa taktiikan opetuksesta vastaava opettaja pysyi koko yleisesikuntaupseerikursin ajan samana.²⁸

Vaikka Nihtilä luonnollisesti käytti edelleen aiempaa taktiikan opetusmateriaalia opetuksensa tukena, pyrki hän jatkuvasti myös kehittämään opetuksen sisältöä. Toisin sanoen Nihtilä pyrki kehittämään suomalaista taktiikkaa. Nihtilä alkoi käyttää opetuksessa aiempaa enemmän vertailua venäläiseen organisaatioon ja sen toimintatapoihin. Tämä näkyi esimerkiksi Nihtilän esitellessä näkemyksensä neljästä puolustustaistelun kulkuun merkittävimmistä vaikuttavista tekijästä: tuli ja liike, maasto, yllätys sekä pakokauhu.²⁹

Nihtilän mukaan tuli oli yleensä pääosassa, mutta ainoastaan liikkeen avulla oli mahdollisuus saada aikaan aktiivisuutta, joka peitteisessä maastossa erityisesti korostui. Peitteisen maaston hyväksikäyttö mekanisoitua hyökkääjää vastaan vaati kuitenkin maaston ja sen mahdollisuuksien perinpohjaista tuntemusta. Hyökkääjän koneellista ylivoimaa olikin Nihtilän mukaan mahdollista tasoittaa yllätyksen avulla. Venäläistä taistelutapaa analysoidessaan Nihtilä esitti, että toimimalla joustavasti ja aktiivisesti olisi materiaalisesti alivoimaisen mahdollista menestyä kaavamaisesti hyökkävää ylivoimaa vastaan. Pakokauhun Nihtilä katsoi vaikuttavan ennalta arvaamattomasti taistelun kulkuun. Pakokauhu oli kuitenkin mahdollista johtajan toimenpitein ehkäistä, tai ainakin sen seuraukset voitiin minimoida.³⁰

Venäläisten toimintaperiaatteiden huomioiminen korostui Nihtilän opetuksessa mitä pidempään hän opettajana toimi. Tämä ilmenee esimerkiksi hänen vuoden 1935 tammiukuussa pitämästään luennosta, jossa hän pohti hyökkäyksen problematiikkaa ensimmäisen maailmansodan ja sen jälkeisen kehityksen valossa. Ensimmäinen maailmansota oli korostanut puolustustaktiikan ylivertaisuutta hyökkäystaktiikkaan nähden. Nihtilän mukaan avoimessa maastossa hyökkäystaistelun ongelma oli viimeisen 300 metrin matka, jonka aikana jalkaväki joutui hyökkäämään ilman muiden aselajien tukea.³¹

Ohjesääntöjen, sotilasaikakauslehtien ja oman näkemyksensä pohjalta Nihtilä pohti, miten Suomessa hyökkäys tulisi toteuttaa, jotta ongelma voitaisiin välttää. Nihtilän mukaan avomaastossa taistelemaan tottunut mekanisoitu vihollinen pyrki todennäköisesti järjestämään puolustuksenkin avomaastoon, mutta Suomessa se ei kykenisi kokonaan välttämään metsän käyttöä. Metsään puolustukseen ryhmittynyt mekanisoitu vihollis-

28 Opinto- ja opetussuunnitelma opetus- ja harjoitusaineittain opintovuodeksi 1933–1934, Liite 2, T 21369/Db1, KA.

29 Vrt. esim. Valo Nihtilän luentomateriaali: *Tiedustelu*, 21.9.1934, s. 1–10, T 21369/Dg69, KA; Sotakorkeakoulun Y5-kurssin lukuvuoden 1928–1929 taktiikan luentomateriaali: *Tiedustelu, maastontiedustelu ja varmistus*, s. 67–92, PK 1664/69, KA.

30 Valo Nihtilän luentomateriaali: *Taistelun tekijät*, 1934, s. 41–45, 51, PK 1136/26, KA; Valo Nihtilän luentomateriaali: *Tiedustelu*, 21.9.1934, s. 12, T 21369/Dg69, KA.

31 Valo Nihtilän luento: *Viimeiset 300 metriä*, 10.1.1935, s. 1, T 21369/Dg69, KA.

nen todennäköisesti pyrki raivaamaan itselleen paremman ampuma-alan, joka Nihtilän mielestä olisi noin 100 metriä kapea.³²

Avomaaston sijaan metsämaastossa saataisiin siis 300 metrin ongelma paikoin lyhennettyä 100 metriin, mikä kasvatti Nihtilän mukaan merkittävästi hyökkäyksen onnistumisen edellytyksiä. Viimeisen sadan metrin tukeminen oli Nihtilän mukaan ratkaistavissa yksittäisen taistelijan aseistuksen tulinopeutta ja tehokkuutta kasvattamalla sekä pataljoonaorganisaatiota muokkaamalla ja lisäämällä siihen lyhyen tukemisetäisyyden mahdollistavaa aseistusta, kranaatinheittäjiä, hyökkäysvaunutorjunta-aseistusta sekä pikakivääreitä.³³

Vaikka Nihtilä pohti hyökkäyksen onnistumisen edellytyksiä, oli hänen mukaansa hyökkäys suomalaisilla joukoilla ainoastaan rajoitetusti mahdollinen. Nihtilä kritisoikin syyskuussa 1935 Sotakorkeakoulun vuosijuhlassa pitämässään esitelmässä hyökkäyksen saaneen suomalaisissa ohjesäännöissä liian suuren painoarvon. Syvyytaktiikkaan pyrkivät venäläiset tulisi pyrkiä lyömään puolustustaistelun avulla vaikuttaen venäläisten ohjesääntöjen pohjalta analysoituihin heikkouksiin.³⁴

Avomaaston sijasta tuli puolustus viedä metsämaastoon, jossa hyökkääjän hyökkäysvaunujen liikettä kyettäisiin kanavoimaan ja luomaan edellytykset niiden torjuntaan. Puolustuksen syvyyden tuli Nihtilän mukaan olla ainakin kahdesta kolmeen kilometriä. Nihtilä tiedosti, ettei puolustuksen syvyyttä voitu lisätä miesmäärää lisäämällä, joten syvyys tuli aikaansaada liikkeellä. Syvyydessä olevien puolustuslinjojen ei tarvinnut olla koko ajan miehitettyjä, vaan joukkojen tuli kyetä ryhmittämään puolustusasemia porrastetusti. Avainasemassa oli reservin käyttö. Esimerkiksi pataljoonan pienellä reservillä ei Nihtilän mukaan saataisi ratkaisua aikaiseksi, vaan reserviä oli tehokkaampaa käyttää puolustuksen syvyyden lisäämiseen. Puolustuksella vihollista kulutettaisiin ja liike pysäytettäisiin. Ratkaisu saataisiin aikaiseksi ylemmän johtoportaan reservillä.³⁵ Nihtilä vaikuttaakin kritisoineen voimakkaasti yleistä käsitystä reservin käytöstä järeämpiseen murtokohdan takaisin valtauksen.

Nihtilä ei pyrkinyt ensimmäisen maailmansodan mukaiseen syvään puolustukseen, vaan suomalaisten realiteettien mukaisesti divisioonatason syvyyden lisäämiseen. Syvyyden Nihtilä loi, esitelmässään kuvaamalla tavalla, rinnakkain olevien rykmenttien pataljoonien sisäisellä kolmion muotoon asetetulla porrastuksella. Kolmion malliin ryhmitetty puolustus ei sinällään ollut mullistava, kolmijakoista joukkoa kun ei kovin monella tapaa voi ryhmittää puolustukseen, mutta ajattelu kolmion käyttäytymisestä sitä vastoin oli.

32 Ibid. s. 6–7.

33 Ibid. s. 6–9.

34 Nihtilä, Valo: *Puolustuksemme järjestelyn ja suorituksen tarkoituksenmukaisuus venäläisten hyökkäysperiaatteet huomioiden*, Esitelmä SKK:n vuosijuhlassa, 2.5.1935, s. 1–2, 8, T 21369/Dg69, KA.

35 Ibid. s. 9–13, 19–23.

PK 1969/1, KA.

Sotakorkeakoulun opettajana Nihtilä painotti taktiikan opetuksessa teoriaopetuksen sijasta soveltavaa harjoittelua. Kuvassa Nihtilä maastossa pitämässä taktiikan tarkastelua.

Nihtilän aika Sotakorkeakoulun opettajana päättyi 30. huhtikuuta 1937, kun hän siirtyi pataljoonan komentajaksi Pohjan rykmenttiin. Nihtilän käynnistämä Sotakorkeakoulun puolustustaktiikan kehitys venäläisen hyökkäystaktiikan ehdoilla sai kuitenkin koulun taktiikan opetuksessa yhä enemmän painoarvoa. Lukuvuonna 1937–1938 oli ensi kerran opetuksessa motomekanisoitujen ja moottoroitujen joukkojen toimintaperiaatteita käsitellyt kokonaisuus. Opetuksessa laadittujen venäläisten joukkojen toimintaperiaatteita käsitelleiden esitelmien lähdeaineiston perusteella Nihtilän arvostus venäläisen taktiikan osajana oli varsin korkealla.³⁶

Nihtilän arvostusta kuvaa hyvin Sotakorkeakoulun johtajan kenraalimajuri Edvard Hanellin Nihtilästä laatima luonnehdinta Sotakorkeakoulun päiväkäskyssä vuodelta 1937: ”*Lausun parhaimmat kiitokseni everstiluutnantti Nihtilälle, joka kesästä 1930 on toiminut Sotakorkeakoulun nuorempana taktiikan opettajana, siitä suuriarvoisesta työstä, minkä hän on suorittanut Sotakorkeakoulun hyväksi. Everstiluutnantti Nihtilän mukanasatempaava opetustapa, hänen oikeudenmukainen suhtautumisensa oppilasupseereihin sekä hänen kiitettävä työtarmsensa ovat jättäneet pysyvää jälkeä niihin moniin oppilaspolviin, joiden opettajana hän on ollut.*”³⁷

Vaikka Nihtilän aika Sotakorkeakoulun taktiikan opettajana päättyi, pyrkimys taktiikan kehittämiseen säilyi. Vuonna 1938 Nihtilä laati esitelmän siitä, miten hänen mukaansa samana vuonna julkaistua *Kenttäohjesääntöä II.2 viivytystaistelu* tulisi ymmärtää ja soveltaa käytäntöön. Esitelmässään Nihtilä vei ohjesääntöön kirjatut ajatukset osaksi omaa jo aiemmin esittämäänsä näkemystä puolustuksen toteutuksesta. Samalla esitelmä oli osoitus Nihtilän esittelemän puolustustaktiikan kehityksestä.³⁸

Viivytystaistelun toteutuksessa Nihtilä haki aiempien ajatustensa tueksi keinoja venäläisen taktiikan mukaisesti hyökkäävän vihollisen kuluttamiseksi ennen taistelun voittoon tähtäävän hyökkäyksen toteutusta. Edelleen Nihtilän mukaan onnistumisen edellytykset luotiin taistelujen viemisellä avomaaston sijasta metsämaastoon. Nihtilä esitti viivytystaistelun toteutuksen yleiseksi virheeksi liian lähelle toisiaan sijoitetut viivytysasemat. Tällöin ei puolustaja kykenisi hyödyntämään syvyyttä. Syvyyden hyödyntäminen ei Nihtilän mukaan tarkoittanut jatkuvaa taistelua, vaan suunnitelmallisesti eri tasoilla etukäteen tiedustelluista tukikohdista tapahtuvaa toimintaa, jonka avulla hyökkääjä pakotettaisiin jatkuvaan uudelleen ryhmittymiseen.³⁹

Esitelmän perusteella Nihtilä pyrki puolustuksessa kaikin mahdollisin tavoin irti kaavamaisuudesta. Puolustajan tuli kyetä muuttamaan toimintatapojaan ja toiminnan in-

36 SKK:n päiväkäsky No 6/37, 21.5.1937, T 24043/Da5, KA; SKK:n ohjelmat v. 1937–1938, Liitteet 3a ja b, T 21369/Db3, KA; Kurenmaa, Arvi: *Venäläisten hyökkäys puolustukseen järjestynyttä vihollista vastaan*, 26.11.1937, s. 1, T 21369/Dg102, KA; Katso myös muut esitelmät, T 21369/Dg102 ja T 21369/Dg108, KA.

37 SKK:n päiväkäsky No 6/37, 21.5.1937, T 24043/Da5, KA.

38 V. Nihtilä: *Miten on ohjesääntöjen määräykset viivytystaistelusta ymmärrettävä ja sovellettava käytäntöön*, päiväamätön, s. 1, PK 1969/1, KA.

39 Ibid. s. 2–4, 15.

SOTAMUSEO / PUOLUSTUSVOIMAT

Puolustusvoimien ja Valtion Kivääritehtaan edustajia Rautakorvessa pidetyssä koeammunnassa syksyllä 1939. Everstiluutnantti Oras Selinheimo (vas.), everstiluutnantti Valo Nihtilä, majuri Y.A. Järvinen, everstiluutnantti Arvo Saloranta, asesuunnittelija Aimo Lahti, tarkastaja Erkki Lilja, luutnantti Oskar Pulkkinen ja teknikko Harald Lehti.

tensiteettiä jatkuvasti. Välillä tuli käyttää ratkaisuun pyrkiviä hyökkäyksiä ja toisinaan taas pienillä partioilla toteutettuja iskuja. Välillä taas aktiivisuus tuli harhautusmielessä kääntää passiivisuudeksi. Puolustuksen tulikin olla täynnä väijytyksiä, ylläköitä ja iskuja sekä erillisiä tukikohtia.⁴⁰

Sotakorkeakoulun opetuksen lisäksi Nihtilä juurrutti ajatuksiaan venäläisten toimintatapoihin perustuvista suomalaisen taktiikan kehityssuunnista sotilasaikakauslehtien sivuilla. Artikkelien kautta Nihtilä toi näkemyksensä esille koko suomalaiselle upseeristolle. Vuosien 1929–1939 aikana Nihtilä kirjoitti yhteensä 42 taktiikan kehitykseen tai sen opetukseen tähtäävää artikkelia. Näistä viimeisin julkaistiin aivan talvisodan kynnyksellä lokakuussa 1939.⁴¹

Nihtilän näkemykset osana suomalaisen taktiikan kehitystä

Nihtilä opetti suomalaisille upseereille taktiikkaa Kadettikoulussa ja Sotakorkeakoulussa yhteensä kymmenen vuoden ajan. Kadettikoulussa opettaessaan Nihtilä osallistui yh-

⁴⁰ Ibid. s. 15.

⁴¹ Stenström (2023), s. 101–102.

teensä 327 valmistuneen kadetin taktiikan näkemysten muodostumiseen. Tämä tarkoitti reilua viidesosaa vuosina 1919–1939 Kadettikoulusta valmistuneista upseereista. Sotakorkeakoulusta valmistuneisiin upseereihin Nihtilän taktiikan opetuksen vaikuttavuus oli vieläkin suurempi. Vuosina 1924–1939 aikana Sotakorkeakoulun yleiseltä osastolta valmistui yhteensä 265 yleisesikuntaupseeria. Heistä Nihtilän opetukseen osallistui 122.⁴² Tämä tarkoittaa Nihtilän taktiikan näkemyksen juurtuneen lähes joka toiseen suomalaiseseen sotien aikaiseen yleisesikuntaupseeriin.

Jos asettaa itsensä opiskelijan asemaan, ei taktiikan opetus periaatteiltaan poikkea minkään muun oppiaineen opetuksesta. Kaikessa monimutkaisuudessaankin taktiikassa on omat sääntönsä ja lainalaisuutensa. Ohjesäännöt toimivat näiden sääntöjen ja lainalaisuuksien kokoajina. Ohjesäännöt eivät kuitenkaan kykene ottamaan kantaa kaikkiin mahdollisiin taistelun kehityskulkuihin, vaan ne toimivat yleisten periaatteiden kokoajina, jotka tarjoavat yhtenäiset perusteet eri tasojen taktiikan tulkintoihin. Näiden tulkintojen yhtenäistämässä taktiikan opettajan rooli korostuu. Nihtilän antaman opetuksen voikin nähdä ohjesääntöjen tulkintana ja taktiikan koulutuksena siten, että upseerit osasivat soveltaa taktiikkaa mahdollisimman yhtenäisesti tulevissa sodissa.

Jos laskee yhteen Nihtilän perättäiset opiskelija- ja opettajavuodet, oli Nihtilä 12 vuotta yhtäjaksoisesti poissa kentältä sotakoulujen vaikutuksen alaisena ja vaikuttajana. Onkin perusteltua pohtia, katosiko realismi Nihtilän ajattelusta. Varmasti näin josain määrin kävikin, mutta toisaalta kirjoitustensa perusteella Nihtilä pyrki aktiivisesti seuraamaan, miten taktiikkaa kentällä koulutettiin ja toisaalta millaisia kehityssuuntia taktiikka otti muissa maissa. Nihtilän ajatukset taktiikan kehityssuunnista olivatkin realistisia, ja monet hänen esittämiensä näkemysten elementit pohjautuivat hänen itsensä saamaan opetukseen. Taktiikan lainalaisuudet pysyivät siis Nihtilän ajattelussa muuttumattomina. Taktiikan soveltaminen suomalaisiin olosuhteisiin sopivaksi oli taas Nihtilän oman ajattelun tulosta.

Opiskeluaikanaan Nihtilä oppi ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheen mukaisen puolustusajattelun, jossa syvyys luotiin useilla perättäisillä vahvoilla linjoilla. Opettajavuosinaan Nihtilä ymmärsi, etteivät Suomessa voimavarat riittäisi tämänkaltaiseen tapaan taistella. Nihtilän ajatus syvästä puolustuksesta olikin yhdistelmä kaikista kolmesta taistelulajista hyökkäyksestä, puolustuksesta ja viivytyksestä. Nihtilän mukaan Suomessa puolustus tulikin nähdä toiminta-alueena, jossa vastustajan heikkoudet tunnistamalla kyettiin yllätyksen, maaston taitavan hyväksikäytön sekä tulen ja liikkeen välisen tasapainon avulla luomaan edellytykset ylemmän johtoportaan reservin ratkaisevan hyökkäyksen toteutukselle.

---

42 Kadettiluettelokirja kurssit I–XVI, T 27085/Bb35, KA; Kilkki (1978), s. 189, 302; Sotakorkeakoulun oppilaslue-ttelo, T 25819/Bb1, KA.

Nihtilän ajattelu koski puolustuksen syvyyden lisäämistä divisioonakehyksessä, jossa onnistumisen kannalta merkittävää oli rykmentin ja sen pataljoonien taistelu. Nihtilä olikin opettajana pakotettu pohtimaan näiden taistelun toteutusta, jotta hän kykeni luomaan pohjan Sotakorkeakoulun divisioona- ja armeijakuntatason opetukselle.

Varsinkin seitsemänä Sotakorkeakoulun opettajavuotenaan Nihtilällä oli tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa taktiikan kehitykseen ja opiskelijoiden ajattelun muotoutumiseen.

Jälkeenpäin tarkasteltuna lienee Nihtilän onni, että tärkeimmät suomalaiset ohjesäännöt julkaistiin 1930-luvun alussa ja ne pysyivät lähes muuttumattomana talvisodan alkuun saakka. Nihtilän peräänkuuluttama yhtenäinen taktiikan pohja oli siis luotu. Tämä tarjosi Nihtilälle mahdollisuuden kouluttaa ylimmälle suomalaiselle upseeristolle kyky taktiikan soveltamiseen eri taistelulajeja yhdistävän ajattelun kautta. Nihtilän näkemys taktiikasta olikin huomattavasti aikaansa edellä.

SA-KUVA

Everstiluutnantti Nihtilä (istumassa vasemmalla) eversti Hannukselan esikunnassa 10.1.1940.

Mikko Karjalainen¹

Suomalainen yleisesikuntaupseeri Valo Nihtilä sodassa 1939–1945

Talvisodan syttyessä 30. marraskuuta 1939 Valo Konstantin Nihtilä oli 43-vuotias everstiluutnantti. Suomalainen upseerikunta tunsi hänet Kadetti- ja Sotakorkeakoulun opettajan tehtävistä. Lapin sodan päättyessä huhtikuun lopussa 1945 oli Nihtilä sodan kaurissa töissä rutinoitunut 49-vuotissyntymäpäivänsä kynnyksellä oleva, ensimmäisen luokan vapaudenristillä palkittu eversti. Suomi siirtyi rauhantilaan, mutta usko Neuvostoliiton rauhanaikeiden pysyvyyteen ei ollut vahva Nihtilällä – kuten ei monella muullakaan isänmaallisella suomalaisella.

Jatkosodan keväästä 1944 alkaen Nihtilä oli yksi avainhenkilöistä niin sanotun asekatkentaoperaation suunnittelussa. Tavoitteena oli piilottaa aseita ja sotavarustusta siltä varalta, että Neuvostoliitto onnistuisi miehittämään Suomen, jolloin vastarintaa jouduttaisiin jatkamaan sissisodan keinoin. Kesäkuussa 1945 valtiollinen poliisi pidätti Nihtilän epäiltynä asekatkentaoperaation suunnittelusta. Isänmaallisen upseerin tie vei sodasta vankilasellin kautta rauhaan.

Tässä artikkelissa arvioidaan Nihtilän sodanajan toimintaa siltä osin kuin se hänen omien sotien jälkeen tekemiensä havaintojen sekä sodanaikaisten alkuperäislähteiden perusteella on mahdollista. Eversti Sampo Ahto on jo neljä vuosikymmentä sitten vuoden 1984 *Tiede ja Ase* -vuosikirjan artikkelissa kirjoittanut ansiokkaasti eversti Valo Nihtilästä suomalaisena yleisesikuntaupseerina. Ahton artikkelissa käsitellään Nihtilän sotavuotia, joskin ilman dokumentaatiota artikkelin pohjana käytetyistä lähteistä. Eversti Pertti Kilkin kirjoittama monipuolinen tietokirja *Päämajan eversti* puolestaan pohjautuu osittain 1970-luvun alussa tehtyihin Nihtilän haastatteluihin, mutta viiteapparaattia niiltäkään sivuilta on turha etsiä.²

Talvisodan päämajassa

Syksyllä 1939 Suomessa varauduttiin siihen, että Euroopassa riehuva sota eskaloituisi myös Suomeen. Puolustusministeri Juho Niukkanen antoi toimeenpanokäskyn Pääma-

1 Kirjoittaja (s. 1976) on filosofian tohtori. Hän toimii sotahistorian apulaisprofessorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Karjalainen on väitellyt vuonna 2009 Helsingin yliopistossa tutkimuksella *Ajatuksista operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa*.

2 Vrt. Kilkki, Pertti: *Valo Nihtilä – Päämajan eversti*, WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1994, passim; Eversti Valo Nihtilän haastattelutiedot 12.3.1971–16.5.1972, passim. Kopio kirjoittajan hallussa.

jan liikekannallepanosta 22. syyskuuta, ja kuukautta myöhemmin lokakuun 21. päivänä everstiluutnantti Valo Nihtilä määrättiin Päämajan yleisesikuntaan operatiivisen osaston päälliköksi päämajajoituspäällikön, eversti Aksel Airon alaisuuteen. Mielenkiintoisen määräyksestä tekee se, että Nihtilän ansioluettelossa tai sotilaskantakortissa ei ole mitään merkintää siitä, että hän siirtyisi Yleisesikunnan maavoimatoimiston päällikön tehtävään uuteen sodanajan tehtävään. Ainoastaan Päämajan operatiivisen osaston maavoimatoimiston sotapäiväkirjasta löytyy merkintä, että Nihtilä määrättiin operatiivisen osaston päälliköksi.³

Tilanteen kiristyminen näkyi siten, että ylin sotilasjohto vieraili tarkastamassa ylimääräisissä harjoituksissa olevia reserviläisjoukkoja tutustuen puolustusjärjestelyihin. Marraskuun 24. päivänä 1939 Nihtilä matkusti sotamarsalkka Mannerheimin kanssa Karjalankannakselle. Kaksi päivää myöhemmin, 26. marraskuuta, everstiluutnantti Nihtilä oli se henkilö, joka välitti Mannerheimille tiedon niin sanotuista Mainilan laukauksista. Neuvostoliiton radiosta oli napattu tieto, jossa suomalaisten väitettiin ampuneen seitsemän tykinlaukausta Mainilan kylään Neuvostoliiton puolelle.⁴ Sodan merkit leijuivat ilmassa.

Talvisota syttyi 30. marraskuuta, ja sodan ensimmäiset päivät Päämajan yleisesikunnan henkilöstö – Nihtilä mukaan lukien – työskenteli Helsingissä. Nihtilä siirtyi ensimmäisenä sotapäivänä Korkeavuorenkatu 21:stä hajasijoitukseen Hallituskadulle Hotelli Helsingin tiloihin. Samasta rakennuksesta ylipäällikkö Mannerheim johti sotaa.⁵

Nihtilän omista sodan ensi hetkiin liittyvistä tuntemuksista ei ole säilynyt kovinkaan suuria tiedonmurusia. Hän tiivistä 1970-luvun alussa antamassaan haastattelussa tuntonsa seuraavasti: *”Minä olin kotona silloin aamulla... minulle soitettiin kotiin ja ilmoitettiin, että sotatoimet ovat alkaneet, Kannakselta ja Laatokan Karjalasta on tullut tieto, että raja on ylitetty noin kello 7.”*

Muutaman sotapäivän jälkeen Nihtilä siirtyi 3. joulukuuta 1939 muun Päämajan yleisesikunnan tavoin Mikkeliin. Päämajan yleisesikunta toimi Mikkeliissä ja sen lähiympäristössä Otavassa ja Juvalla sodan loppuun asti. Nihtilän talvisodassa huomionarvoista on se, ettei hän suinkaan työskennellyt koko sodanaikaa johtoesikunnassa työpöydän takana, vaan hän kävi esimiestensä eli päämajajoituspäällikön Airon ja viime kädessä ylipäällikkö Mannerheimin käskystä useammalla tarkastusmatkalla eri rintamaosilla.

Ensimmäisen sotaviikon päätteeksi 6. joulukuuta Nihtilä matkusti Karjalankannakselle tutkimaan väliaseman kuntoa. Tammikuussa 1940 hän oli lähes kolmen viikon ajan, 5.–23. tammikuuta, valvomassa ja ohjaamassa IV Armeijakunnan esikunnan toimintaa Laatokan pohjoispuolella. Helmikuun 16. päivänä Nihtilä matkusti Karjalankannaksel-

3 Karjalainen, Mikko: *Mannerheimin päämaja. Sodanajan johtoesikunta*. Keuruu 2019, s. 96, 101.

4 Karjalainen (2019), s. 101, 105.

5 Karjalainen (2019), s. 110–111.

Everstiluutnantti Nihtilä ja armeijakunnan viestikomentaja, majuri Kirjokallio tarkastuskäynnillä Taisteluosasto Oinaan lohkolla Syskyjärvellä 10. tammikuuta 1940.

le II Armeijakuntaan, josta hän palasi takaisin Mikkeliin vasta maaliskuun 2. päivän iltana.⁶ Nihtilä oli siis käytännössä kolmasosan talvisodasta rintamaesikunnissa. – Talvisodan todellisuus ei aina tallentunut virallisten asiakirjojen sivuille, sillä virallisesti Nihtilän ansioluettelossa näistä rintamatehtävistä mainitaan vain se, että hänet oli komennettu II Armeijakunnan esikuntapäällikön viransijaiseksi 17.–19. helmikuuta 1940⁷.

Rintamaolosuhteissa Nihtilän toimintaa helpotti se, että niin armeijakuntien, divisioonien kuin rykmenttienkin esikunnissa oli Nihtilälle entuudestaan tuttuja upseereita, joita hän 1930-luvun aikana oli opettanut joko Kadetti- tai Sotakorkeakoulussa tai joiden

6 Kilkki (1994), s. 39, 46–51, 60–65.

7 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, Kansallisarkisto (KA).

kanssa hän oli työskennellyt opettajana. Rintamakomentajat ja heidän alaisuudessaan työskennelleet esikuntien upseerit toimivat kovan hermopaineen alaisina, joten Mikkelin päämajasta tilannetta arvioimaan saapunut everstiluutnantti ei todennäköisesti saanut pelkästään ystävällisiä tervetuloitotuksia. Nihtilä osasi kuitenkin toimia ilmeisen diplomaattisesti ja ennen kaikkea siten, että hänen ehdotuksensa ja näkemyksensä eivät luoneet ristiriitoja vaan auttoivat taistelujen johtamisessa.

Sampo Ahton arvioon siitä, että Nihtilä osoitti arvonsa talvisodan aikana niin Päämajan sotilasstrategisessa suunnittelutyössä kuin rintamaesikuntien käytännön ratkaisuja tehtäessäänkin voi yhtyä täydellisesti. Nihtilän toimintaa arvostettiin laajalti. Muun muassa II Armeijakunnan komentaja, kenraaliluutnantti Harald Öhquist olisi ehdottomasti halunnut maaliskuun alkupäivinä pitää Nihtilän apunaan operatiivisissa asioissa. Päämajoitustemestari Airo käski kuitenkin maaliskuun 2. päivän iltana Nihtilän palata saman tien Mikkelin päämajaan.⁸

Huterat rauhan kuukaudet

Maaliskuun 13. päivänä 1940 aseet vaikenivat ja talvisota päättyi. Suomalaiset vetäytyivät rauhansopimuksen mukaisesti uuden rajalinjan taakse, mutta puolustusvoimien valmiutta ei kuitenkaan supistettu täysin rauhanajan kannalle. Uudelleenjärjestelyjä tehtiin niin joukkojen kuin joukkoja johtaneiden upseereidenkin piirissä. Nihtilä siirtyi Mikkelin päämajasta II Armeijakunnan esikuntapäälliköksi huhtikuun 27. päivänä 1940.

Vaikka Nihtilä oli toiminut talvisodan aikana useissa rintamaesikunnissa, ei hänellä virallisesti ollut sodanajan rintamakokemusta. Monelle ammattiupseerille rintamapalvelus oli sodanaikana se, johon he ehdottomasti halusivat. Nihtilän tunnoista ei ole tarkkaa tietoa, mutta voisi kuvitella, että hän oli talvisodan tehtäviinsä tyytyväinen, sillä Mikkelin päämajan lisäksi hän toimi aiemmin kuvatulla tavalla useamman viikon ajan rintamaesikunnissa.

Nihtilän onnistumisen tehtävissään konkretisoi se, että jo sodan aikana 26. helmikuuta ylipäällikkö Mannerheim oli myöntänyt hänelle 2. luokan Vapaudenristin. Vielä isompi palkinto tuli todeksi marraskuussa 1940, kun Nihtilä ylennettiin everstiksi⁹.

Nihtilä ei voinut aavistaa, että ylennys jäisi hänen sotilasuransa viimeiseksi. Toukuussa 1944 Nihtilän silloinen esimies, kenraaliluutnantti Aksel Airo teki kyllä luottoalaisestaan ylennysesityksen, mutta se ei johtanut myönteiseen lopputulokseen. Ylennysesityksen perusteissa Airo kiteytti alaisensa ominaisuuksia seuraavasti: ”...*Kun näihin ominaisuuksiin lisätään masentumaton mieliala, järkkymättömät hermot sekä ruumiin ja*

8 Ahto, Sampo: Eversti Valo Nihtilä – suomalainen yleisesikuntaupseeri. *Tiede ja Ase N:ro 42*, passim. <https://journal.fi/ta/issue/view/3113>

9 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA.

hengen joustavuus, ei kaivattane enempiä perusteluja osoittamaan, että eversti Nihtilä on harvinaisen kyvykäs ja käyttökelpoinen upseeri¹⁰.

Uuteen sotaan rintamajoukoissa

Jatkosota syttyi 25. kesäkuuta 1941. Nyt Suomen armeija oli paljon paremmin varustettu kuin talvisodassa, ennen kaikkea kiitos Saksan, jonka kanssa Suomi oli sopinut yhteistyöstä jo ennen Saksan hyökkäystä Neuvostoliittoon saman kuun 22. päivänä.

Nihtilä jatkoi armeijakunnan esikuntapäällikön tehtävässä. Sodanajan kokoonpanoon siirryttäessä armeijakuntien numerointia muutettiin siten, että II Armeijakunta muuttui IV Armeijakunnaksi. Nihtilä osallistui esikuntapäällikkönä hyvin kiinteästi armeijakuntansa tehtäväksi saamien operaatioiden suunnitteluun. IV Armeijakunnan tärkeimpänä tehtävänä oli Viipurin takaisinvaltaus ja sen jälkeen eteneminen Karjalankannaksella.

Nihtilän suoraselkäisyys tuli hyvin esiin myös esikuntapäällikön tehtävässä. Kesäkuun puolivälissä 1941 – vain viikkoa ennen jatkosodan syttymistä – Nihtilä kirjoitti Päämajaan olevansa huolestunut joukkojen koulutustasosta. Päämajan operatiivisen osaston päällikkö, eversti K. A. Tapolalle osoittamassaan kirjeessä Nihtilä totesi, että käytössä oleva miehistöaines oli epätasaista ja sekä miehistö että päällystö, joka koostui enimmäkseen reserviläisistä, oli hyökkäyssodan taidoiltaan heikkotasoista. Hyökkäyssuunnitelmia laadittaessa nämä puutteet jouduttiin huomioimaan.¹¹ On vaikea kuvitella, että kuka tahansa everstin arvoinen armeijakunnan esikuntapäällikkö olisi lähettänyt näin kriittiseen sävyyn kirjoitetun kirjelmän Päämajaan tietäen, että viesti saatettaisiin välittää myös ylipäällikkö Mannerheimin kirjoituspöydälle.

Nihtilä on kesän 1941 hyökkäysvaiheen toiminnastaan todennut sotien jälkeen seuraavasti: *”Kesäkuun lopulla ylipäällikkö antoi käskyn armeijan uudelleenryhmityksensä... Uudelleenryhmityksestä ja käskyistä rupesi selviämään, että Suomen armeija aloittaa hyökkäyksen, joten mekin rupesimme valmistelemaan hyökkäystä. Muodostui heti suunnitelma, että me hyökkäämme Vuoksen länsipuolitse saarrostavasti ja pyrimme katkaistamaan yhteydet Viipurin etelä- ja kaakkoispuolella. Laskimme, että Viipurinlahden ylitse emme tule pääsemään ja että Viipuria vastaan ei myöskään kannata hyökätä, mutta yritäisimme sen sijaan Viipuriin itäkautta.”¹²*

IV Armeijakunnan joukot valtasivat Viipurin elokuun loppuun mennessä ja etenivät Karjalankannaksella vanhalle rajalinjalle ja osin sen ylikin syyskuun alkupäivinä. Nihtilän rooli armeijakunnan johdossa oli täysin keskeinen, varsinkin kun armeijakunnan komentaja, kenraaliluutnantti K. L. Oesch sairastui kesken hyökkäysoperaation ja hänen

10 Kenraaliluutnantti Airon laatima upseeriarvostelu 18.5.1944. Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA.

11 Eversti Valo Nihtilän kirje eversti K. A. Tapolalle 17.6.1941. PK 1664/6, KA.

12 Eversti Nihtilän muistitiedot 12.3.1971–16.5.1972, s. 114. Kopio kirjoittajan hallussa.

sijaisekseen määrätty kenraalimajuri Taavetti Laatikainen jätti suurimman johtamisvastuun esikuntapäällikkö Nihtilälle.¹³

Rykmentin komentajaksi kesäkuussa 1942

Kesäkuussa 1942 Nihtilä pääsi vihdoinkin itsenäiseen sodanajan komentajatehtävään. Jalkaväkirykmentti 16:n komentajaksi tarvittiin uusi mies, sillä eversti Väinö Merikallio haavoittui 23. kesäkuuta vihollisen tykkitulussa ja menehtyi kaksi päivää myöhemmin Viipurin sotasairaalassa.¹⁴ Rykmentti kuului 15. Divisioonaan, joka oli rintamavastuussa Karjalankannaksen itäosassa.

Uuden rykmentinkomentajan valinta kohdistui Nihtilään. Kannaksen ryhmän komentaja, kenraaliluutnantti Harald Öhquist ei ollut talvisodan aikana halunnut päästää Nihtilää pois armeijakunnan esikuntapäällikön tehtävästä. Nyt rintamatilanne oli rauhallisempi, joten siirrolle ei ollut estettä.¹⁵ Rykmentin komentajana Nihtilän vastuu puolustuslohkostaan oli jakamaton. Nihtilän vastuulla olivat niin operatiiviset kuin muutkin sodankäyntiin välittömästi tai välillisesti vaikuttaneet valmistelut. Vaikka elettiin asemasotavaiheen aikaa, Nihtilän toiminnasta huokui määrätietoisuus ja perinpohjaisuus.

Mitä ilmeisimmin Nihtilä ei ollut tyytyväinen rykmenttinsä puolustusvalmiuteen tai ainakaan asemiin, joissa puolustustaistelua jouduttaisiin käymään, sillä lähes tasan kuu-kauden kuluttua komentajaksi tulonsa jälkeen, heinäkuun lopussa 1942, hän antoi käskyn rykmentin puolustusasemien parannustöistä. Vaatimukset etulinjan kenttävarustustöiden, taaemman linjan kenttätöiden sekä korjaus- ja kunnostustöiden toteuttamiseksi perustuivat Nihtilän omakohtaisiin havaintoihin. Sotapäiväkirjamerkinnoista käy ilmi, että uusi komentaja todellakin jalkautui heti ensi päivästä alkaen joukkojensa pariin. I pataljoonan puolustusasemiin Nihtilä tutustui 29. kesäkuuta, ja parisen viikkoa myöhemmin oli vuorossa III pataljoona.¹⁶

Vastaavasti elokuun alussa 1942 Nihtilä käski Tapparin lohkon autoteiden kunnostuksesta. Hän määrittä tehtävien toteuttamisen seitsenkohtaisella ohjeistuksella, joista yhdessä todettiin, että työn voi suorittaa esimerkiksi urakalla, jolloin tien sivuojaa pystyisi yksi mies kaivamaan lapiolla helposti 30–60 metriä päivässä. Käsky päättyi yksiselitteiseen ilmoitukseen: ”*Tieosuuksien tarkastus 20.8.1942 ja on tällöin k.o. tieosuuksien oltava kunnossa.*”¹⁷

13 Ks. aiheesta enemmän Karjalainen, Mikko: *Ajatuksista operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu 2009, s. 122–142.

14 Jalkaväkirykmentti 16:n sotapäiväkirja 23–25.6.1942, SPK 10705, KA.

15 Tapola, Päivi & Karjalainen, Mikko: *Mannerheimin haastaja. Kenraali Harald Öhquist*. Keuruu 2013, s. 246.

16 I/JR 16:n sotapäiväkirja 29.6.1942, SPK 10733, KA; III/JR 16:n sotapäiväkirja 11.7.1942, SPK 10743, KA; Eversti Nihtilän käsky koskien varustustöitä N:o 1176/III/26 sal. 27.7.1942, T 783, KA.

17 Eversti Nihtilän käsky Tapparin lohkon autoteiden kunnostamisesta. N:o 1317/Pion./26 sal. 2.8.1942. T 783, KA.

SA-KUVA

JR 16:n rintamalohko oli Itä-Kannaksella lähimpänä Laatokkaa. Etulinjan konekivääri-asema Tapparin lohkolla Saaroisissa 4.9.1942.

Rykmentin esikunta sijaitsi selvästi lähempänä etulinjaa kuin armeijakunnan esikunta. Asemasotavaiheen rauha katkesikin 10. heinäkuuta, jolloin vihollispommikoneet pommittivat rykmentin esikuntaa kahteen otteeseen aamupäivän aikana tuhoten muun muassa rykmentin päävartion.¹⁸

Nihtilä vieraili säännöllisen ahkerasti pataljoonissa tarkastamassa toimintaa, pitämässä puhutteluja, osallistumassa viihdytystilaisuuksiin, pitämässä koulutustarkastuksia ja seuraamassa taisteluammuntoja. Niin ikään piti hän pataljoonien upseereille karttahoitoja.¹⁹ Nihtilä ei siis johtanut joukkoaan pelkästään esikuntakorsusta. Rykmentin sotapäiväkirjassa toistuvat merkinnät tarkastuksista ja puhutteluista. Mielialojen kohottamisen Nihtilä koki niin tärkeäksi, että marraskuun 22. päivänä hän piti puhuttelutilaisuuden, johon oli komennettu yksi mies jokaisesta korsusta ja yksi upseeri jokaisesta komppaniasta²⁰.

18 I/JR 16:n sotapäiväkirja 29.6.1942, SPK 10733, KA.

19 Useita merkintöjä eversti Nihtilän käynneistä ja toiminnasta JR 16:n esikunnan ja pataljoonien sotapäiväkirjoissa SPK 10705, SPK 10733, SPK 10737 ja SPK 10743, KA.

20 Jalkaväkirykmentti 16:n sotapäiväkirja 21.6.1941–31.12.1942. SPK 10705, KA.

Nihtilän komentaja-aika jäi sangen lyhyeksi, sillä häntä tarvittiin Mikkelin päämajassa. Virallisesti Nihtilä siirrettiin Päämajan operatiivisen osaston päälliköksi 11. joulukuuta 1942 alkaen. Tehtävä oli sama kuin talvisodan aikana. Everstiluutnantti T. V. Viljanen oli hoitanut Mikkeliissä operatiivisen osaston päällikön tehtävää viransijaisena elokuusta 1942 alkaen eversti V. A. M. Karikosken jäätyä eläkkeelle. Viljanen oli virkaiältään tehtävään ”*liian nuori everstiluutnantti*”, joten hänen sijaansa tarvittiin kokeneempi osastopäällikkö.²¹

Nihtilä ja Viljanen vaihtoivat tehtäviään päittäin. Viljanen otti rykmentin komentajan tehtävän vastaan 11. joulukuuta 1942. Nihtilä ehti hetken perehdyttää seuraajaansa, sillä edellispäivänä he kävivät muun muassa I pataljoonan esikunnassa, jossa paikalla olivat pataljoonan komentajan johdolla esikunnan upseerit sekä yksiköiden päälliköt²².

Karjalankannaksella kenraaliluutnantti Harald Öhquist huomioi Nihtilän siirron julkaisemalla 21. joulukuuta päiväkäskyssä Nihtilälle osoitetun kiitoksen erittäin suuriarvoisesta ja menestyksellisestä työstä II AK:n, IV:n AK:n ja Kannaksen ryhmän esikuntapäällikkönä.²³ Julkinen kiitos päiväkäskyssä oli erittäin arvokas ja harvoin käytetty tapa kiittää yksittäistä upseeria hänen tekemästään työstä oman sotatoimiyhtymän hyväksi.

Nihtilä itse arvioi sotien jälkeen komentaja-aikaansa hyvin kriittisesti: ”*Työnteko oli laiskaa mutta terveydelliset olot saatiin kuntoon. Maasto oli soista ja kiireellä tehdyt korsut olivat täyttyneet vedellä. Viemäreitä tehtiin, syvyyttä täydennettiin ja korsuja kunnostettiin.*”²⁴

Takaisin Mikkeliin jouluksi 1942

Mikkeliissä Nihtilää odotti sama tehtävä, jossa hän oli toiminut koko talvisodan. Myös esimies oli tuttu talvisodan kohtalokkailta päiviltä, sillä päämajoitustimestari Airo toimi Mannerheimin vaatimuksesta edelleen Päämajassa, vaikka hän oli ajoittain pyrkinyt rintamapalvelukseen.

Talvisodan aikana Nihtilä oli joutunut muun operatiivisen johdon tavoin muuttamaan pommitusten vuoksi sijaintiaan Mikkelin seudulla kahdesti. Vuoden 1942 lopussa Mikkeliissä elettiin lähes rauhanomaisissa tunnelmissa. Vihollisen pommikoneet eivät olleet käytännössä kesän 1941 jälkeen ahdistelleet Mikkeliä lainkaan, ja rintamalinja oli kaukana Laatokan takana ja Karjalankannaksella. Operatiivisen osaston päällikön lähin alainen Päämajassa oli maavoimatoimiston päällikkö. Tuossa tehtävässä toimi joulukuussa 1942 everstiluutnantti Tapio Peitsara.

21 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA; Karjalainen (2009), s. 45.

22 I/JR 16:n sotapäiväkirja 10.–11.12.1942, SPK 10733, KA.

23 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA.

24 Eversti Nihtilän muistitiedot 12.3.1971–16.5.1972, s. 132. Kopio kirjoittajan hallussa.

Nihtilä joutui tehtävässään pitämään yhteyttä myös Mikkelissä olleisiin saksalaisiin. Operatiivisen osaston päällikkö oli saksalaisten näkökulmasta henkilö, jonka aivoituksesta oli hyvä olla mahdollisimman tarkkaan perillä. Niinpä heti Karjalankannakselta Mikkeliin saavuttuaan Nihtilä sai joulukuussa 1942 kenraali Waldemar Erfurthilta kutsun saapua kenraaliluutnantti Wiljo Tuompon seurueessa saksalaisten kasinolle illanviettoon. Nihtilä ei vaikuta suhtautuneen saksalaisiin mitenkään erityisen positiivisesti, mutta hän vieraili Erfurthin kutsumana muun muassa talven ja kevään 1944 aikana useampaan otteeseen. Vastavuoroisesti operatiivinen osasto kutsui Nihtilän johdolla maaliskuun alussa 1944 saksalaiset yhteysesikunnan upseerit illanviettoon Hotelli Kalevaan. Yhteistoimintaa oli pidettävä yllä, vaikka kaikkia omia tavoitteitaan osapuolet eivät toisilleen halunneetkaan paljastaa.²⁵

Nihtilän rooli Päämajan operatiivisessa johdossa oli hyvin keskeinen. Se ei suinkaan kaikilta osin näkynyt Päämajan ulkopuolelle, mutta päämajoitustemestari Airon lähimpänä alaisena hän vaikutti toiminnallaan esimiehensä lisäksi myös ylipäällikkö Mannerheimin päätöksentekoon. Yksittäiseksi tällaiseksi esimerkiksi voi nostaa kirjeen, jonka päämajoitustemestari Airo lähetti ylipäällikön käskystä joulukuun puolivälissä 1943 sota-toimiyhtymiin. Nihtilän aloitteesta lähetetyssä kirjeessä muistutettiin vihollisen toiminnan kehittymisestä ja siitä, että vihollisen suurhyökkäys on melkoisella varmuudella joskus tulossa. Tätä silmällä pitäen puolustus suunnitelmat piti tarkistaa, kouluttaa joukkoja, tehostaa kenttävarustustöitä ja pyrkiä sotaväsymyksen torjumiseen. Vihollisen joukkojen tunnustettiin olevan laadultaan omien joukkojen kanssa samalla tasolla ja joissakin suhteissa jopa edellä.²⁶ Nihtilällä oli selvä ymmärrys siitä, että rauhallinen sodan vaihe tulisi jossain vaiheessa loppumaan vihollisen aloittaessa suurhyökkäyksen.

Nihtilä oli avaintoimija, kun sotilasjohdon piirissä varauduttiin sodan tuleviin vaiheisiin. Nihtilä muun muassa laati syyskuussa 1943 muistion siitä, miten saksalaisten poistuminen Pohjois-Suomesta vaikuttaisi Suomen puolustukseen. Tarvittaessa suomalaiset olisivat pystyneet siirtämään pohjoiseen kolme divisioonaa. Nihtilän päättelyn mukaan niillä voimilla suomalaisten puolustus olisi kestänyt niin kauan kuin vihollisen koko huomio olisi kiinnittynyt ensisijaisesti Saksan armeijaa vastaan. Ylipäällikkö tustui Nihtilän laatimaan suunnitelmaan ja ilmoitti sen olemassa olosta kenraali Rudolf Waldenin kautta myös tasavallan presidentti Risto Rytille.²⁷

Tammikuussa 1944 Leningradin saarto purkautui lopullisesti, kun saksalaiset joukot joutuivat vetäytymään 19. tammikuuta alkaen Leningradin ympäriltä Suomenlahden

25 Ks. esim. III Armeijakunnan kirje n:o 853/III/1c/sal. 7.4.1942 ja siihen tehdyt merkinnät. T 17652/13. KA; Kenraali Erfurthin päiväkirja 18.12.1942. F 4, KA; Erfurth, Waldemar: *Sotapäiväkirja vuodelta 1944*. Suomentanut Eino E. Suolahti. Porvoo 1954, passim.

26 Päämajan operatiivisen osaston kirje n:o 2153/Op.1/28.f/sal. 17.12.43. T 15710/4, KA; Kilkki (1994), s. 117. Ks. myös Karjalainen (2009), s. 248.

27 Eversti Nihtilän ”PM saksalaisten joukkojen poissiirtomahdollisuuksista”. 27.9.1943. T15708/8, KA.

eteläpuolella kohti länttä. Mikkelin päämajassa sodanjohdon tilanteenarviointi muuttui saksalaisten vetäytymisen myötä aiempaa pessimistisemmäksi. Avasihan uusi tilanne Neuvostoliitolle mahdollisuuden hyökkäykseen Suomenlahden yli Etelä-Suomen rannikolle.²⁸

Nihtilä tiedosti Leningradin saarron murtumisen vaikutuksen. Kuin osoittaakseen jälkipolville, että operatiivisessa osastossa ymmärrettiin vihollisen suurhyökkäyksen olevan tulossa, laati Nihtilä 18. helmikuuta tilannekatsauksen, jonka mukaan hän näki hyvin mahdollisena, että vihollinen katsoisi kunnia-asiakseen poistaa uhkan Karjalankannakselta. Poikkeuksellisen tilannekatsauksesta teki se, että Nihtilä liitatti katsauksensa sotapäiväkirjan liitteeksi.²⁹

Nihtilä keräsi omakohtaista kokemusta saksalaisilta johtaessaan 7.–14. huhtikuuta 1944 suomalaisen upseeriryhmän tutustumismatkan Suomenlahden eteläpuolelle saksalaisten Pohjoisen Armeijaryhmän toimintaan. Nihtilä johti seuruetta Mannerheimin käskystä, ja on todennäköistä, että matkan jälkeen Nihtilä raportoi kokemuksistaan suoraan ylipäällikölle.³⁰

Kevään 1944 aikana Nihtilä teki useita aloitteita puolustusjärjestelyjen kehittämiseksi erityisesti Karjalankannaksella. Toukokuun lopulla 1944 Kannaksella rintamavastuussa olleen IV Armeijakunnan komentaja, kenraaliluutnantti Taavetti Laatikainen antoi Nihtilän tarkastuskäynnin seurauksena käskyn puolustusasemia vahvistavien varustustöiden lisäämisestä. Käskyyn oli liitetty seuraavat Nihtilän tekemät havainnot: ”*Vihollisen hyökkäysmenetelmistä itärintamalla saatujen kokemusten perusteella on todettu sen käytävän hyökkäystensä yhteydessä ja erityisesti painopistesuunnassa valtavaa, usean kilometrin syvyyteen ulottuvaa tykistötulta samoin kuin suuria määriä panssarivaunuja sekä pommi- ja maataistelukoneita, sekä suorittavan samanaikaisesti desanttihyökkäyksiä selustaan etäisyydelle, joka vastaa meikäläisen div. esikuntaa ja sen huoltoa.*”³¹

Valitettavasti Nihtilän oikeaan osuneita havaintoja ei ehditty enää kunnolla hyödyntää, sillä Neuvostoliitto oli päättänyt aloittaa suurhyökkäyksen Suomea vastaan Karjalankannaksella 9. kesäkuuta 1944.

Nihtilä muisteli 1970-luvun alussa kolmen vuosikymmen takaisia kohtalon hetkiä siten, että vihollisen suurhyökkäyksen tiedettiin olevan tulossa: ”*Minua tai Päämajaa on syytetty siitä, ettemme tienneet hyökkäyksen tulemisesta. Minusta se oli omituinen syytös. Kun esimerkiksi sain marsalkan syntymäpäiville kutsun 4. päivä kesäkuuta, pyysin kuitenkin saada pari päivää lomaa viedäkseni perheeni maalle hyökkäysuhan takia.*” Siitä, mil-

28 Karjalainen (2019), s. 239.

29 Päämajan operatiivisen osaston päällikkö, eversti Nihtilän tilannekatsaus 18.2.1944 sotapäiväkirjaa varten. SPK 20881. Liite 699, KA. Ks. myös kyseisen tilannekatsauksen alkuperäinen konsepti T 17912/14, KA.

30 Karjalainen (2009), s. 254.

31 IV Armeijakunnan kirje n:o 2/Kom./henk. 29.5.44 ja Liite IV armeijakunnan kirjeeseen n:o 2/Kom./henk. 29.5.44. T 8481/2, KA; Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.) Joutsa 1996, s. 169.

Nihtilä kävi tarkastamassa Karjalankannaksen varustustöitä toukokuussa 1944. Puolustusjärjestelyjen taso vaihteli rintamalohkojen välillä suuresti. Kuvassa taisteluhautaa rakennetaan Merisuolla 18. toukokuuta 1944.

lainen hyökkäys olisi, missä laajuudessa ja milloin se alkaisi, oli Päämajan sisälläkin niin epävarmuutta kuin eriäviä näkemyksiäkin.³²

Kesän 1944 kiirastulesta rauhaan ja sotaan saksalaisia vastaan

Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksen Suomea vastaan 9. kesäkuuta 1944 Karjalankannaksella. Seuraavana päivänä hyökkäys jatkui yhä suuremmalla voimalla ja vihollinen

³² Karjalainen (2019), s. 263.

pääsi Valkeasaaren suunnalla läpimurtoon. Eversti Nihtilä oli 10. kesäkuuta puolen päivän aikaan Mikkelissä ruokailemassa Mannerheimin seurueessa, kun maavoimatoimiston päällikkö, everstiluutnantti U. S. Haahti soitti Nihtilälle ja kertoi, että puna-armeija on murtautunut läpi suomalaisasemista. Nihtilän myöhemmän kertomuksen mukaan hän ilmoitti asian välittömästi Mannerheimille, joka hiljeni muun ruokaseurueen tavoin ja alkoi pohtimaan tilannetta.³³

Seuraavien viikkojen aikana puna-armeijan joukot etenivät niin Karjalankannaksella kuin hieman myöhemmin myös Laatokan Karjalassa ja pohjoisemmilla rintamaosilla. Nihtilä oli sotilaallisen suunnittelutyön polttopisteessä, kun ylivoimaisen vihollisen eteneminen yritettiin pysäyttää, jotta poliittisella johdolla olisi mahdollisuus pyrkiä rauhan tekoon Neuvostoliiton kanssa.

Nihtilän keskeistä roolia Mikkelin päämajassa kuvaa hyvin tapahtumaketju elokuun alkupuolelta 1944, kun VI Armeijakunnan komentaja, kenraalimajuri A. E. Martola esitti eversti Nihtilälle, että Laatokan Karjalassa pitäisi hyökätä joko Loimolan eteläpuolella tai Pyhäjärven länsipuolella. Vastahyökkäyksen avulla olisi helpotettu vihollisen aiheuttamaa painetta Ilomantsin suunnalla. Nihtilä esitteli Martolan suunnitelman Airoille ja Mannerheimille 6. elokuuta. Seuraavan päivän aikana Nihtilä ilmoitti Martolalle, että hyökkäysvalmistelut voitaisiin aloittaa. Tykistön ammuspulan vuoksi Päämajassa tultiin kuitenkin toisiin ajatuksiin, joten 10. elokuuta Nihtilä ilmoitti Martolalle ylipäällikön päätyneen siihen, että hyökkäysaikeista luovuttaisiin. Martola kirjasi tuoreeltaan päiväkirjaansa: ”...n. klo 22.30 soitti Nihtilä: ylipäällikkö on tänään 2 tunnin esittelyn jälkeen (Nenonen contra Airo) päättänyt, että meidän hyökkäystoimintamme siirretään toistaiseksi (raukeaa tällä kertaa).”³⁴

Nihtilä oli ammattimies. Sen ymmärsivät myös saksalaiset, sillä 17. elokuuta 1944 Nihtilälle myönnettiin 1. luokan Rautaristi. Nihtilä sai kunniamerkkinsä juhlavasti. Sotamarsalkka Wilhelm Keitel oli matkustanut Mikkeliin vakuuttaakseen Mannerheimin siitä, että saksalaisten puolustus kestäisi puna-armeijan hyökkäykset. Sotamarsalkka Keitel ojensi ensin ylipäällikkö Mannerheimille tammenlehvän Rautaristin Ritariristiin ja sen jälkeen kenraali Erik Heinrichsille Ritariristin. Seuraavaksi kenraali Waldemar Erfurth ojensi Nihtilälle 1. luokan Rautaristin.³⁵ Henkilökohtaisen arvostuksen lisäksi palkitseminen kertoi paljon myös sodan yleistilanteesta ja saksalaisten tarpeesta sitouttaa keskeisiä suomalaisia upseereita jatkamaan yhteistyötä. Huhut Suomen sodasta irtautumisesta velloivat yhä vahvempina.

Aseet vaikenivat Suomen ja Neuvostoliiton välillä 4.–5. syyskuuta 1944. Nihtilä laati 4. syyskuuta käskyn, jolla Suomen armeija käskettiin valmistautumaan Moskovan rauhan

33 Eversti Nihtilän muistitiedot 12.3.1971–16.5.1972, s. 145. Kopio kirjoittajan hallussa.

34 Jalkaväenkenraali A. E. Martolan päiväkirja vv. 1942–1944. 6.–10.8.1944. PK 1440/31, KA.

35 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA; Erfurth (1954), s. 248–250.

rajan taakse vetäytymiseen ja asettumaan uudella rajalinjalla puolustukseen. Tilanteen jännittyneisyyttä kuvaa käskyn viimeinen kohta: ”Nykyisiä asemia ei ilman eri käskyä saa jättää. Vihollisuudet on käsketty lopettaa ja provokaatiota on äärimmäisyyteen saakka vältettävä. Mikäli vihollinen suorittaa hyökkäyksen, on se torjuttava.”³⁶

Jatkosodan päättymisen jälkeen Päämajan yleisesikunta jatkoi toimintaansa Mikkelissä. Nihtilä jatkoi operatiivisen osaston päällikön tehtävässä. Vaikka taistelutoimet lakkasivat, varauduttiin siihen, että puna-armeija voisi aloittaa hyökkäyksen uudelleen. Operatiivinen osasto asetti Nihtilän johdolla askelmerkit linnoitustöiden suunnittelun ja toteuttamisen jatkamiseksi.³⁷

Uusi sota oli kuitenkin jo ovella. Saksalaiset hyökkäsivät Suursaarta vastaan Suomenlahdella 15. syyskuuta. Vanha kanssasotija muuttui viholliseksi. Nihtilä kirjoitti samana aamupäivänä lyhyen tilannekatsauksen, jossa oli synkkävireinen johtopäätös: ”Tämä saksalaisten aloittama ensimmäinen sotatoiminta epäilemättä tekee meidän tilanteemme erittäin raskaaksi ja kriittilliseksi.”³⁸ Operatiivisen osaston ja eversti Nihtilän työpanosta tarvittiin edelleen.

Nihtilän vastuu ei suinkaan vähentynyt syksyn 1944 aikana, ajoittain jopa päinvastoin. Kun päämajoitustimestari Airo oli poissa, esitteli Nihtilä operatiiviset asiat suoraan ylipäällikölle. Näin tapahtui ainakin 18.–24. lokakuuta, jolloin työn alla oli Lapissa taistelevien suomalaisjoukkojen uudelleenorganisointi.³⁹

Joulukuun alussa 1944 Päämaja muutettiin Puolustusvoimain pääesikunnaksi. Nihtilä jatkoi entisessä tehtävässään väliaikaisena operatiivisen osaston päällikkönä⁴⁰. Lapin sota ja varautuminen Neuvostoliiton mahdolliseen uuteen hyökkäykseen työllistivät Nihtilän edelleen täysipäiväisesti. Lapin sota päättyi 27. huhtikuuta 1945. Reilu kuukausi myöhemmin, 10. kesäkuuta, valtiollinen poliisi pidätti eversti Valo Nihtilän.⁴¹

Tahdonvoimainen ammattisotilas – suomalaisen yleisesikuntaupseerin mallityyppi

”Ehkä historian kirjoittajat pystyvät arvioimaan tekomme paremmin ja toteavat vilpittömän halumme palvella maata ja löytää keinoja sen pelastamiseksi silloinkin kun monet jo

36 Päämajan operatiivisen osaston kirje N:o 2810/Op.1/5.d. sal. 4.9.1944. Päämajan sotapäiväkirjan liite N:o 1005. Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen käsikirjasto.

37 Päämajan operatiivisen osaston kirje N:o 2841/Op.1/17.a/sal. 6.9.1944. Päämajan sotapäiväkirjan liite N:o 1011. Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen käsikirjasto.

38 Eversti Nihtilän antama lyhyt tilannehaastattelu 15.9.1944, klo 10.15. Päämajan sotapäiväkirjan liite N:o 1025. Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen käsikirjasto.

39 Ks. Päämajan sotapäiväkirjan liitteet 1101–1135 vuodelta 1944. Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen käsikirjasto.

40 Valo Nihtilän sotilaskantakortti, KA.

41 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA.

MATTI KALTOKARI / PUOLUSTUSVOIMAT / SOTAMUSEO

Eversti Nihtilän muotokuva paljastettiin Sotakorkeakoulussa 3.11.1976. Vasemmalla Sotakorkeakoulun johtaja, kenraalimajuri Juhani Ruutu.

olivat heittäytyneet kohtalon armoille.” Näin Valo Nihtilä kiteytti 20. elokuuta 1953 oman toimintansa arvioidessaan osallisuuttaan asekatkentaoperaatioon.⁴²

Ilman ylisanoja Nihtilän voi näin jälkikäteen todeta olleen vilpittömän isänmaan puolustaja. Nihtilän toimintaa sotien aikana on poikkeuksetta ylistetty, ja hänet on nähty eräänlaisena suomalaisen yleisesikuntaupseerin mallityyppinä. Sotien aikana Nihtilän tahdonvoima ja osaaminen nousi selvimmän esiin Päämajan operatiivisen osaston päällikkönä, jolloin hän joutui työskentelemään ylipäällikkö Mannerheimin lähipiirissä. Oli toimittava ylipäällikön näkemysten mukaan, mutta samalla piti yrittää saada esille omat näkemyksensä, mikäli koki ne muita esitettyjä vaihtoehtoja paremmiksi.

Valitettavasti Nihtilän omien näkemysten tutkiminen näin jälkikäteen on äärimmäisen hankalaa, sillä laadittujen suunnitelmien ja niiden perusteella annettujen käskyjen personointi on hyvin haasteellista. Monessakaan jatkosodan aikaisessa, varsinkin ennen kesää 1944, Päämajasta annetussa operaatiokäskyssä ei näy edes varmentajana eli toisena allekirjoittajana operatiivisen osaston päällikköä. Silti on perusteltua olettaa, että operatiivinen osasto ja sen päällikkö ovat osallistuneet suunnitelmien laatimiseen.

Tarkasteltaessa Nihtilän vaikuttavuutta päädytään samaan johtopäätökseen. Hän vaikutti Suomen puolustusvoimien sodanajan toimintaan kiistatta vahvimmin toimiessaan

42 Eversti Valo Nihtilän asekatkentaä koskeva muistio 20.8.1953. PK 1969/3, KA.

Päämajan operatiivisen osaston päällikkönä talvisodassa ja ennen kaikkea jatkosodassa vuoden 1942 lopusta eteenpäin. Kun Nihtilä otti jatkosodan aikana Mikkelistä yhteyttä sotatoimiyhtymiin, tiedostettiin puhelulinjan toisessa päässä, että Nihtilän pyyntö tai esitys edusti välillisesti myös päämajoitustimestari Airon ja ylipäällikkö Mannerheimin näkemyksiä. Jos Nihtilä esimerkiksi lähetti sanoman, jossa todettiin, että ”*PM katsoo asian vaativan seuraavanlaisia toimenpiteitä*”, ei vastaanottajalle ollut epäselvää, että Nihtilällä oli asiassa takanaan esimiestensä tuki.⁴³

Eversti Nihtilä oli sotilas, jolla oli vahva itsetunto. Väitettä voi konkretisoida esimerkiksi talvisodan ajalta. Nihtilän oman kertoman mukaan hän oli esittänyt ylipäällikkö Mannerheimille talvisodan aikana erään reservijoukon siirtämistä toiselle rintamasuunnalle. Nihtilän sanoin Mannerheim oli katsonut häneen kuin pikkupoikaan ja todennut: ”*Kuulkaas everstiluutnantti, minulla on se kokemus, että jos reservi luovutetaan jonnekin niin ei sitä enää takaisin saada. Kyllä se muualta on hankittava.*”⁴⁴ Näin rehellisesti Nihtilä pystyi refleктоimaan omaa toimintaansa ja osaamistaan.

Nihtilän osaamisessa on vähemmälle huomiolle jäänyt se, että hänellä oli ilmeisen hyvä venäjän kielen taito. Tosin Lahden yhteiskoulun viidennen luokan päättödistuksessa vuodelta 1913 taito arvioitiin välttäväksi arvosanalla viisi. Nykylukijan on tässä kohtaa muistettava, että tuolloin elettiin niin sanottujen sortovuosien aikaa, jolloin venäjän kielen erinomainen arvosana ei isänmaallisen nuorukaisen mielessä ollut tavoittelemisen arvoinen asia. Joka tapauksessa reilu viitisentoista vuotta myöhemmin, 1920-luvun lopulla, Sotakorkeakoulussa Nihtilän venäjän kielen osaaminen arvioitiin jo hyväksi.⁴⁵ Kielitaito helpotti sotien aikana monin eri tavoin varsinkin Päämajassa työskentelyä. Tässäkin suhteessa Nihtilä osoitti poikkeuksellista kyvykkyyttä.

Sampo Ahto on jo neljäkymmentä vuotta sitten Valo Nihtilästä kirjoittamassaan artikkelissa kiinnittänyt huomion siihen, miten silloisen Sotakorkeakoulun juhlasalin seinällä Suomen marsalkan muotokuvan lisäksi oli joukko maalauksia ansioituneista kenraaleista tai myöhemmin kenraaleiksi ylennetyistä. Marsalkan kuvaa vastapäätä oli kuitenkin poikkeus: taulu, jossa oli vaatimattomasti hymyilevät everstiluutnantti, myöhemmin eversti Valo Nihtilän kasvot.⁴⁶ Nuo kasvot kuuluivat todelliselle suomalaiselle ammattisotilaalle ja isänmaan ystävälle.

43 Everstiluutnantti Peitsaran vastaukset eversti Nihtilän esittämiin kysymyksiin asekatkentoikeudenkäyntiä varten 22.10.1947. PK 1603/1. KA; Esim. Nihtilän kirje everstiluutnantti Hautalalle 6.9.43. T 4823/3a, KA; Liite IV Armeijakunnan esikuntakäsikynn n:o 11. 8.8.1941. T 3222/1, KA; Kilkki (1994), s. 108.

44 Karjalainen (2009), s. 62.

45 Valo Nihtilän nimikirja, nro. 49644, KA; Kari Nihtilän sähköpostiviesti kirjoittajalle 3.11.2023. Kopio kirjoittajan hallussa.

46 Ahto, Sampo: Eversti Valo Nihtilä – suomalainen yleisesikuntaupseeri. *Tiede ja Ase* N:ro 42., s. 13. <https://journal.fi/ta/issue/view/3113>

ILTA-SANOMAT

SHOKKIVAMMAANTUNEITA JA PARHAAN LUUNN HIRSIKÄÄ KÄSITTÄMÄÄ TUHOJUNTAAN pöytänsä ympärillä. Vasemmalta vasemmalle: Tuomo J. Lepin, kahvipöytätyöntekijä A. Mäkelä, eversti NIHTILÄ, luutn. J. Haaha, vaimonsa. Hirtto: Hiltunen. Kuvassa: Hiltunen. Hirtto: Hiltunen. Hirtto: Hiltunen. Hirtto: Hiltunen.

Eversti Nihtilä ja ev. luutn. Haaha 5v:ksi kuritushuoneeseen

Kenraalit Airo ja Mäkinen vapautettiin syytteenstä

Päämajan luovan asetuksen nojalla tuomiot

Asesotaa vastaan taistellut kenraalit Airo ja Mäkinen vapautettiin syytteenstä. Päämajan luovan asetuksen nojalla tuomiot vapautettiin syytteenstä. Kenraalit Airo ja Mäkinen vapautettiin syytteenstä. Päämajan luovan asetuksen nojalla tuomiot vapautettiin syytteenstä.

Tanskan asemaa pöhitän USA:ssa

Tanskan asemaa pöhitän USA:ssa. Tanskan asemaa pöhitän USA:ssa. Tanskan asemaa pöhitän USA:ssa. Tanskan asemaa pöhitän USA:ssa.

Okuden pöhitöksen saannuoto

Okuden pöhitöksen saannuoto. Okuden pöhitöksen saannuoto. Okuden pöhitöksen saannuoto. Okuden pöhitöksen saannuoto.

Tuomion päätyt Yhtälön ehtoihin

Tuomion päätyt Yhtälön ehtoihin. Tuomion päätyt Yhtälön ehtoihin. Tuomion päätyt Yhtälön ehtoihin. Tuomion päätyt Yhtälön ehtoihin.

Valtava säännöstelymääräysten rikkomisjuttu paljastunut

Lukuisat suurliikkeet ja yhtiöt syyllistyneet rakennustarvikkeitten mustaan hankintaan

VENÄJÄ SYYTTÄÄ Ilialta rauhansoitinnasta. Venäjän syyttämät Ilia rauhansoitinnasta. Venäjän syyttämät Ilia rauhansoitinnasta.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta

Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta. Yhteiset listat kommunistien vaaliluoksesta.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut

Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut. Kreikan sissien lukumäärä kaksinkerlaistunut.

Huhtikuussa 1948 eversti Nihtilän saama kuritushuonetuomio oli etusivun uutinen.

Petteri Jouko¹

Sodan totaalisuus ja taistelukentän syvyys – Valo Nihtilän näkemyksiä sodankäynnistä jatkosodan jälkeen

Eversti Valo Nihtilä tuomittiin huhtikuussa 1948 taannehtivasti säädetyn lain perusteella viiden vuoden kuritushuonerangaistukseen niin sanotussa asekatkentakjutussa. Nihtilä oli ollut pidätettynä ja henkisesti kidutettuna ennen tuomiota jo kolme vuotta täysin epätietoisena kohtalostaan. Tuomittaisiinko hänet ja jos tuomittaisiin, minkä lain perusteella tuomio langetettaisiin? Suomen lakiin Nihtilä ei voinut juuri luottaa, sillä kuten presidentti Paasikiven päiväkirjoista on luettavissa, niin asekatkentakjutun kuin sotasyylistenkin oikeudenkäynnit perustuivat poliittiseen tarkoituksenmukaisuuteen, jolloin tuomion ensisijaisena jakoperusteena oli voittajan miekan paino.²

Pidätyksensä aikana Nihtilää oli kuulusteltu toistuvasti asekatkennän päämääristä. Hänen kuulustelukertomustensa mukaan asekatkenta oli tarkoitettu lähinnä vastarinnan jatkamiseksi, mikäli Neuvostoliitto olisi miehittänyt Suomen. Sissisodan käynnistämisen laillista esivaltaa vastaan ei ollut suunnitelmissa, vaan sissisotaan suunniteltiin käytävän ainoastaan maahantunkeutujaa vastaan.³

Asekatkennän toinen päämäärä nivoutui liikekannallepanovalmisteluihin. Kuhunkin suojeluskuntapiiriin kuuluvalla pataljoonalla oli tarkoitus suojata liikekannallepano. Suojauspataljoonien tehtävät olivat samankaltaisia kuin myöhemmin paikallisjoukkoihin muodostettavilla vartiopataljoonilla. Niiden tuli miehittää tärkeät kohteet, suojata asevarikot ja keskeiset linnoitteet sekä torjua vihollisen maahanlaskuja. Suunnitelmasa toteutui sikäli alueellisuus, että pataljoonat oli tarkoitus alistaa kunkin rauhan ajan sotilasläänin komentajan alaisiksi. Vaikka nämä liikekannallepanosuunnitelmat eivät edenneet juuri konseptia pidemmälle ennen kuin ne kiellettiin tammikuussa 1945, näkyi Nihtilän kaavailuissa niin sissisodasta kuin liikekannallepanon suojaamisesta jo viit-

1 Kirjoittaja (s. 1964) on filosofian tohtori ja eversti (evp.). Hän toimii sotahistorian professorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Jouko on väitellyt Helsingin yliopistossa Ison-Britannian sotilaallisesta suunnittelusta Suezin kriisin aikana.

2 *Paasikiven päiväkirjat*, I osa. Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge (Toim.). WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1986, s. 280 ja 290–292.

3 Valo Konstantin Nihtilän kuulusteluaineisto, s. 7–8 ja 66, Sisäasianministeriön tutkintaelimen arkisto (SMTE) Arkistoyksikkö: 198.3 (Nihtilä, Valo Konstantin), Kansallisarkisto (KA); Valo Nihtilän pojalleen Rainer Nihtilälle asekatkentaä koskeva kirjelmä, Pariisi 20.8.1953. Kirjelmä on esitetty lyhentämättömänä tässä teoksessa toisaalla.

teitä sodankäynnin muutoksesta, joka johti myöhemmin alueellisen puolustusjärjestelmän kehittämiseen.⁴

Alueellinen puolustusjärjestelmä muotoutui Suomen sotilaallisen maanpuolustuksen perusratkaisuksi kylmän sodan aikana. Sen peruselementtejä olivat muun muassa itsenäiseen toimintaan kykenevät sotilasläänit, paikallispuolustusjärjestelmä sekä alueellinen taistelu, jolla tarkoitettiin syvällä alueella käytävää taistelua maahantunkeutujaa vastaan. Järjestelmä soveltuvi hyvin poliittisesti herkkään aikakauteen, sillä koko valtakunnan puolustamiseen luotu järjestelmä ei ollut suunnattu ketään vastaan, vaan päämääränä oli koko valtakunnan puolustaminen asevelvollisuuteen nojautuvan laajan reservin voimin.⁵

Alueellisen puolustusjärjestelmän luominen oli osa laajempaa kokonaisuutta, jossa koko yhteiskunta pyrittiin nivomaan maanpuolustukseen, sillä sodan tiedettiin koskevan kaikkia elämän aloja. Eversti Valo Nihtilä oli jatkosodan päätyttyä Puolustusvoimain Pääesikunnan operatiivisen osaston päällikkönä ensimmäisten joukossa jalostamassa talvi- ja jatkosodan kokemuksia maanpuolustuksen kehitystyöhön.

Millaiseksi Valo Nihtilä arvioi tulevan sodan, sekä miten ja millaisin keinoin hänen mukaansa tulevaan sotaan ja taisteluun tuli varautua? Tässä artikkelissa pureudutaan Nihtilän näkemyksiin vuonna 1945, jolloin hän käynnisti kenttäohjesäännön kirjoitustyön. Asiaa tarkastellaan kahden lähdekokonaisuuden avulla. Pääesikunnan koulutusosaston arkistoaineistossa on hänen kirjoitusluonnoksiaan sekä kommentaareja, jotka jatkuvat ajallisesti vuoden 1945 loppupuoliskolle, jolloin Nihtilä oli jo pidätettynä ase-
kätentäjäjutusta. Toinen kokonaisuus muodostuu Nihtilän johtaman sotakokemuksia käsitelleen keskustelutilaisuuden pöytäkirjoista keväältä 1945.

Jatkosodan sotakokemusten kokoaminen alkoi Lapin sodan aikana

Jatkosodan sotakokemusten kokoaminen aloitettiin Lapin sodan ollessa vielä käynnissä. Kokemusten kokoaminen ei ollut itseisarvo, vaan tarkoituksena oli kokemuksiin nojautuen uusia merkittävä osa Puolustusvoimien ohjesäännöstöstä – olihan ohjesääntötyö jäänyt pahasti kesken välirauhan aikana, ja päättyneestä sodasta oli tehtävissä kosolti johtopäätöksiä. Ohjesääntöjen kirjoitustyö käynnistettiin laajoista, sodankäynnin ja taistelun perusteita määrittävistä kenttäohjesäännöistä helmikuussa 1945, kun eversti Valo

4 Valo Konstantin Nihtilän kuulusteluaineisto, s. 17–18, 62; Sisäasianministeriön tutkintaelimen arkisto (SMTE) Arkistoyksikkö: 198.3 (Nihtilä, Valo Konstantin), Kansallisarkisto (KA); Valo Nihtilän pojalleen Rainer Nihtilälle ase-
kätentäjä koskeva kirjelmä, Pariisi 20.8.1953. Kirjelmä on esitetty lyhentämättömänä tässä teoksessa toisaalla.

5 *Kenttäohjesääntö, yleinen osa* (KO yl). Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1973, Liite 1.

Nihtilä apunaan sodanaikainen lähin työtoveri, everstiluutnantti Usko Sakari Haahti nimettiin uuden kenttäohjesäännön pääkirjoittajiksi.⁶

Jo ennen helmikuuta 1945 operatiivisella osastolla oli esitetty sotakokemusten välitöntä hyödyntämistä asevelvollisten koulutuksessa. Nihtilän allekirjoittaman muistion mukaan henkilökunnan ja varusmiesten koulutuksessa oli painotettava kuria. Kesän 1944 torjuntataisteluiden aikana ilmenneet karkuruustapaukset olivat johtaneet siihen, että sodassa noudatetut kurinpitokeinot oli kenties otettava tarkkaan ja systemaattiseen tarkasteluun.⁷

Muistion taktillista koulutusta käsittelevässä osuudessa painotettiin puolustusta, jonka opetuksessa oli korostettava kahta kokonaisuutta. Ensinnäkin puolustuksessa oli oltava syvyyttä jo jalkaväkirykmentin puitteissa. Rykmentin puolustus oli jaettava etuasemaan ja pääasemaan. Ensin mainitun tehtävänä oli pääaseman tarkan kulun verhoaminen – siis salaaminen – sekä vihollisen tiedusteluluontoisten hyökkäysten torjunta. Etuasema oli mahdollista miehittää melko vähäisin voimin. Pääosa joukoista tuli ryhmittää pari kilometriä etuaseman takana sijaitsevaan, mahdollisimman lujasti linnoitettuun pääasemaan, jossa hyökkäys varsinaisesti oli tarkoitus torjua. Asema jakautui kahteen osaan – etulinjaan ja torjunta-asemaan – joista viimeksi mainitulla tuli olla myös syvyyttä. Näiden kahden aseman lisäksi takamaastoon oli muodostettava pysäytys- ja sulkuasemia sekä aselajijoukoille erillisiä vastarintakeskuksia.⁸

Muistiassa painotettiin myös sitä, että siirryttäessä hyökkäyksestä puolustukseen oma ryhmitys tuli muodostaa edulliseen maastonkohtaan eikä välttämättä sille tasalle, johon hyökkäys oli pysähtynyt. Analogia vuoden 1941 hyökkäysvaiheen päättymiseen on ilmeinen. Etenkin Karjalankannaksella osa yhtymistä – esimerkiksi Neuvostoliiton tulevan suurhyökkäyksen murtoalueelle ryhmitetty 10. Divisioona – oli ryhmitetty puolustustaistelun kannalta erittäin epäedulliseen maastoon.⁹

Toinen koulutuksessa ja opetuksessa painotettava kokonaisuus oli reservien käyttö. Kaikkien johtoportaiden oli varattava reserviä. Tarvittaessa oli tingittävä sodassa noudatetusta tavasta miehittää etulinja vahvasti. Jalkaväkijoukkojen lisäksi aselajijoukoista oli muodostettava varareservejä, ja niiden käyttöä oli myös harjoiteltava. Torjuttaessa suurhyökkäystä reservi oli ryhmitettävä valmiiksi taaempiin aseisiin, joista se sitten suunnattiin vastahyökkäystehtäviin. Tällä saavutettiin se etu, että valmiiksi ryhmitettyä reserviä oli mahdollista käyttää puolustustehtävään, mikäli se ei ollut enää suunnattavissa vastahyökkäykseen esimerkiksi vihollisen nopean läpimurron seurauksena. Hyökkäys-

6 Tynkkynen, Vesa: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa* (diss.). Nettopaino Oy, Joutsa 1996, s. 283–284 ja 306; Numeroimaton ja päiväämätön luettelo yleisten ja jalkaväen ohjesääntöjen kirjoitustöihin osallistuvista, T 15699/16, KA.

7 PvPE:n käsky nro 303/Op.1/6 sal, 10.1.1945, T 15699/19, KA.

8 Sama.

9 Sama.

koulutuksessa oli painotettava vastahyökkäyksiä, jotka tuli toteuttaa iskuosastomaisesti. Niin ikään jalkaväen hyökkäykseen oli aina nivottava epäsuoran tulen käyttö.¹⁰

Taktikot koolla – Pääesikunnan neuvottelutilaisuus

Eversti Valo Nihtilä järjesti huhtikuussa 1945 kaksipäiväisen neuvottelutilaisuuden, jonka tarkoituksena oli tarkastella sotakokemuksia puolustuksesta. Aloitteen tilaisuudesta oli tehnyt Armeijakunnan esikunnan linnoitustoimisto. Tapahtuma koostui alustuksista sekä niitä seuranneista keskusteluista. Tilaisuuteen osallistui 17 upseeria, joiden sotilasarvot vaihtelivat majurista everstiin. On ilmeistä, että ”heraldisen induktion” – esimiesten paikalla olosta johtuvan tietopohjaisen keskustelun taantumisen – välttämiseksi kenraalikunnasta läsnä oli ainoastaan päämajoitustemestari, kenraalimajuri Einar Mäkinen. Koolle kutsutut upseerit päätyivät keskeisille paikoille sodan jälkeisiä Puolustusvoimia kehitettäessä, ja moni paikalla olleista osallistui myös tulevan kenttäohjesäännön kirjoitustyöhön.¹¹

Aloite keskustelutilaisuuden järjestämisestä juontui todennäköisesti edellisen vuoden puolelle, sillä Nihtilä oli tehnyt joulukuussa 1944 esityksen yleisesikunnan päällikölle linnoittamista käsittelevien sotakokemusten kokoamisesta. Sen mukaan Armeijakunnan pioneerikomendantin, eversti Otto Bonsdorfin johdolla oli selvitettävä puolustusaseman linnoittamisen periaatteet sotakokemusten perusteella sekä laadittava koulutusohjeita kenttävarustustöitä varten. Koska tehtävä oli laaja, Nihtilä oli esittänyt majuri Tauno Saukkosen ja majuri Reino Arimon kohdentamista työhön.¹²

Nihtilän neuvonpitoon osallistuneilla upseereilla oli monipuolista osaamista eri tehtävistä ja eri sotatoimialueilta. Nihtilä ja hänen tärkein apulaisensa, everstiluutnantti Haahti tarkastelivat sotakokemuksia sodan ajan Päämajan näkökulmasta. Rintamakomentajiin taas kuuluivat Jalkaväkirykmentti 7:ää komentanut Adolf Ehrnrooth ja eversti Valter Nordgren, joka oli toiminut Päämajan taktillisen toimiston päällikkönä talvisodan aikana sekä jatkosodan aikana muun muassa VI Armeijakunnan esikuntapäällikkönä. Komentajaportaaseen kuului myös eversti Kai Savonjousi, joka oli suurhyökkäyksen lopulla johtanut pääasemassa aiemmin murtunutta 10. Divisioonaa. Maaselän ryhmän esikunnan operatiivisen osaston päällikkönä toiminut everstiluutnantti Y. A. Järvinen oli tunnettu kyvystään analysoida ja kirjoittaa taktiikasta. Everstiluutnantti Sulo Susi taas oli toiminut sodan loppuvaiheissa korpiolosuhteissa taistelleen 14. Divisioonan esikuntapäällikkönä, ja tuleva Puolustusvoimain komentaja, eversti Sakari Simelius niin armeija-

10 Sama.

11 PvPE:n numeroimaton kooste 6.-7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta sekä tilaisuudessa pidetyistä alustuksista, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

12 PvPE:n esitys nro 192/Op.1/14/sal, 21.12.1944, T 17655/Kansio 10, KA.

Vuoden 1945 keskustelutilaisuus sotakokemuksista tiivistyi linnoittamiseen ja puolustusjärjestelyihin. "Esikuntaherroja" linnoitustöissä Rukajärven suunnalla heinäkuussa 1944.

kunnan esikuntapäällikkönä kuin jalkaväkirykmentin komentajanakin Laatokan Karjalassa. Tykistöllistä osaamista edusti Karjalankannaksella tykistörykmenttiä komentanut eversti Lauri Harvila. Koska keskustelutilaisuus nivoutui paljolti puolustusjärjestelyihin ja linnoittamiseen, pioneeriaselajista oli kattava edustus. Majurit Reino Arimo, Reino Lukkari ja Tauno Saukkonen olivat toimineet sodan aikana niin komentaja- kuin suunnittelutehtävissäkin.¹³

Ensimmäisen – neuvostohyökkäyksen ja sen torjunnan perusrakennetta – käsittelevän alustuksen piti majuri Tauno Saukkonen. Hän arvioi neuvostoliittolaisen suurhyökkäyksen voiman perustuneen paljolti yllätykseen ja massaan. Saukkosen mukaan suurhyökkäyksen ensimmäisenä tavoitteena oli aina tuhota sen kohteena oleva vihollinen. Iskua edelsi tarkka ja monipuolinen tiedustelu. Itse hyökkäys alkoi aina valtavalla tulivalmistelulla, johon liittyi ilmavoimien käyttö. Niin ikään suorasuuntausaseet – kuten rynnäkkötykit – liitettiin poikkeuksetta osaksi tulivalmistelua. Vaikka Saukkosen esittämät yleisperiaatteet olivat sovellettavissa laajempaankin operatiiviseen kokonaisuuteen, hänen esityksensä käsittelee toimintaa erityisesti hyökkäävän divisioonan puitteissa.¹⁴

Valo Nihtilä yhtyi osin Saukkosen käsitykseen suurhyökkäyksen yllätyksellisyydestä. Hän kuitenkin arvioi, että suurhyökkäyksen suurpiirteinen alue oli kyllä selvittävissä, mutta hyökkäyksen tarkka paikka ja aika tulevat yllätyksenä. Olisi houkuttelevaa uskoa, että Nihtilä reflektoi kevään 1944 tapahtumia, jolloin tulevan suurhyökkäyksen merkit olivat olleet ilmassa. Havaittiinko merkit Päämajassa? Oliko tieto olemassa, mutta sitä ei haluttu tai osattu tulkita? Nihtilän kommenttipuheenvuorot eivät tarjoa vastausta näihin kysymyksiin, mutta sen sijaan hänen huomionsa syvyyden hyväksikäytöstä on suoran siteerauksen arvoinen. Se sisältää tulevina vuosikymmeninä kehitetyn alueellisen taistelun¹⁵ peruseriaatteen: ”*Omia voimia ei tällöin olisi äärimmilleen jännitettävä heti alkuvaiheessa, jolloin venäläisillä on parhaat edellytykset. Vasta määrätyn hyökkääjää kulluttavan vaiheen jälkeen se olisi toden teolla pysäytettävä.*”¹⁶

Nihtilä totesi neuvostohyökkäyksen Karjalankannaksella olleen lopulta varsin kaavaomainen. Sen sijaan Laatokan pohjoispuolella vihollinen oli levittäytynyt tiestön ulkopuolelle, muun muassa pienille metsään raivatuille urille. Tätä ei puolustuksessa ollut osattu huomioida. Hän myös ennusti maahanlaskujen merkityksen kasvavan. Neuvostoliitolle oli ollut jo ennen sotaa merkittävät maahanlaskujoukot, jotka kuitenkin olivat eri sotatoimialueilla tuhoutuneet täysin tavanomaisissa operaatioissa. Maahanlaskut ja niiden

13 PvPE:n numeroimaton kooste 6.–7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta sekä tilaisuudessa pidetyistä alustuksista, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

14 Majuri T Saukkosen alustus ”Nykyisen hyökkäyksen oleelliset piirteet ja sen pohjalla puolustuksen rakenne”, 4.4.1945, T 24098/F 2, KA.

15 Alueellisella taistelulla tarkoitetaan **syvällä alueella** (korostus, PJo) tapahtuvaa yleis- ja paikallisjoukkojen taistelua vihollisen lyömiseksi, ks. *Kenttäohjesääntö yleinen osa*. Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1973, s. 167.

16 PvPE:n numeroimaton kooste 6.–7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta, s. 2, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

torjunta vaikuttavatkin olleen sodan jälkeen suomalaisten mielenkiinnon kohteena, sillä niistä ei ollut saatu omakohtaisia sotakokemuksia.¹⁷

Pääosa puolustusta käsittelevästä keskustelusta kohdentui jalkaväkirykmentin puolustuksen järjestelyihin. Eversti Ehrnrooth esitti käsitteen puolustusvyöhyke, jonka vahvimmassa kohdassa tuli olla yhtenäinen taisteluhautalinja. Itse puolustustaistelun tavoitteena oli vihollisen tuhoaminen puolustusvyöhykkeen sisällä. Maaston hallussapito ei ollut taistelun itsetarkoitus vaan vastustajan tuhoaminen. – Nykylukijan lienee syytä ymmärtää, mikä oli varsin paljon työtä vaatineen taisteluhaudan päämäärä. Se mahdollisti joukkojen siirtämisen taistelun ja tulivaikutuksen aikana paikasta toiseen, mutta se oli keskeinen myös oman tulitoiminnan kannalta. Osa puolustavasta jalkaväestä käytti yhä kertalaukauskivääreitä. Jotta tulen teho oli puolustajan kannalta riittävä, tulialueelle oli kyettävä ampumaan mahdollisimman usealla aseella.¹⁸

Nihtilä painotti puheenvuoroissaan myös ”operatiivista syvyyttä”. Jatkosodan aikana oli ollut operatiivista syvyyttä – hän viittasi todennäköisesti Karjalankannaksen kolmeen puolustuslinjaan. Paikallisia reservejäkin oli ollut käytössä, mutta niiden sijoittamisessa ei ollut aina täysin onnistuttu. Suurhyökkäystä torjuttaessa pääosa voimista oli sijoitettava taaempiin aseisiin eikä etumaaston luovuttamista saanut pelätä. Toisaalta tiedustelulluontoiset hyökkäykset oli kyettävä lyömään pois jo divisioonan tai jalkaväkirykmentin etuasemista.¹⁹

Vesistöillä oli ollut jatkosodassa merkittävä asema puolustuslinjoja määritettäessä. Millaiseksi vesistön estearvo arvioitiin? Keskustelun painopisteeseen nousi rantaviivan puolustus. Miten rantaviivaa tuli puolustaa, ja oliko vihollinen tuhottava rantaviivalle vai jo ylityksen aikana? Eversti Nordgren esitti kärkevimmit kommentit vesistöistä todeten, että ” – olemme olleet liiaksi vesistölinjan lumoissa”. Puolustuksen painopistettä ei tullut muodostaa rantaviivalle, koska suurhyökkäysolosuhteissa vihollinen tuhosi rantaviivalle ryhmittyneen puolustajan. Keskeistä oli pystyä tähystämään ja käyttämään epäsuoraa tulta rantaviivalle. Omassa puheenvuorossaan Nihtilä painotti puolustuksen syvyyttä vesistölinjaan tukeutuvassakin puolustuksessa. Niin ikään käytössä oli oltava liikkuvia reservejä, jotka oli sijoitettava riittävän taakse, jotta ne eivät tuhoutuisi tulivalmistelussa.²⁰

Keskusteltaessa venäläisten panssariaseesta Nihtilä varoitti aliarvioimasta venäläisten kykyä sopeutua olosuhteisiin. Venäläiset olivat oppineet käyttämään vaunujaan myös peitteisessä maastossa. Panssarintorjunnan koordinoimiseksi jalkaväkirykmentissä tuli

17 Sama, s. 2–3; PvPE:n käsky nro 491/Op.1/6, 28.5.1946, T 24098/F 3, KA.

18 PvPE:n numeroimaton kooste 6.–7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta, s. 5–6, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

19 Sama.

20 PvPE:n numeroimaton kooste 6.–7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta, s. 6–8, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

olla panssarintorjuntakomentaja, joka johti alansa torjunnan kokonaisjärjestelyitä rykmentin komentajan vaatimusten mukaisesti.²¹

Neuvottelutilaisuuden pöytäkirjojen perusteella ei ole mahdollista tehdä syvällistä arviota Nihtilän näkemyksistä puolustuksen järjestelyistä, sillä keskustelu käytiin pääosin rykmentin tai divisioonan puitteissa käytävästä taistelusta. Vaikka osa käydystä keskustelusta on kirjattu pöytäkirjaan, on osa puheenvuoroista kirjattu hyvin yleisluontoisesti. Toisaalta käydyt keskustelut olivat sikäli merkityksellisiä, että niitä ei diarioitu operatiivisen osaston tai edes vastaanottajien kirjeenvaihtokirjoihin ja että koostetta keskusteluis-ta tuli käsitellä erittäin salaisena. Nihtilän puheenvuoroissa toistui kuitenkin näkemys puolustuksen syvyydestä, jonka hänen apulaisensa tiivistä yhteen virkkeeseen: ”Syvyys on aikaansaataava, ei tyhjillä rakennetuilla linjoilla, vaan syvyydessä olevilla miehitetyillä linjoilla.”²²

”Sota on nykyään koko kansan sotaa sanan täydellisessä merkityksessä” – Nihtilä valmistelee kenttäohjesääntöä

Nihtilä oli nimetty uuden kenttäohjesäännön kirjoittajaksi jo helmikuussa 1945, ja hän kokosi kirjoittajat samana keväänä. Hän pyysi everstiluutnantti Y. A. Järvistä laatimaan puolustusta käsittelevän osion. Kirjeessään Järviselle Nihtilä avasi myös uuden ohjesäännön sisältöä. Ohjesääntö käsitteli yhtymän johtamista ja taistelua. Yhtymällä Nihtilä tarkoitti ylijohdoksi laskettavia armeijaa, armeijakuntaa sekä keskijohtoon kuuluvia divisioonaa sekä prikaatia²³. Ohjesääntö jakautui Nihtilän kaavailun mukaan kaikkiaan 17 lukuun.²⁴

Muiksi kirjoittajiksi Nihtilä kaavaili muun muassa sodan aikana tiedustelun tehtävissä palvelleita everstiluutnantti Antero Käköstä ja majuri Antero Aakkulaa. Marssit ja kuljetukset hän oli suunnitellut eversti Valter Nordgrenin kirjoitettavaksi. Hyökkäystaistelua käsittelevään lukuun hän oli pyytänyt eversti Alpo Marttista sekä eversti Akseli Kurenmaata. Myös puolustusosioon hän kaavaili kahta kirjoittajaa, jotka olivat eversti Adolf Ehrnrooth ja everstiluutnantti Y. A. Järvinen. Sissitoimintaa käsittelevän luvun kirjoittajana oli everstiluutnantti Sulo Susi.²⁵

21 Sama, s. 10–12, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA. Sodan aikaisia havaintoja panssarijoukkojen käytöstä peitteisessä maastossa, Päämajan koulutusosaston tiedote nro 5052/Koul.2/25 sal, 22.7.1944, ”Taktillisia ym. tietoja vihollisesta N:o 81”. Kappale tekijän hallussa.

22 PVPE:n numeroimaton kooste 6.–7.4.1945 järjestettyjen neuvottelupäivien pöytäkirjasta, s. 4, 25.4.1945, T 24098/F 2, KA.

23 Kenttäohjesäännön I osan mukaan ylijohdoton kuuluivat armeijakunta ja sitä suuremmat johtoportaat. Divisioona ja prikaati kuuluivat keskijohtoon, *Kenttäohjesääntö* (K.O. I). Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki 1939, s. 14.

24 Eversti Valo Nihtilän numeroimaton kirje everstiluutnantti Y. A. Järviselle, 23.5.1945, T 18751/Kansio 41, KA.

25 Eversti Valo Nihtilän numeroimaton ilmoitus ohjesääntötoimikunnan sihteerille, 23.5.1945, T 18751/Kansio 41, KA.

Nihtilä itse luonnosteli ohjesäännön johdantoluvun ilmeisesti ennen joutumistaan valtiollisen poliisin pidättämäksi asekatkennästä epäiltynä. Vaikka ohjesäännön tuli käsitellä lähinnä yhtymän taistelua, Nihtilä kuvasi johdannossa sodankäynnin muutosta holistisesti. Tuleva sota oli totaalinen sota, jossa menestyminen edellytti valtakunnan kaikkien voimavarojen suuntaamista sodankäyntiin. Tulevassa sodassa oli neljä rintamaa. Sotatoimirintaman lisäksi kotiseutua vastaan suunnatut hyökkäykset ja niiden torjunta muodostivat oman rintamansa. Nihtilällä oli ilmeisen voimakas näkemys siitä, että tulevassa sodassa sotatoimet laajenivat myös varsinaisen taistelualueen ulkopuolelle. Käsitystä tukee se, että hän oli jo aiemmin tehnyt aloitteen kotiseutupalveluohjesäännön kirjoittamisesta. Sotilaallisten tehtävien – kuten kotiseutupalveluksen johtaminen ja kotiseudun ilmatorjunta – lisäksi tähän ohjesääntöön tuli sisällyttää yhteistoiminta siviiliviranomaisten kanssa.²⁶

Kansalaisten taistelutahtoon kohdistuva henkinen sodankäynti muodosti kolmannen rintaman. Koska sodankäynti nojautui voimakkaasti valtion teolliseen tuotantokykyyn, työ ja tuotanto muodostivat sodankäynnin neljännen ulottuvuuden. Vaikka toinen maailmansota oli vielä käynnissä, Nihtilä reflektoi ilmeisen voimakkaasti havaintoihin maailmanpalon luonteesta. Saksalaiset ja myöhemmin liittoutuneet olivat ulottaneet vastustajiensa asutus- ja teollisuuskeskuksiin voimakkaita ilmapommituksia, jotka olivat saaneet myös terroripommitusten luonteen. Voimakas henkinen sodankäynti ja propaganda taas olivat johtaneet siihen, että käynnissä olevasta suursodasta oli muodostunut ihmiskunnan historian väkivaltaisain konflikti. Toteamus työn rintaman merkityksestä on taas helppo yhdistää havaintoihin, joiden mukaan taloudellinen potentiaali oli ratkaisemassa toista maailmansotaa liittoutuneiden voitoksi.²⁷

Nihtilän mukaan valtakunnan sotilaallista puolustusta suunniteltaessa oli luotava painopiste. Ylipäällikön – jonka asemaa Nihtilä korostaa – on päätettävä puolustuksen kanalta keskeiset alueet, joissa hyökkäys torjutaan. Sivusuunnissa, kuten talvisodassa Laatokan pohjoispuolisilla alueilla, on tultava toimeen pienemmillä voimilla ja vältettävä antautumista suuriin tappioihin johtaviin yhteenottoihin. Sotatoimien pysähdyttyä keskeisillä alueilla on mahdollista käynnistää vastahyökkäykset. Niiden toteuttaminen edellyttää helposti siirrettäviä iskukykyisiä joukkoja. Vastahyökkäyksillä on saatava aikaan osartkaisu mahdollisimman nopeasti, sillä käytössä olevien joukkojen määrä on rajallinen, ja sitoutuminen pitkäaikaiseen kulutustaisteluun vie nopeasti terän vastahyökkäykseen suunnattavilta joukoilta. Laajojen hyökkäysten käynnistäminen on mahdollista vain, mikäli yleistilanne muuttuu erityisen edulliseksi. Tällöin hyökkäys on suunniteltava niin,

26 Eversti Valo Nihtilän päiväämätön johdantoluku, T 18751/Kansio 41, KA; PvPE:n numeroimaton kirje, 11.4.1945, T 15699/Kansio 16, KA.

27 Eversti Valo Nihtilän päiväämätön johdantoluku, T 18751/Kansio 41, KA.

että se johtaa laaja-alaiseen menestykseen ja vastustajan tuhoamiseen, jonka edellytyksiä taas ovat joukkojen ja tulen määrätietoinen keskittäminen.²⁸

Nihtilän pohdinta onnistuneiden vastahyökkäysten edellytyksistä osui maavoimien ongelman ytimeen. Juuri operatiivisen liikkuvuuden kehittäminen tuli osoittautumaan maavoimien kehittämisen suurimmaksi haasteeksi tulevina vuosikymmeninä. Vasta 1990-luvulla kokonaisuuteen saatiin jonkinlainen osaratkaisu, kun jääkäriprikaatin varustaminen eteni toteutusvaiheeseen. Niin ikään Nihtilän ajatus etenemisestä osavoittojen kautta vastustajan tuhoamiseen lienee taktisessa ajattelussa lähes ajaton. Vastahyökkäyksellä on pyrittävä vastustajan lyömisen lisäksi vapauttamaan omia joukkoja taistelusta, ja hyökkäyksen lopullisena päämääränä on vastustajan tuhoaminen. Vihollisen tuhoamisessa on jääkylmä logiikka: tuhottu vastustaja ei tule toista kertaa eteen.²⁹

Nihtilä ei käsittele laajalti kirjoituksessaan ilma- tai merivoimien käyttöä. Hän kuitenkin korosti tarvetta siirtää ilmavoimien käytön painopistettä joustavasti tilanteen mukaan kotiseudun ja sotatoimialueen eri alueiden välillä, sillä käytössä olevat voimat olivat aina rajalliset. Kotiseudun ilmapuolustuksessa oli luotava lentovoimille selkeä painopiste määrittämällä tärkeimmät suojattavat kohteet.³⁰

Myös sodankäynnin toisen suurrintaman – kotiseudun – puolustus oli alistettava ylipäällikölle, joka käyttää alueen puolustukseen kotijoukkoihin kuuluvia kodinturvajoukkoja. Nihtilä ei johdannossa tarkemmin kuvaa näiden joukkojen kokoonpanoa tai muodostamisperiaatetta, mutta suojeluskunnista ei voinut olla kyse, sillä ne oli lakkautettu fasistisena järjestönä jo syksyllä 1944. Oliko kyse joukoista, jotka tänä päivänä ymmärtäisimme tietyllä alueella toimiviksi paikallisjoukoiksi? Nihtilän mukaan kodinturvajoukkojen tehtävinä olivat alueelliset suojele- ja puolustustehtävät, mutta mikäli alueella toteutettiin laajempia sotatoimia, kotialueella oli valmistauduttava käyttämään myös kenttäarmeijasta irrotettavia joukkoja. Vaikka kotialue siis toimi ylipäällikön johdossa, ei Nihtilä ajatuksissaan integroinut paikallisten joukkojen ja kenttäarmeijan toimintaa yhtenäiseksi alueelliseksi taisteluksi.³¹

Sen sijaan Nihtilä oli selvästi sisäistänyt sodan aikana taistelutahdon merkityksen, jatkoihan kansallissosialistinen Saksa yhä epätoivoista taisteluaan liittoutuneita vastaan, vaikka sota oli väijäämättä päättyvä Hitlerin tappioon. Nihtilän mukaan henkiselle sodankäynnille oli luotava yhtenäinen johtoelin sekä poliittisen että sotilaallisen johdon tueksi. Kotirintaman väestölle oli jaettava tietoa pikemminkin liikaa kuin liian vähän. Jotta oma tiedottaminen oli pitkällä aikavälillä kestävä, sen tuli perustua ensi kädessä

28 Sama.

29 Jääkäriprikaatin varustamisesta, Kämäri, Vesa: Puolustusmateriaalia idästä ja lännestä *Pääesikunta 100 vuotta*. Hannu Liimatta (Toim.). PunaMusta Media Oy, Tampere, 2021, s. 228–230 ja 236; Jouko, Petteri: Materiaalinen kivijalka uusia 1970–1990-luvuilla *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*. Mikko Karjalainen (Toim.). Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2018, s. 308–312.

30 Eversti Valo Nihtilän päiväämätön johdantoluku, s. 4–5, T 18751/Kansio 41, KA.

31 Sama, s. 5–7.

Nihtilän työn arvoa ei unohdettu. Jalkaväenkenraali Sakari Simelius luovutti Nihtilälle Puolustuslaitoksen kultaisen ansiolevykkeen Pääesikunnassa 25.3.1964.

totuudenmukaiseen tietoon. Nihtilän arvion mukaan taistelutahdon kasvattaminen nojautumalla lupauksiin tai valheisiin oli lopulta lyhyt tie, sillä tulevaisuutta tai sodan kulkua ei ole mahdollista ennustaa.³²

Jatkosodan aikana jo hyökkäysvaiheessa oli ollut työvoimapulaa. Nihtilän näkemyksen mukaan nykyaikainen sota oli teollista sota, jossa oli huomioitava sotateollisuuden tarpeet. Sotaan valmistautuminen edellytti myös teollisuuden valmisteluita. Työvoiman varaamisen lisäksi sodankäynnille keskeinen teollisuus oli valmistauduttava hajauttamaan. Vaikka suomalainen sotateollisuus ei ollut kärsinyt jatkosodassa sanottavia tappioita tai tuhoja, tuotantoa varten oli varattava myös varakapasiteettia. Sodan aikana tapahtunut teknologinen loikka edellytti myös erillisen suunnitteluelimen muodostamista ase- ja taisteluvälinesuunnitteluun.³³

Nihtilä korosti kuvatulla tavalla tulevan sodan totaalisuutta. Jatkosota oli koskettanut koko suomalaista yhteiskuntaa, mutta tuleva sota koskettaisi sitä entistä syvemmin.

³² Sama.

³³ Eversti Valo Nihtilän päiväamäton johdantoluku, s. 4–6, T 18751/Kansio 41, KA.

Hän arvioi tulevan sodan olemusta onnistuneesti, mutta hän ei ollut ajatuksineen yksin. Muun muassa kenraalimajuri Kustaa Tapola korosti alkukesästä vuonna 1945 muodostetun puolustusrevision kokouksissa sodankäynnin muutosta, ja vuosikymmenen päättyessä käsitys sodan kokonaisvaltaisuudesta kirjautui niin ensimmäisiin operatiivisiin käskyihin kuin ohjesääntöihinkin. Puolustusvalmisteluiden saattamiseksi yhtenäiseen johtoon koko valtakunta jaettiin vastuualueisiin, joiden komentajat johtivat puolustusvalmisteluita alueellaan, ja vuonna 1953 julkaistussa *Upseerin käsikirjan* kolmannessa osassa painotettiin valtakunnan jakamista ylimmän johdon alaisiin vastuualueisiin.³⁴

Puolustuksessa korostuu syvyys

Nihtilä joutui valtiollisen poliisiin pidättämäksi kesäkuussa 1945, mutta hän jatkoi työskentelyä ohjesäännön parissa ainakin kesän jälkeen. Valtiollisen poliisin lyhytaikainen päällikkö Otto Brusii oli antanut luvan työskennellä myös vankilasta käsin. Kirjeessään ohjesääntötoimikunnan sihteerille, everstiluutnantti Erkki Taralle Nihtilä avasi kirjoitustyön edistymistä. Hän oli elokuuhun mennessä saanut luettavakseen ainakin jo kolme lukua. Hän ei ollut Nordgrenin majoitusta ja siirtoja käsittelevään käsikirjoitukseen täysin tyytyväinen, sillä hänen mukaansa sodassa ei yleensä esiintynyt puhtaita marsseja tai siirtoja, vaan yhtymät jouduttiin yleensä siirtämään niin sanottuna yhdistettynä siirtona, jolloin osa siirtyi esimerkiksi junakuljetuksin ja osa autokuljetuksin. Sen sijaan Y. A. Järvisen puolustusta käsittelevän osuuden hän hyväksyi lähes sellaisenaan. Kirjeessään Taralle Nihtilä kuvasi myös omia kirjoituksiaan. Hänen oli tarkoitus itse kirjoittaa jo aiemmin kuvatun johdannon lisäksi osuudet, jotka käsittelevät eri joukkotyyppettä sekä yhtymien johtamista.³⁵

Oli selvää, että Valpon punakuulustelijoiden ja vankeuden hitaasti riuduttama Nihtilä ei voinut vankilasta käsin jatkaa kenttäohjesäännön kokoamista, ja uudeksi pääkirjoittajaksi nimettiin jo elokuussa jalkaväkitoimiston päällikkö, everstiluutnantti Y. A. Järvinen. Kuten edellä on todettu, Nihtilä oli jo aiemmin hyväksynyt Järvisen kirjoittaman puolustusta käsittelevän luvun sellaisenaan. Millaisena puolustus Järvisen tekstissä näytetty? Ensinnäkin on todettava, että Kansallisarkistossa säilynyt kappale on vuodelta 1947. Se ei siis ole sama kuin Nihtilän vuonna 1945 hyväksymä tekstiosuus, vaan käsikirjoituksen mukana olevan saateen mukaan arkistossa säilynyt kappale on myös lyhennelmä alkuperäistekstistä. Siirrytään siis tietoisesti harmaalle alueelle tulkittaessa, että Jär-

34 Puolustusrevision kokouspöytäkirja, 3.8.1945, T 19572/Kansio 1; PvPE:n käsky nro 1/Op.1/11 D sal, 4.1.1950, T 26862/D 1 OT-sal, KA; *Upseerin käsikirja*, III osa. Topografikunnan rotaatiopaino, 1953, s. 6.

35 PvPE:n muistio nro 2197/Järj.1/1 c, 13.7.1945, T 17655/Kansio 16, KA; Eversti Valo Nihtilän kirje everstiluutnantti Taralle, 16.8.1945, T 17655/Kansio 10, KA.

visen kirjoitukset kuvastavat myös Nihtilän ajatuksenjuoksua. Tutkijat tulevaisuudessa osoittakoot tulkintani oikeaksi tai vääräksi.³⁶

Järvisen kirjoittamassa puolustusluvussa otetaan käyttöön käsite puolustusvyöhyke, jonka sisällä torjuntataistelu oli toteutettava, jotta operatiivinen päämäärä saavutettiin. Vyöhykkeen määrittäminen antoi siis ainakin teoriassa yhtymän komentajalle mahdollisuuden ryhmittää joukkojaan haluamallaan tavalla ja käyttää myös alueensa syvyyttä hyväksi. Tiiviissä puolustuksessa puolustuskaistan leveys oli muodostettava mahdollisimman kapeaksi, jotta puolustukselle oli mahdollista saada syvyyttä. Syvyyden muodostaminen ei ollut itsetarkoitus, vaan puolustus oli muodostettava erityisen vahvaksi ”– luomalla mahdollisuus vihollisen pitämiseen kuluttavan tulen alla syvällä alueella”.³⁷

Puolustus määritetyn vyöhykkeen sisällä rakentui useista puolustuslinjoista ja -keskuksista muodostuvasta puolustusasemasta. Sen taakse oli luotava syvyyttä etenemisurien varten valmistelluilla selustan tukikohdilla sekä erillisillä puolustuskeskuksilla. Keskeisin puolustuslinjoista oli määritettävä pääpuolustuslinjaksi, jonka tuli olla omien joukkojen hallussa taisteluiden päätyttyä. Tiivis puolustus oli suunniteltu ensi sijassa suurhyökkäystä vastaan. Ryhmitystä suunniteltaessa kaistan eri osat oli määritettävä niiden uhanalaisuuden mukaan kolmeen kategoriaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluivat alueet, joilla suurhyökkäys oli täysin mahdollinen, toiseen luokkaan alueet, joilla hyökkäys oli mahdollinen muttei todennäköinen. Viimeiseen luokkaan sisältyivät maastonkohdat, jotka eivät kulkukelpoisuudeltaan olleet soveltuvia suurhyökkäykseen.³⁸

Divisioonan kaistan leveys ei saanut ylittää 12 kilometriä tiiviissä puolustuksessa. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kesällä 1944 suurhyökkäyksen painopisteessä olleen 10. Divisioonan ryhmityksen leveys oli alle 10 kilometriä, mutta divisioonaan kuului ainoastaan kaksi jalkaväkirykmenttiä ja maasto oli puolustuksen kannalta erittäin epäedullinen. Pääasemaan ryhmitettyjen 2. ja 15. Divisioonien vastuualueet olivat leveydeltään yli 15 kilometriä.³⁹

Joukkojen käytössä painottui reservin merkitys, koska etenkin vihollisen painopistesuunnassa taistelu käytäisiin puolustusaseman syvyydessä. Oli siis ennakoitavissa, että vihollinen pääsi murtamaan ainakin puolustuksen etummaisemat osat. Suurhyökkäyksen ollessa ilmeinen etulinjan miehitystä oli mahdollista heikentää, jotta mahdollisimman pieni osa yhtymästä joutui vihollisen voimakkaimman tulivaikutuksen kohteeksi. Puolustustaistelun toteutus oli kuin toisinto Talin ja Ihantalan ratkaisutaisteluista, sillä sen

36 Ohjesääntötoimikunnan ilmoitus nro 2892/Koul.2/21, 29.8.1945, T 18751/Kansio 1, KA; PvPE:n saate nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, T 19466/F 16, KA.

37 Tynkkynen (1996), s. 320–322; PvPE:n kirjelmä nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, liite (puolustus, KO II:n III luku), T 19466/F 16, KA.

38 PvPE:n kirjelmä nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, liite (puolustus, KO II:n III luku), s. 1–2, T 19466/F 16, KA.

39 PvPE:n kirjelmä nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, liite (puolustus, KO II:n III luku), s. 7, T 19466/F 16, KA; Koskimaa, Matti: *Murtajan tykistö. 2. Divisioonan tykistön taistelut 1941–1944*. WSOY:n graafiset laitokset, Porvoo 1994, s. 146–147.

toteutus nojautui voimakkaaseen tulenkäyttöön. Vihollisen hyökkäykset tuli pyrkiä pysäyttämään jo lähtöalueilleen tykistön voimakkailla vastavalmisteluilla⁴⁰. Mikäli vastavalmistelut eivät pysäyttäneet vihollista, oli sen tunkeutuminen puolustusasemaan eslettävä epäsuoran tulen torjunta-ammunnoilla. Jalkaväen tulenkäytön painopiste oli panssareita suojaavan jalkaväen tuhoamisessa. Torjunnan toteuttaminen edellytti aselajien saumatonta yhteistoimintaa. Etenkin ”*panssaritorjunnan järjestelyssä on jalkaväki-, tykistö- ja pioneerijohtajien yhteistoiminta välttämätön*”.⁴¹

Jotta vihollinen oli torjuttavissa tulenkäytöllä, puolustajan oli selvittävä hengissä hyökkääjän tulivaikutuksesta. Järvisen kirjoitus reflektoi vahvasti Nihtilän havaintoja Karjalankannaksen linnoitustöiden puutteellisuudesta ennen kesän 1944 suurhyökkäystä. Teksti painotti linnoittamista koko puolustusalueen syvyydessä ja linnoitusjärjestyksen määrittelevän yleissuunnitelman merkitystä. Kaikki yhtymän eri joukot oli valjastettava linnoitustöihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa – puhdetöihin ei ollut aikaa.⁴²

Järvisen kirjoitus huomioi myös sen, että merkittävää osaa valtakunnasta oli puolustettu ja oli myös tulevaisuudessa puolustettava vähin joukoin. Harvassa puolustuksessa painottuivat tiedustelu- ja sissitoiminta. Varsinaiset puolustusasemat oli mahdollista luoda yleensä vain pääteiden suuntiin, ja taistelu niiden välillä oli toteutettava ”sijoitustaan usein vaihtavilla väijytysosastoilla”, joilla riistettiin vihollisen toiminnanvapaus. Koska pitävän puolustuksen muodostaminen oli vähin joukoin vaikeaa, puolustajan tuli käyttää reservejään vihollista vastaan sen voimien kuluttua riittävästi.⁴³

Nihtilä astuu sivuun – kehitys jatkaa kulkuaan

Nihtilän aloittama kenttäohjesääntötyö osoittautui lopulta lähes kymmenen vuotta kestäväksi työmaaksi. Käsikirjoitus oli ohjesääntötoimiston sihteerin, everstiluutnantti K. S. Laakson mukaan valmis marraskuussa vuonna 1946. Käsikirjoituksen pituus nousi 600 sivuun, ja se jaettiin monisteina käytettäväksi sotakouluihin kesään 1947 mennessä.⁴⁴

Todellisuudessa kirjoitustyötä vielä jatkettiin. Puolustusvoimain Pääesikunnan koulutusosaston kirjeenvaihdon mukaan joukko-osastoilla ja sotakouluilla oli mahdollisuus tehdä vielä korjausesityksiä, ja vuoden 1948 kynnyksellä koulutusosasto lähestyi joukko-osastoja saatteella, jonka liitteenä oli laaja luettelo uudessa kenttäohjesäännössä esiin-

40 Kesseli, Pasi: *Tykistö taistelee tulellaan. Tykistötaktiikan kehitys Suomessa itsenäisyytemme aikana*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2017, s. 184–185.

41 Päämajan käskyistä linnoitustöiden tehostamiseksi, ks. Karjalainen, Mikko & Mononen, Toni: *Mannerheimin sotataito*. Otavan Kirjapaino, Keuruu 2022, s. 223–226.

42 PvPE:n kirjelmä nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, liite (puolustus, KO II:n III luku), s. 12–13, T 19466/F 16, KA; Ahto, Sampo: Eversti Valo Nihtilä suomalainen yleisesikuntaupseeri, *Tiede ja Ase* N:o 42, Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy, Joensuu 1984, s. 30–32.

43 PvPE:n kirjelmä nro 3500/Koul.2/256, 31.7.1947, liite (puolustus, KO II:n III luku), s. 16–17, T 19466/F 16, KA.

44 PvPE:n ilmoitus nro 4360/Koul.2/21, 25.11.1945, T 18003/29; eversti Y.A. Järvisen numeroimaton kirje ohjesääntötoimikunnan puheenjohtajalle, 5.6.1947, T 19466/F 16, KA.

KENTTÄOHJESÄÄNTÖ

II OSA

(KO II)

SISÄLLYS

	Sivu
I LUKU HYÖKKÄYS	9
A. Hyökkäyksen tarkoitus ja luonne	9
1. Yleistä	9
2. Hyökkäyslajit ja -menetelmät	11
B. Hyökkäys puolustusvalmista vihollista vastaan. . .	15
1. Yleistä	15
2. Hyökkäyksen suunnittelu ja valmistelu	17
Yleistä	17
Tiedustelu	18
Hyökkäyssuunnitelma	20
Hyökkäykäskyt	35
Hyökkäysryhmitys	38
Tulen kokonaiskäytön suunnittelu, tulisuunni- telmat	40
Siirtyminen lähtöasemaan	46
3. Hyökkäyksen suoritus	47
C. Kohtaamishyökkäys	52
1. Yleistä	52
2. Kohtaamishyökkäyksen suoritusperiaatteet	53
D. Hyökkäys rajoitetuin päämäärin	58
1. Yleistä	58
2. Valmistelu ja suoritus	59
E. Hyökkäykset eräissä olosuhteissa	61
1. Ylimenohyökkäys	61
2. Asutuskeskuksen valtaaminen	68
F. Huolto hyökkäyksessä	72
1. Yleistä	72
2. Taisteluvälinehuolto	75
3. Taloushuolto	75
4. Lääkintähuolto	76
5. Eläinlääkintähuolto	77
6. Pioneerihuolto	78
7. Viestihuolto	78
8. Liikenne, kuljetukset ja kuljetusvälinehuolto . .	79
II LUKU TAKAA-AJO	82
A. Yleistä	82
B. Valmistautuminen takaa-ajoon	83

Nihtilän aloit-
tama Kenttä-
ohjesääntö
valmistui kaksi-
osaisena vuon-
na 1954.

tyvistä käsitteistä ja määritelmistä. Samanaikaisesti Puolustusvoimain komentaja, jalkaväenkenraali Aarne Sihvo vahvisti jaetut määritelmät ja ohjesääntömonisteet virallisesti käyttöön otettavaksi ja kumosi samalla kolme sotaa edeltävää kenttäohjesääntöä.⁴⁵

Sisällysluettelon perusteella vaikuttaa siltä, että pääosa Nihtilän ohjesääntöön kaavailemista kokonaisuuksista sisältyi käyttöön vahvistettuun ohjesääntöluonnokseen. Alkuperäisten painotusten tai sisältöjen vertailu ohjesääntöluonnokseen ei ole tässä artikkelissa mahdollista, sillä suuri osa erilaisista luonnoksista lienee tuhottu tai odottaa löytäjänsä eri arkistonmuodostajien kätköissä.⁴⁶

Vaikka käsikirjoitus oli jo vuoden 1949 lopulla valmis, sitä ei ollut järkevää painattaa, sillä maavoimien sodan ajan joukkorakennetta ei ollut vielä lopullisesti päätetty. Käsikirjoitusta muokattiin sen jälkeen, kun prikaati oli valittu maavoimien uudeksi perusyhtymäksi, ja kenttäohjesääntö julkaistiin lopulta kaksiosaisena vuonna 1954.⁴⁷

Kenttäohjesäännön ensimmäinen osa käsitteli muun muassa johtamisen, tiedustelun, siirrot sekä yhteistoiminta-asiat. Taistelulajit sisällytettiin Kenttäohjesäännön toiseen osaan. Nihtilän luonnostelemaa yleisosiota sodan ja taistelun luonteesta ei sisällytetty ohjesääntöpariin lainkaan. Todennäköisesti vuonna 1954 julkaistut ohjesäännöt haluttiin säilyttää mahdollisimman käytännönläheisinä, sillä Nihtilän esittämiä kokonaismaanpuolustuksellisia teemoja nousee esille puolustusjärjestelmän perusteita määrittelevässä Kenttäohjesäännön yleisessä osassa vuonna 1958.⁴⁸

Kirjoitustyön, jonka Valo Nihtilä – eräs suomalaisen taktiikan kirkkaimmista tähdistä ja isänmaan jaloimmista palvelijoista – aloitti vuonna 1945, muut päättivät vuonna 1954. Puolustusjärjestelmän kehittäminen, jos mikä, edellyttää pitkäjänteisyyttä. On hyväksyttävä se tosiasia, että sen, minkä joku aloittaa, joku muu päättää.

45 PvPE:n saate nro 5550/Koul.2/25 b, 30.12.1947, T 19466/F 16, KA; PvPE:n käsky nro 5565/Koul.2/25, 30.12.1947, T 19466/F 16, KA.

46 Eversti Nihtilän numeroimaton kirje everstiluutnantti Y.A. Järviselle, 23.5.1945, T 18751/Kansio 41, KA; PvPE:n saate nro 5550/Koul.2/25 b, 30.12.1947, T 19466/F 16, KA.

47 Tynkkynen (1996), s. 309–310.

48 Sama; *Kenttäohjesääntö I osa*. Kauppalehti Oy:n kirjapaino, Helsinki 1954, sisällysyys; *Kenttäohjesääntö II osa*. Kauppalehti Oy:n kirjapaino, Helsinki 1954; *Kenttäohjesääntö, yleinen osa*. Pääesikunnan rotaatiopaino 1958, passim.

”Viimeiset 300 metriä”

(Aikakauslehtien mukaan. Luennoinut majuri Valo Nihtilä. Tekstin taltioinut 10.1.1935
luutnantti Haahti STO 4, Sotakorkeakoulu)

Maailmansota johti siihen, että puolustus tuli hyökkäykseen nähden ylivoimaiseksi, sillä senaikaiset armeijat eivät näyttäneet omaavan sitä hyökkäyskelpoisuutta jota normaaliarmeijalta olisi vaadittava. Tämän johdosta on maailmansodan jälkeisenä aikana hyvin huomattavassa määrin jouduttu käsittelemään kysymystä, miten hyökkäystaistelu saataisiin oikeaan ja normaaliseen asemaansa taktillisten taistelulajien joukossa. – Huomattiin, että järjestely, joka armeijoilla oli, takasi mahdollisuudet hyökkäyksen viemiseen 300 metrin päähän vihollisesta, sillä tykistömäärä, joka maailmansodassa oli joukoille tullut, oli sangen huomattava, ja pystyi suorittamaan tehokkaan valmistelun ja saaton tälle etäisyydelle saakka. Samoin konekiväärimäärä pystyi täydentämään tykistöä, kunnes tämä etäisyys oli saavutettu. – Mutta tältä 300 metrin viivalta loppuivat sitten tykistön mahdollisuudet, sillä sirpaleraja, hajotus, y.m. seikat vaikuttivat sen, että tykistön oli siirrettävä tulensa eteenpäin. – Toiselta puolen konekivääritkin muodostivat liian suuria maaleja viholliselle jos ne vedettiin liian lähelle, kärsien liian suuria tappioita. Kun taas taammas jätetyt konekiväärit ammuntaansa varten tarvitsevat useimmiten aukkoja jotka hyökkäyksen tältä etäisyydeltä jatkuessa menevät umpeen ei konekiväärinkään apuun ainakaan täydellä teholla enää tältä etäisyydeltä lähdetessä voida sanottavammin luottaa. – Kokemukset maailmansodasta osoittivat myös, että senkin jälkeen, kun tykistö oli useita päiviä suorittanut valmistelua, niin aina jalkaväen lähtiessä liikkeelle vihollisen asemasta ilmestyi aseita, jotka avasivat tulensa hyökkääjää vastaan joten tykistön ja konekiväärien tulen vaimentuessa nytkin on odotettavissa että vihollisella ase toisensa jälkeen avaa tulensa ja asettaa kyseenalaiseksi jalkaväen etenemisen vihollisasemaan asti.

Mitkä aseet tulevat kysymykseen jalkaväen tueksi tällä viimeiselle taipaleella? – Useimmissa maissa on otettu kivääri, pikakivääri ja kranaatinheitin sekä joissakin maissa lisäksi kiväärikranaatinheitin sekä konepistooli (meillä). – Voivatko nämä kyllin tehokkaasti tukea jalkaväkeä?

Pikakivääriin nähden täytyy sanoa, että se on hyvä ase, mutta sillä on myös heikkoutensa: ensinnäkin häiriöt, jotka juuri tässä vaiheessa helposti esiintyvät ja toiseksi se, että

se muodostaa helposti havaittavan maalin ja kärsii siis vakavia tappioita. Näinollen joutune se toiminnassaan esittämään suht.heikkoja osaa.

Kranaatinheittimet on jätettävä suht taakse (saksalaisten mukaan 600 m.) eivätkä näinollen voi kyllin välittömästi ja nopeasti auttaa jalkaväkeä varsinkin kun tulipyynnöt menevät tulenjohdon kautta ja vievät aikaa.

Kivääriskranaatinheittimet tukevat nopeammin ja välittömämmin 200–400 metrin taipaleella, mutta kokeiluissa ovat ne osoittaneet heikkouksia joista huomattavin on huono tarkkuus. Tämän perusteella ovat muun muassa saksalaiset hyljänneet sen aseena, joka ei ole vastannut siihen asetettuja toivomuksia.

Nykyiset aseet eivät siis näy omaavan sitä tulivoimaa, joka jalkaväellä viime taipaleella pitäisi olla, jottei sen hyökkäys pysähtyisi veriin ja ettei sen harteille asetettaisi liian ylivoiimaista taakkaa, joka helposti voi sen murtaa.

Tuliylivoima olisi välttämätön, kysymys on vain keinoista.

I Laakatuliaseistus:

Konekivääri on edelleen tarpeellinen, joskin sen osuus viimeisellä 300 metrillä rajoittuu suhteellisen pieneksi tulittamaan ehkä lähinnä sivustoilla ja taaempina olevia vihollisen tulielimiä.

Yleensä sanotaan, että vanha kivääri omaa enää merkitystä tarkk'ampuja-aseena, mutta että se muuten on täysin vanhentunut ja korvattava. Se on liian hidasa ase aikaansaamaan tuliylivoiman. Korvaajina tulevat kysymykseen

1, konepistooli

2, itselataava, s.o. puoliautomaattikivääri

Näiden etuina mainitaan muu muassa seuraavaa:

- a. ovat tehokkaita tuliylivoiman saavuttamiseen pyrittäessä ja uskotaan, että ampuja voi niillä lamauttaa vihollisen pesäkkeet, vieläpä katetut konekivääriasematkin (ainakin eräiden lausuntojen mukaan).
- b. ovat menestyksen jälkeen heti paikalla ja valmiina turvaamaan saavutetun maaston hallussapidon
- c. omaavat pienen maalin
- d. suuri tulinopeus ja nopea tulenavaus
- e. niillä tulisi ainakin olla keveä patruuna (konepistoolilla jo onkin).

Myönnetään kyllä, että kiväärin vaihto johonkin tai joihinkin näistä lisää patruunakulutusta, mutta lisätään että tämä on vain lyhytaikainen, sillä voimakas tuli kestää vain rajoitetun ajan.

Pikakivääri joutaisi nyt toisten mielestä kokonaan pois, mutta on myös ääniä, jotka puoltavat sen säilyttämistä edelleenkin muiden lisäksi. Tätä perustellaan sillä, että kivääri-jalkaväen tulee olla valmis lamauttamaan vihollisen aseet, jotka tällä taipaleella ampuvat sitä sivustasta tai syvempää. Ja koska varsinaiset sivusta-aseet, joihin kuuluu konekiväärejä ja joita aina tulee olemaan, voivat ampua suhteellisen kaukaakin, niin pitäisi tuliportaan mukana olla aseistus niitäkin vastaan, sillä kevennetyin patruunoin varustetut aseet eivät niihin pysty. Myönnetään kyllä, että tykistö ja konekiväärit voivat vaikuttaa syvemmällä samoin kuin kauempana sivustoilla, mutta kuvion osoittamassa tapauksessa ne ovat kykenemättömiä eikä muulloinkaan toiminta käy niiltä niin nopeasti ja varmasti kuin tuliporrasta seuraavalta pikakivääriltä, joka itse saa nahoissaan tuntea vihollisen tulen vaikutuksen. – Lisäksi on pikakivääri vielä tehokas ase vallatun maaston hallussapidossa, johon se nopeasti kerkiää.

II. Kaarituliaseet:

Brisanttiset ammuks ovat hyökkääjälle erittäin suureksi hyödyksi, varsinkin jos puolustaja on varustetuissa aseissa. Kun tykistön tuli lakkaa, täytyy olla ammuksia, joiden sirpaleraja on pieni ja hajotus suppea. Kranaatinheitin, jotka ovat pataljoonaportaassa ovat hyvät, sillä uusimmilla niistä on kantomatka aina 3 kilometriä, mutta ne jäävät kuten edellä huomautettiin aseisiin verrattain kauas ja ovat vähemmän joustavia tulensa puolesta tässä taistelun viimevaiheessa. Tulisi löytyä tehokkaammin ja välittömämmin avustava kaarituliase. Koska kiväärikranaatinheitin ei ole pystynyt täyttämään pataljoonan kranaatinheitin ja käsikranaatin välillä niin on sen asemasta jo otettu kokeiltavaksi, jopa muutamissa armeijoissa otettu käytäntöönkin pieni kranaatinheitin: Espanjassa kevyt kranaatinheitin Pp = 7 kg., X = 1000 metriä, yhden miehen kannettava; Puolassa ja Belgiassa osapuilleen samoin. Mihin portaaseen tämä olisi liitettävä, kompaniaan vaiko joukkueeseen tai ehkä molempiin? Kysymyksestä ollaan eri mieltä ja perustellaan viimeistä sillä, että joka portaalla pitäisi olla myös kaarituliase.

III. Aseiden järjestely:

Viimeisten 300 metrin kysymys on jalkaväen suhteen katsottu olevan ennenkaikkea aseistus- ja organisaatiokysymys. Esiintyy mielipiteitä, että jos jalkaväki haluaa nykyisin viedä hyökkäyksen kunnialla loppuun, niin tulee sen mm. eräiden lausuntojen mukaan täyttää aseorganisaation puolesta seuraavat ehdot:

1. yksityisellä taistelijalla henkilökohtaisena aseina joko puoliautomaattikivääri tai konepistooli sekä käsikranaatit. (Ehdotuksia: ryhmänjohtajalla konepistooli, muilla puoliautomaattikivääri j.n.e.

2. ryhmässä tulisi olla pikakivääri (toisten mukaan pois.) (Kun ottaa huomioon ne perustelut, joita on esitetty pk:n tarpeellisuuden puolesta (katso edellä) niin tuntuu siltä, ettei se oikeastaan olisi ryhmän ase vaan paremminkin joukkueen).
3. joukkueessa pieni kranaatinheitin. (Esittämäni mielipiteen mukaan ehkä myös 1–2 pikakivääriä).
4. komppaniassa kevyelle jalustalle konstruoidut pari pikakivääriä sekä pari pientä kranaatinheitintä.
5. pataljoonassa konekiväärikomppania, kevyt kranaatinheitinosasto sekä ilmatorjunta - ja hyökkäysvaunutorjunta-aseet, joita ei ole otettu mukaan 300 metrin keskusteluun.

Muitakin ehdotuksia on; muun muassa kaaviokuvan esittämässä ruotsalaisessa kokeilupataljoonassa, jossa jo komppanialla on raskas joukkue á 2 konekivääriä + 2 kevyttä kranaatinheitintä. Pataljoonalla on siinä raskas komppania.

Myös Venäjällä on kehitys kulkenut samaan suuntaan

pataljoona:	3 kiv.kompp;	1 kk.kompp;	1 krh.os.
komppania:	3 kiv.joukk;	1 kk.joukk.	(á 2 kk.)
joukkue:	3 pk.ryhmää;	1 kiv.kr.ryhmä	
kranaatinheitinkomppania:	9 rask.kk.		
kranaatinheitinosasto:	1 krh. ja 1 jv.kan.		

Italiassa on myös kranaatinheitin sekä pataljoonassa että komppaniassa. Joka tapauksessa on tultu toteamaan, että yhtenäisesti aseistettu jalkaväki on siirtymässä historiaan ja tilalle on tullut jalkaväkitaktiikassa erilaisista pikkuyksiköistä kokoonpannun osaston yhteistoiminta.

Hyökkäysvaunujen merkitys:

Kysymystä ei kuitenkaan voi sivuuttaa vielä tällä, vaan pitää vielä ottaa huomioon hyökkäysvaunut tällä viime taipaleella. Saksalaisilla ei saa olla hyökkäysvaunuja eivätkä sitä siitä syystä käsittele, mutta esimerkiksi ranskalaiset ja näitä ehkä jäljitellen venäläiset ovat tulleet siihen, että hyökkäyksessä hyökkäysvaunu muodostaa pääaselajin, jota jalkaväki ja tykistö tukee. Hyökkäysvaunut hyökkäävät ensimmäisessä portaassa, ja jalkaväen pitäisi seurata niitä. Käytännössä se ei kuitenkaan suju, sillä hyökkäysvaunun nopeus on nelinkertainen jalkaväkeen nähden. – Hyökkäysvaunujen tehtävänä on käydä vihollisen reservien, tykistöasemien ja esikuntien kimppuun ja tuhota ne, samalla kun jalkaväki käy etulinjaa selvittämään (venäläistä syvyystaktiikkaa).

Vaikka nyt hyökkäysvaunumuodostelmat ovat painuneet läpi etulinjan, on siellä vieläkin aseita ja niiden käyttäjiä ja kysymys on siitä olisiko jätettävä jalkaväelle yhteistoimintavaunuja vai olisiko varattava erikoinen jalkaväen vaunu. – Ranskalaiset ovat keksineet pienoishyökkäysvaunun joka on pari metriä pitkä ja ½ m. korkea. Sen aseistuksena on konekivääri ja käyttää sitä yksi mies joka makaa vaunusta vatsallaan, ampuu käsillään ja ohjaa jaloillaan. Vaunua kutsutaan ”ajokoiraksi”. – Englantilaisilla on taas viimeistä tavalta varten keveitä vaunuja, joissa konekivääri tai kranaatinheitin. Nämä avaavat joko vaunusta tulen tai nostavat aseet maahan joten nopeaan ja oikea-aikaiseen tuloon pyritään sitä kautta.

Hyökkäysvaunun osuus näyttää vielä olevan lopullisesti kiinnittämättä. ”Ajokoira” on vasta kokeiluasteella ja englantilaisten ratkaisuun ei varmasti luoteta, sillä todennäköistä on, etteivät aseet kuitenkaan tätä tietä ole oikealla ajalla oikeassa paikassa.

Mitä olisi meillä tästä keskustelusta opittava?

Hyökkäyksen kulku meillä: Tässä tulee lähinnä kysymykseen hyökkäys puolustukseen järjestäytyneitä vihollista vastaan. – Mutta minkälaiseen maastoon sitten vihollinen pyrkii puolustuksensa järjestämään? Tottuneena avomaastoon se ilmeisesti hakee avo-alueita, mutta meikäläisessä maastossa ei voi niitä yksinomaan löytää vaan tulee myös metsäalueita. Mihin toimenpiteeseen vihollinen ryhtyy puolustuksen järjestelyyn nähdessä metsämaastossa.

1. Raivaa suhteellisen suuren alan saadakseen enemmän avomaastoa muistuttavat olosuhteet.
2. Järjestää alakasvullisuuden raivauksella etumaaston ja raivaa yksityisille konetuliaseille linjoja.

Maa-ilmansodan aikana venäläiset käyttivät tapausta 1 yleensä muokatakseen maaston samanlaiseksi mihin ovat tottuneet. – Kuitenkin teoriassa jo pioneeriupseerit esittävät tapauksen 2 etupäässä ilmavaaran takia. Käytäntö viittaa kuitenkin siihen, että metsässä tultaneen käyttämään etupäässä tapausta 2.

Todennäköisimmin tulee siis aseman edessä olemaan kapea (100 metriä) raivaus tai leveämpi tai kapeampi peltoaukea.

Meillä pyritään hyökkäysyllätyksen aikaansaamiseksi salaamaan. S.o. ratkaiseva hyökkäys suoritetaan siellä missä valmistelu voidaan salata. Näin ollen käytetään sangen runsaasti metsää hyväksi jonka suojassa joukkojen ryhmitys vihollisen huomaamatta käy päinsä. Samalla vältetään avomaastossa välttämättömäksi käyvistä vaiheista: eteneminen tulitaisteluun, joka rasittaa ja kuluttaa joukkoja, kuluttaa ampumatarvikkeita j.n.e. – Voimme täten ehkä lisäksi supistaa tuntuvasti myös tulitaisteluvaihetta joka avomaas-

tossa alkaisi keskieurooppalaisen mallin mukaan noin 300 metrin päässä metsässä vasta hakkauksella s.o. noin 100 metriltä.

Normaalitapauksena me siis mieluummin pyrimme järjestämään hyökkäyksen n. 100–200 metrin avoimen yli.

Miten hyökkäyksen suoritus periaatteessa ja käytännössä järjestyy? Hyökkäystä edeltää yleensä tykistövalmistelu. On pyrittävä siihen, että se yleensä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta suoritetaan, sillä nimittäin on vahva normaalin ja aineellinen vaikutus. – Kun se edellä esitetyissä olosuhteissa suoritetaan on joukot pidettävä takana ja osittain vedettävä taakse sen ajaksi. Se ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että etulinja tyhjenetään, vaan on sinne jätettävä ennen kaikkea aseita sellaisissa asemissa että ne ovat omilta kranaateilta mahdollisimman hyvin suojatut. – Metsämaastossa on tykistön vaikutus sekä moraalisesti että aineellisesti suurempi. Ryskinä ja puiden kaatuminen lisää moraalista vaikutusta ja aineellista vaikutusta lisää puunsirut sekä ainakin teoreettisesti edullisempi sirpaleviuhka.

Kun valmistelu on ohi voi eteneminen lähtölinjalle alkaa. Tänä aikana voidaan saada tulta, sillä epäilemättä vihollinen tykistön lopetettua, arvaa jotain olevan tulossa. – Koikeissa on todettu, että kiväärin kantomatka metsän sisässä on metsän laadusta riippuen n. 100 metriä. Näin ollen mitä lähemmäs lähtölinjaa tullaan sitä suuremmat ovat tappiomahdollisuudet. Tarvitaan siis tulitukea. – Siihen voi käyttää jo edessä olevia aseita. = pikakiväärit ja konekiväärit jonka jälkimmäisenkin voimme näissä olosuhteissa tuoda paljonkin lähemmäksi keskieurooppalaista 300 metriä. – Hyvä olisi saada myös kaaritulista = kranaatinheitin joka jatkaisi tykistön vaikutusta. Nykyinen 4/rykm. tuntuu aivan liian pieneltä tällaiseen tehtävään.

Etenemiseen lähtölinjalle on siis meillä suurinpiirtein käytettävänä se aseistus mitä tarvitaan paitsi, että kranaatinheittämiä tulisi olla lisää.

Näissä olosuhteissa muodostuu hyökkäykseen lähtölinja useimmiten rynnäkköön lähtölinjaksi tai ollaan joka tapauksessa hyvin lähellä rynnäkköön lähtöä, joten tulitaiseluvaihe käy varsin lyhyeksi. – Miten tulitoiminta tässä kehittyy?

Tulitauosta huolehtivat konekiväärit, jotka hoitavat osaansa, joko yliammunnalla, jos mahdollisuuksia siihen on tai aukoista ampuen kunnes aukkojen tuhoaminen tulen pysäyttää. Myös pikakiväärit jäävät ainakin osaksi metsänreunaan täydentämään konekiväärien tulta. Koska pikakivääriä ei voi käyttää yliammuntaan ja sen tulen hajoitus tekee sen käytön epävarmaksi aukoista ammuntaankin, niin ei pikakivääristä tässä ole suurtakaan hyötyä. Asia muuttuisi toiseksi jos pikakiväärillä tässä olisi kunnollinen jalusta, joka takaisi sille saman varmuuden kuin konekiväärillä on. Laakatuliaseiden tulituki jää joka tapauksessa varsin pieneksi, joten sitä olisi välttämättä tehostettava kaaritulilla. Näämäkin aseet tulisi sijoittaa niin, että nopea ja tarkka tuli voitaisiin niistä avata. Pataljoonien kranaatinheittäimet ovat asemissa vähän taaempina, joten kyllin nopea avustus ei

niiden toimesta ole mahdollinen. Kiväärikranaatti taas on epätarkka, joten tarvitsisimme pienen yhden miehen kranaatinheittimen, joka lähtölinjalla tai välittömästi sen takaa voisi silmänräpäyksellisesti ottaa tulensa alle vihollisen aseiden, joka ryntäävää jalkaväkeä pahiten uhkaa.

Mitä tulee tuliportaan rynnäkköön osallistuvan tässä useimmiten = jalkaväen aseistukseen, niin täytynee lähteä siitä, että tulituki on ja jää siksi heikoksi, että tuliportaan tulee tällä viime taipaleella, pystyäkseen nopeaan etenemiseen itse lähitaisteluun, myöskin omasta puolestaan kyetä saavuttamaan tuliylivoima vihollisesta. Myös itse lähitaistelu nykyään suoritetaan paraiten nopeasti ampuvien aseiden tulella. Tämän vuoksi olisi tärkeätä, että rynnäköivän jalkaväen aseistus takaisi ratkaisevalla hetkellä tuliylivoimaan tarvittavan nopean tulenannon. Vanha kivääri pistimineen ei vastaa enää esitettyä vaatimusta, joten sen vaihtaminen kevyempiä patruunia ampuvaan puoliautomaattiaseseeseen olisi tässä eduksi. Konepistooli on juuri tätä vaihetta varten luotu, samoin käsikranaatti. Ehkäpä osa pikakivääreistä olisi paikalla seuraamaan rynnäkköön etenevän portaan mukana, koska se olisi pystyvämpi lamauttamaan vihollisen kiusalliseksi käyneen ja vain aivan edestä ammuttavissa olevan aseiden, joka voidaan kohdata joko ennen vihollisasemaan pääsyä tai sen jälkeen. Samalla se on nopeasti käytettävissä vallatun maaston hallussapidossa.

Miten nämä aseet olisi organisoitava? Siinä kysymyksessä saattaa olla mielipiteitä yhtä paljon kuin on miestä ja kaikilla vakavat perustelut takanaan. Seuraavassa kuitenkin aivan summittainen ehdotus:

Pataljoona: = kolme kivääri- tai kevyttä komppaniaa

konekiväärikomppania à kolme joukkuetta à 3–4 kkiä

kranaatinheitinosasto 2–4 kranaatinheitintä,

tai kaksi viimeainittua yhdistettynä raskaaksi komppaniaksi.

Lisäksi tietysti hyökkäysvaunutorjunta-aseistusta, joka ei kuulu tämän 300 metrin probleemiin

Kivääri- tai kevyt komppania =

3–4 kiväärijoukkuetta

raskas joukkue käsittäen 2–4 jalustalla varustettua pikakivääriä ja 2–4

pieniä kranaatinheitintä

Kiväärijoukkue =

3 kivääriryhmää, käsittäen yhden pikakiväärin ja puoliautomaattikiväärit (kevyt patruuna)

pikakivääriryhmä 1–2 pikakivääriä.

Toisaalta on muistettava, että järjestelyä ei ole yksin ratkaistava nyt käsiteltävänä ollen kysymyksen perusteella, niin tärkeä kuin kysymys onkin. Kuitenkin näyttää siltä kuin nyt esitelty aseistus ja järjestely sopisivat hyvin myös yleisempään taktilliseen käytäntöön.

Puolustuksemme järjestyksen ja suorituksen tarkoituksen mukaisuus venäläisten hyökkäysperiaatteet huomioon ottaen

(Kirjoittanut majuri Valo Nihtilä. Julkaistu Tiede ja Ase -vuosikirjassa 1935)

Vanha perussääntö »hyökkäys ainoastaan vie voittoon; puolustus, ellei siihen ajoissa liity hyökkäys, johtaa häviöön» on kaikkina aikoina vaikuttanut siten, että rauhanajan koulutuksessa ja taktiikan kehitystä ohjaavassa tutkimustyössä hyökkäys on aina saanut päähuomion osakseen, kun taas puolustuksen modernisointi tapahtuu vasta sodan aikana. Tälläkin hetkellä – se johtuu myös puolustuksen ylivoimaisuudesta maailmansodassa – on johtavien maiden sotilaskirjallisuus tulvillaan hyökkäystä selventäviä ajatuksia, puolustuksen jäädessä paljon vaatimattomammalle osalle.

Koska meillä todennäköisesti hyökkäystaistelu esiintyy ajan ja paikan suhteen rajallisenä, kun taas puolustus tulee saamaan paljon laajemmat mittasuhteet, niin näyttää asialliselta, vaikkakin yleisestä tendenssistä poiketen, hiukan tutkiskella oman puolustuksemme tarkoituksen mukaisuutta.

Pohjan tarkastelulle muodostavat tiedot hyökkääjän järjestelystä ja aseistuksesta, sen joukkojen koulutuksellisesta ja moraalista tasosta sekä sen omaksumista hyökkäystaistelun taktillisista periaatteista. Tässä voitaneen jo ajan voittamiseksi edellyttää, että nämä seikat aivan suurin piirtein Venäjän armeijan kohdalta ovat tunnettuja. Lähempi selvitys lienee kuitenkin taktillisiin periaatteisiin nähden paikallaan. Tämä sen vuoksi, että aivan viime vuosina tapahtunut taisteluvälineiden, lähinnä ilmavoimien, hyökkäysvau-
nujen ja tykistön suunnaton kehitys ja kasvu on luonnollisesti vaikuttanut kehittävästi myös hyökkäystaktiikkaan.

Havaintoja venäläisten hyökkäyksestä puolustukseen järjestynyttä vihollista vastaan

Tarkastelun rajoitamme vain jalkaväkiyhtymien puitteisiin, menemättä tässä juuri armeijakuntaa ylemmäksi. Tosin voi puolustus, varsinkin sodan alkuvaiheessa, tulla kysymykseen myös ratsuväestä ja mekanisoiduista joukoista muodostettuja yhtymiä vastaan, mutta koska v. 1934 ratsuväen ohjesääntö on vahvistanut käytäntöön osapuilleen samat hyökkäysperiaatteet kuin jalkaväellä, niin rajoituksemme on perusteltavissa.

Venäläiset pyrkivät hyökkäyksessään »syvyystaktiikkaan» ja »syvyystrategiaan». Sen mukaan käydään taistelua samanaikaisesti koko puolustusaseman syvyydessä, joka taktillisessa mielessä ulottuu aina tykistöasemien korkeudelle saakka, mutta operatiivisessa koko sotatoimivyöhykkeen syvyyteen. Siitä huolimatta voidaan hyökkäystaistelu ajan ja suoritustavan puolesta venäläisilläkin jakaa kahteen vaiheeseen, nim. etumaaston valtaukseen ja hyökkäykseen päävastarinta-asemaa vastaan.

I Etumaaston valtaus

Suoritukseen käytettävien voimien vahvuus riippuu puolustajan vastarinnan lujudesta. Helppoisissa tapauksissa tehtävän suoritus jää divisioonien moottoroituille osastoille. Tämä osasto näyttää esiintyvän divisioonassa, joskaan sen kokoonpano ei lopullisesti lie-
ne ratkaistu. Osasto murtaa itselleen aukon etuvartioasemissa tai »filtreerautuu» niiden läpi pakottaen taistelu-etuvartioiden saarrostusuhkan vuoksi vetäytymään.

Normaalaisempaa kuitenkin on, että tehtävä onnistuakseen vaatii enemmän voimia. Tällöin suorittavat tehtävän etumaiset pataljoonat, tavallisesti pari pataljoonaa divisioonaa kohti, joille kullekin varataan 1–2 patteriston tuki. Lisäksi yhteistoiminnassa niiden kanssa toimii em. moottoroitu osasto. Päävoimat pysähdytetään puolustajan tehokkaan tykistön tulen ulkopuolelle ja taisteluun asetetut pataljoonat otetaan suoraan divisioonan komentajan johtoon. Puolustajan etuvartioiden lyödään leveällä rintamalla takaisin. Hyökkäystä jatketaan kunnes vastarinta on tullut niin lujaksi, että vahvan tykistön valmisteleva hyökkäys tulee tulella torjutuksi tai vastaiskulla takaisin heitetyksi. Ainoastaan jatkuvalla ja näin pitkälle johdetulla hyökkäyksellä katsotaan saatavan varma selvyys puolustajan pääpuolustuslinjan todellisesta kulusta.

Huolimatta syvyystaktiikasta toiminta päävastarinta-asemassa ja sen takana rajoittuu ilmavoimien jatkuvaan tiedusteluun sekä niiden taholta suoritettaviin hyökkäyksiin edullisia maamaaleja vastaan. Viimeksi mainitun ilmavoimien käyttötavan laajuus ei vielä lie-
ne ratkaistu. Japanilaisten antama esimerkki hyökkäyksessä kiinalaisten puolustus-
asemia vastaan, missä ilmahyökkäys suoritettiin jo tässä vaiheessa niin voimakkaana, että sitä seurannut maahyökkäys kohtasi jo pahoin lyödyn ja hajoamistilassa olevan puolustajan, on katsottava jonkinlaiseksi enteeksi. Todennäköisin on ko. ilmahyökkäys siinä tapauksessa, että päävastarinta-aseman puolustus on vasta järjesteltävänä.

II Hyökkäys päävastarinta-asemaa vastaan

Edeltävä tiedustelu ja valmistelut eivät eroa yleisesti tunnetuista suoritustavoista. Sitä vastoin voimien ryhmitys ja hyökkäyksen suoritus on paikallaan ottaa lähemmin tarkasteltavaksi.

1. Ryhmitys

Ryhmityksessä on omintakeisuutena voimien periaatteellinen jako »iskuryhmään» ja »sitovaan ryhmään»; ensin mainittu vastaa meikäläistä painopistevoimaryhmää. Pyrkimys ehdottoman varmaan paikalliseen ratkaisuun on niin suuri, että iskuryhmään asetetaan n. 2/3 kaikista jalkaväkivoimista, sitovaan ryhmään n. 1/3, ja kuitenkin viimeksi mainitun hyökkäyskaista saattaa olla kaksi kertaa leveämpi ensin mainitun kaistaa. Reserviä, vaikka ohjesääntö sallii siihen varattavaksi 1/9 voimista, ei yleensä käytetä. Avustavien aselajien jakautuminen iskuryhmän hyväksi on vielä tuntuvampi kuin jalkaväen.

– Seuraavassa hiukan lähempi tarkastelu aselajeittain.

J a l k a v ä k i

Armeijakunnat ovat vierekkäin. Ratkaisusuunnassa toimivan armeijakunnan kaista saa nousta 10 km:iin, siihen liittyvän, 20 km:iin saakka.¹

Divisioonat, kolme armeijakunnassa, ovat vierekkäin. Ratkaisusuunnassa on hyökkäyskaistan leveys 2–3 kilometriä, sitovassa suunnassa se saattaa nousta puolustuslohkon leveyteen. Rykmentit ovat vierekkäin, jos divisioonan kaista on kapea – sekä vierekkäin ja peräkkäin, jos kaista on leveä. Kaistan leveys on iskuryhmään kuuluvalla rykmentillä 0,5–1 kilometriin.

Pataljoonat ryhmitetään iskuryhmässä peräkkäin kolmeen portaaseen, sitovassa ryhmässä kahteen tai yhteen.

T y k i s t ö

Armeijakunnan raskas kenttätykistörykmentti, 3–4 patteristoa, muodostaa armeijakunnan DD-ryhmän (kaukotoiminta). Armeijakunnan lasketaan ylijohdon tykistöreservistä saavan, tehtävän tärkeydestä riippuen, 2–3 rykmenttiä, pääosaltaan kevyttä kenttätykistöä. Osa tästä voidaan liittää DD-ryhmään, kun taas I suurin osa alistetaan divisioonille niin, että pääiskua suorittavalle divisioonalle varataan eniten, tavallisesti yksi rykmentti, ja muille divisioonille suhteessa niiden tehtävän tärkeyteen.

Divisioonan oma ja sille alistettu tykistö jaetaan PP-ryhmiin niin, että kullakin taisteluosastolla on oma ryhmänsä. Jos jokin taisteluosastoista on toisessa linjassa, niin valmistautuu tämän PP-ryhmä aluksi tukemaan etulinjan taisteluosastoa. Rykmenttien tykistö, PA-ryhmä, alistetaan pataljoonan komentajille.

¹ Ударная армия sivu 174.

Hyökkäysvaunut

Joukko v. 1933 laskettiin hyökkäyksessä olevan käytettävissä keskimäärin yksi hyökkäysvaununupataljoona. divisioonaa kohti. Käytännössä todetaan armeijakunnan, tehtävän tärkeistä riippuen, saavan 2–3 hyökkäysvaununupataljoonaa. Nämä jaetaan:

- 1) DD-ryhmään (kaukotoiminta), joka saa tehtävänsä armeijakunnan komentajalta.
- 2) DPP-ryhmiin, jotka alistetaan divisioonien komentajille siten, että painopistedivisioonaa saa vahvimman ryhmän, toisarvoisessa tehtävässä toimivan saattaessa jäädä ilmankin.
- 3) NPP-ryhmiin, jotka alistetaan välittömästi etulinjan jalkaväen yksiköille. Nämä ryhmät jäävät usein hyökkäysvaunujen vähyyden vuoksi pois.

Ilmavoimat

Niiden ehdoton pääosa on armeijan johdolla, ja se käsittää kaikkia ilmavoimien lennostoja. Osia, etupäässä yhteistoimintaosastoja, annetaan joka tapauksessa armeijakunnan komentajien käyttöön. Suotavana pidetään, että hyökkäystaistelussa kunkin armeijakunnan-, armeijakunnan tykistön- ja divisioonan komentajalle tulisi varata yksi 5–6 koneen osasto.

Kaasujoukot

Armeijakunnat saavat käytettäväkseen n. yhden kaasupataljoonan, josta pääosa jaetaan divisioonille. Toiminta kohdistuu vain vähässä määrin kaasutusten järjestämiseen. Pääasiallisena tehtävänä tulee olemaan savuverhojen muodostaminen ja kaasutusten puhdistus.

Operatiivinen toinen porras

Armeijan komentaja varaa käyttöönsä ratsuväkeä, moottoroituja ja mekanisoituja joukkoja muodostaen näistä operatiivisen toisen portaan läpimurron jälkeen käytettäväksi. Sen kokoonpano on mahdollisuuksista riippuva.

Yhteen veto aseistuksesta

Ratkaisusuunnassa toimivalla armeijakunnalla voi näin ollen olla n. 250–300 tykkiä, n. 135 hyökkäysvaunua ja n. 25 lentokonetta, jota paitsi sen kaistalla tulee toimimaan armeijan johdolla olevien n. 100–150 koneen pääosa.² Teoriassa asetetaan vaatimukset vielä korkeammalle. Niinpä teoksessa »Ударная армия» lasketaan varustetussa asemassa puolustautuvaa vihollista vastaan hyökättäessä tarvittavan kilometriä kohti 76 tykkiä, 22 hyökkäysvaunua ja 12 lentokonetta.³

---

2 военный вестик №9 в. 1933.

3 Ударная армия sivu 160.

2. Hyökkäyksen suoritus

Hyökkäystä edeltää tykistövalmistelu. Tämän aikana etenevät hyökkäysvaunut lähtöasemiinsa. Alkaa savuverhojen kehittäminen aluksi harhauttavina, sitten suojaavina.

Hyökkäysvaunujen DD-ryhmä, jonka kohteina ovat tiedustelussa todetut tykistöasemat sekä ratkaisukohdassa olevat taisteluosaston, ehkäpä divisioonan reservit, ylittää lähtölinjan siksi ajoissa, että se yleisellä hyökkäyshetkellä voi käydä saamiensa kohteiden kimppuun. Näiden ollessa n. 4–5 km:n päässä pääpuolustuslinjasta ja nopeuden maastossa 10–15 km/t:ssa on lähtölinja ylitettävä klo H-15 à 20 min. Tämä hyökkäys murtautuu läpi tavallisesti painopisteessä.

DPP-ryhmä, jonka tehtävänä on divisioonan komentajan määräämällä alueella, puolustajan päävartarinta-aseman syvyydessä olevien jalkaväen raskaiden aseiden ja pataljoonan reservien vastarinnan murtaminen, ylittää hyökkäyslähtölinjan samoin perustein toisena aaltona klo H-5 à 10 min.

Hyökkäysvaunuryhmien suojaamisen suorittavat savuverhojen ohella vastaavista tykistön DD- ja PP-ryhmistä erotetut patterit.

Samanaikaisesti ilmavoimat voivat suorittaa matalahyökkäyksiä tukeakseen hyökkäysvaunujen toimintaa. On kokeiltu myös lentäjän käyttöä hyökkäysvaunujen suuntaajana, jotta saataisiin suhteellisen sokeille hyökkäysvaunuille näkevä taluttaja.⁴ Ainakin yhteysväline, radio, täyttää jo vaatimukset. Samaan aikaan pyritään, mikäli mahdollisuuksia on, syvyytstaktiikan ja -strategian mukaisesti ilmavoimien suurimmilla koneilla suorittamaan desanttijoukkojen siirtoja maastokohtiin, joiden valtaamisella ja jatkuvalla hallussapidolla on ratkaiseva vaikutus hyökkäyksen suorituksessa.⁵

Hyökkäyshetkellä (H) jalkaväki ylittää taisteluosastojensa ensi portailta savuverhojen suojaamana, omien raskaiden aseidensa sekä tykistön PP- ja PA-ryhmien ja mahdollisuuksien mukaan hyökkäysvaunujen NPP-ryhmien tukemana hyökkäyslähtölinjan.

Tällöin, jos toiminta kehittyy suunnitelmien mukaisesti, tulee hyökkääjän tilanteen puolustusaseman syvyydessä olla seuraava:

- Hyökkäysvaunujen DD-ryhmä on hyökkäämässä sen tavoitteeksi määrättyjen tykistöasemien ja reservien kimppuun.
- DPP-ryhmä hyökkää sille määrätyillä alueilla toimivia jalkaväen taempia raskaita aseita ja pataljoonan reservejä vastaan.
- Tykistön DD-ryhmä pitää tulessaan puolustajan tykistöä, lukuun ottamatta hyökkäysvaunujen DD-ryhmälle määrättyjä patteristoja.
- Ilmavoimat käyvät matalahyökkäyksiin hyökkäysvaunujen taholta sitomatta jääneitä jalkaväen raskaita aseita, mutta ennen kaikkea reservejä vastaan.

4 Kokeiluja on näissä kohdoin suoritettu Kaukaisen Idän armeijassa. Deutsche Luftwacht N:o 7.

5 M.m. on Pietarissa desanttipataljoona, joka on saanut erikoiskoulutuksen laskuvarjohyppäyksessä ja toiminnassa viihollisen selkäpuolella.

Hyökkäys kehittyi ennalta laaditun tarkan suunnitelman ja annettujen käskyjen mukaan. Niissä jalkaväen eri hyökkäysportaat ovat saaneet kiinteät tehtävät, tavoitteiksi määrättyt maastokohdat sekä miten hyökkäävä porras sivuutetaan, kun sen tavoite on saavutettu tai sen hyökkäysvoima muuten ehtyy. Näyttää siltä kuin jo taistelussa olevat portaat liittyisivät uusien portaiden hyökkäyksiin.

Hyökkäysvaunuryhmät kokoontuvat tehtävänsä suoritettuaan edeltäkäsien määrättyihin maastokohtiin, joissa ne täydennyksensä suoritettuaan alistetaan siten, että DD-ryhmä joutuu painopisteessä toimivan divisioonan ja DPP-ryhmä vastaavasti rykmentin komentajalle.

Taistelun vielä riehussa puolustusasemassa armeijan ilmavoimat siirtyvät pommi- ja kaasuhyökkäykseen taistelulentälle etenemässä olevia ylempiä, usein moottorikuljetuksien saapuvia reservejä sekä taistelussa lyötyjä, perääntymisensä aloittaneita voimia vastaan. Samanaikaisesti ohjataan armeijan operatiivinen toinen porras heitettäväksi murtokohdan kautta samoihin tehtäviin kuin ilmavoimat.

Yhteenvetona voimme venäläisten hyökkäyksestä saada:

- että se perustuu rajoitetulla alueella tapahtuvaan sekä elävän voimansa että aseistuksensa puolesta suunnattoman ylivoiman suorittamaan yllätykseen pyrkivään iskuun, samalla kun puolustajan vastatoiminnan mahdollisuudet koko hyökkäysalueen syvyydessä ehkäistään;
- että se ennalta laadittuine yksityiskohtiin saakka menevine ja kaikkia käytettävissä olevia voimia koskevine suunnitelmineen ja käskyineen jossain määrin muistuttaa putken suusta ulos singonnutta ammusta, johon ei enää ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa, vaan se joko tekee tehtävänsä tai osuu harhaan – epäonnistuu.

Niin uhkaavalta ja kaikki murskaavalta kuin venäläinen hyökkäys aluksi tuntuukin, on siinä siis heikkoutensa, jotka tarjoavat puolustajalle mahdollisuuksia sen torjumiseen.

Näkökohtia puolustuksemme järjestelystä

Venäläisten hyökkäyshän on huomattavasti erilainen isku- ja sitovassa ryhmässä, joten se tietysti vaikuttaa myös puolustukseen. Useasti voidaan ennalta päätellä, missä isku-ryhmä tulee hyökkäämään, sillä siihen tulevat vaikuttamaan mm. maaston peitteisyys, (jolloin avomaasto venäläisten harjoitusmerkeistä päättäen tulee saamaan etusijan), tieverkoston ja sopivien tykistö-asemien runsaus. – *Seuraavassa oleva tarkastelu sekä puolustuksemme järjestelyn että suorituksen suhteen on suoritettu lähinnä venäläisten iskuryhmän hyökkäystä silmällä pitäen.*

I Puolustusasemien valinta

Venäläisten toiminta etuvartioasemia vastaan ei anna aihetta lähempään tarkasteluun, joten siirrymme käsittelyssä suoraan päävartio-asemaan.

Päävartio-aseman tukikohtiin ja erillisiin pesäkkeisiin perustuvaan yleiseen järjestelyyn venäläisten hyökkäys ei vaikuta. Pari kysymystä on kuitenkin syytä ottaa lähemmin tarkasteltavaksi, nim. päävartio-aseman, erikoisesti pääpuolustuslinjan sijoitus ja päävartio-aseman syvyys.

KO:n sanonta – »kiireellisessä tapauksessa määräävät tähytys- ja ampuma-ala ensisijassa puolustusaseman sijoituksen» – on johtanut siihen, että käytännössä päävartio-asema on varsin yleisesti sijoitettu kyläaukeamille ja niiden välillä oleviin metsänreunoihin huolimatta siitä, onko tapaus kiireellinen vai ei. Hyökkääjän näihin asemiin kohdistama sekä maasta että ilmasta suoritettu tiedustelu tekee viholliselle mahdolliseksi saada suhteellisen oikean käsityksen päävartio-asemamme sijoituksesta. Tämän vuoksi voi hyökkääjän iskuryhmässä oleva vahva tykistö valmisteluvaiheessa keskittää tulensa puolustajalle todella tärkeihin maastokohtiin ja siten aikaansaada vakavia aukkoja tuliverkostoon. Siitä pieni esimerkki tykistövalmistelun kohdistuessa meillä hyvin suosittuun metsänreuna-asemaan. Puolustajan päätulivyöhykkeen muodostamiseen suunnitellut laakatuoliaseet ovat tällöin n. 100 m:n syvyydellä. Venäläiseen iskuryhmään kuuluvan divisioonan kaistan ollessa enintään 3 km ovat puolustajan konekiväärit enintään 30 hehtaarin alueella. Yhden hehtaarin lamauttamiseen tarvitaan meikäläisen patteriston 1 minuutin tuli-isku. Koko maaliin 30 iskuja. Kun venäläisen divisioonan käytettävänä on rykmenttitykistön lisäksi, joka korvaa venäläisen patteriston heikkomuuden, n. 6 patteristoa, niin tulee kutakin kohti 5 tuli-iskua, eli vajaan 20 minuutin tulivalmistelu. Tällöin lasketaan tappioiden nousevan suojaamattomalla jalkaväellä 75–90 % ja ampumahaudassa olevalla 25–30%.⁶ Esimerkki osoittaa, että venäläisten tykistö on päävartio-aseman sijoitusta ajateltaessa vakavasti huomioon otettava. Myös iskuryhmän suunnassa toimivat lukuisat hyökkäysvaunut voivat avomaastossa jo koulutuksensa ja näkömahdollisuksiensa vuoksi melko varmasti pystyä suorittamaan niille annetut tehtävät. Metsänreuna-asemissa ovat toimintamahdollisuudet NPP- ja DPP-ryhmillä samoista syistä vielä kohtalaiset.

Päävartio-aseman sijoitusta metsään on kartettu, koska tähytys ja ampuma-ala on rajoitettu, samalla kun puolustuksen järjestelyyn kuluu paljon aikaa. Nämä asialliset perustelut eivät täysin pidä paikkaansa, sillä venäläisten runsas savun käyttö tulee huomattavasti heikentämään tähytystä ja ampumatuloksia avomaastossa ja tehokkaalla koulutuksella taas päästään nopeampaan suoritukseen. Metsäasemalla on kuitenkin,

6 Luvut valmisteilla olevan kenttätykistön ampumaohjesäännön mukaan.

venäläisen iskuryhmän toimintaa ajatellen, huomattavia etujakin. Sehän vaikeuttaa asemien sijoituksen selvillesaantia, samalla kun se suurentaa harhauttamismahdollisuuksia, joten jo hyökkäyksen suunnittelu, puolustusasemista saatujen tietojen ollessa epämääräisiä, tuottaa venäläiselle johdolle suuria vaikeuksia. Samasta syystä joutuu hyökkääjä tykistövalmistelussa jakamaan tuli-iskut summittain päävastarinta-asemaksi arvioidulle alueelle, mistä valmistelun teho huomattavasti kärsii. Suurin vaikeus metsäasemasta koituu hyökkäysvaunujen käytölle. Puolisokeina ne helposti hajaantuvat ja eksyvät suunnasta. Esiintyytä ulkomaalaisessa kirjallisuudessa erehdyttäviä mielipiteitä, joiden mukaan hyökkäysvaunujen käyttö metsässä olisi mahdotontakin.

Näyttää näin ollen siltä, että päävastarinta-aseman vetäminen avomaastoon toisikin mukanaan ennen aavistamattomia vaaroja, kun taas metsä heikkouksistaan huolimatta ojentaisi puolustajallekin auttavan kätensä. Pääpuolustuslinjan vetäminen aukeita noudattaen saisi siis tulla kysymykseen vain *todella* kiireellisessä tapauksessa, kun sitä vastoin metsän sisään vedetyt asemat yhä yleisemmin on otettava käytäntöön. – Eiväthän riffitkään asettuneet puolustukseen maastoon, johon ranskalaiset olivat tottuneet, vaan menivät vuoristoonsa, mikä soveltui heille itselleen parhaiten. Miksi sitten me hakisimme aina avomaastoa, missä venäläiset on koulutettu hyökkäämään. Pyrkikäämme puolustuksessakin enemmän metsämaastoon, johon jo hyökkäyksessä olemme tottuneet ja jossa me olemme »kotonamme»!

Pääpuolustuslinjan sijoituksen yksityiskohtaisessa valinnassa on entistä enemmän kiinnitettävä huomio suojakysymykseen hyökkäysvaunuja vastaan. Linja, joka tarjoaa suurimmassa määrin tehokkaita luonnonesteitä hyökkäysvaunuille, kuten vesistöjä, todella ylipääsemättömiä soita, kalliojyrkäniteitä tai muuten jyrkkiä rinteitä, joihin maaleikkauksella on helposti valmistettavissa este, on edullisempi kuin paljon helpommin tulitettava, mutta hyökkäysvaunuille vapaan toiminnan takaava. Tällä tavoin hyökkäysvaunujen käyttö pakotetaan edeltäkäsintiedossa oleviin, rajoitettuihin maastokohtiin, joten niiden torjunta vähäisemmälläkin aseistuksella voi olla suoritettavissa.

Seuraavana kysymyksenä oli päävastarinta-aseman syvyys. KO:mme on päävastarinta-aseman aseiden sijoituksessa omaksunut F.u.G:n kannan määrittellessään: »Pääpuolustuslinjan edessä on kaikkien päävastarinta-aseman puolustukseen määrättyjen syvyyteen porrastettujen aseiden torjuntatulella vihollisen hyökkäys pysäytettävä.» Määritelmän vaikutus on käytännössä sangen selvästi havaittavissa, jonka vuoksi päävastarinta-aseman syvyys varsinkin puolustuksen alkuvaiheessa on kovin pieni ja tykistön vaikutus, kuten edellä totesimme, perin tuhoisa.

Aikaa myöten päävastarinta-asema laajenee aina 1 km:nkin syvyiseksi etulinjan pataljoonien puolustusvyöhykkeeksi. Näin joudutaan useimmiten rikkomaan tuliaseiden sijoituksesta annettua vaatimusta, mutta samalla myös vaikeutetaan vihollisen tiedustelua ja heikennetään tykistövalmistelun tehoa. Kun kuitenkin otamme huomioon venä-

läisen syvyyteen porrastetun jalkavaen iskun suuren voiman ja nopeuden sekä edelleen, että hyökkäysvaunuosasto pystyy tämänkin aseman läpäisemään vähintään 10 minuutissa kyeten siis verraten yllättävästi varsinaisen tehtävänsä mukaisesti hyökkäämään reservien ja tykistön kimppuun, niin näyttää siltä, että tämäkin syvyys on vielä liian pieni ja saattaa johtaa varsin helposti päävatarinta-aseman murtumiseen ennen kuin reservien käytössä vielä on päästy kyllin pitkälle. Vaatimuksia suuremman syvyyden hankkimisesta päävatarinta-asemalle näkeekin esitettävän. Niinpä jo v. 1932:n sotaharjoituksilla Englannissa esitettiin loppuarvostelussa ajatus, jonka mukaan puolustuksen tehostaminen hyökkäysvaunuja vastaan vaatii puolustusasemilta entistä suurempaa syvyyttä.⁷ Siihen on myös meillä syytä pyrkiä ainakin siellä, missä maasto on suotuisa vastustajan hyökkäysvaunujen käytölle. Onhan luonnollista, että syvyyden lisääminen etulinjan pataljoonien toimesta on hyvin rajoitettua, mutta mikä estää taisteluosaston komentajaa huolehtimasta päävatarinta-aseman syvyyden lisäämisestä omalla reservillään, järjestämällä maaston mukaan aina 2–3 km:n syvyydessä olevia tukikohtia.

Syvyyttä voidaan lisätä myös eteenpäin käyttämällä KO:mme eräissä tapauksissa suosittelemia eteen työnnettyjä tukikohtia. KO painostaa niiden käyttöä päävatarinta-aseman taistelun helpottajina ja tehostajina, joskin se samalla mainitsee niiden ominaisuuksista vihollisen tiedustelun vaikeuttajina ja harhauttajina. Kun nyt juuri venäläisten hyökkäys on mitä arin puolustajan järjestämille yllätyksille, niin on puolustajan syytä tehdä voitavansa mitä tehokkaimman harhauttamisen aikaansaamiseksi. Näin olen näyttää siltä, että puolustuksessa on entistä runsaammin ruvettava käyttämään eteen työnnettyjä tukikohtia ja nimenomaan vihollisen harhauttamismielessä. Siten pääpuolustuslinjan todellinen kulku voidaan pitää paremmin salassa samoin kuin huomattavalta osalta päävatarinta-asemassa olevien aseidenkin sijoitus, mikä suuresti suojaa niitä tykistöä ja hyökkäysvaunuja vastaan. Tukikohtia valittaessa on pidettävä kiinni KO:n vaatimuksesta, että niiden taistelua on voitava tukea päävatarinta-asemasta. Niinpä pääpuolustuslinjan ollessa metsän sisällä voitaisiin metsän reunan hallitsevia kohtia ottaa eteen työnnettyiksi tukikohdiksi, mikä samalla helpottaisi tähytystä ja olisi harhauttamismielessäkin hyvin tehokas. Harhauttamisen aikaansaamiseksi poikkeavat nämä tukikohdat KO:n esittämistä mielipiteistä miehitystä ja taistelua koskettelevissa kohdissa, mihin palaamme osittain jo seuraavassa.

II Voimien ryhmitys ja sijoitus

KO:n mukaan eteen työnnetyt tukikohdat miehitetään vain »heikoilla voimilla ja etupäässä konetuliaseilla». Kun vihollisen harhauttaminen ja sen tiedustelun ehkäiseminen

7 Militär Wochenblatt N:o 48 v. 1933.

kuitenkin edellyttää, että nämä tukikohdat pysyvät puolustajan hallussa aina varsinaiseen hyökkäykseen saakka, niin on syytä varata niiden miehitykseksi siksi vahvat voimat, että tarkoitus saavutetaan. Toiselta puolen vihollisen hyökkäyksen torjumisen tulee edelleenkin lähinnä tapahtua päävastarinta- asemasta käsin, joten vahvempien voimien jatkuva pito eteen työnnettyissä tukikohdissa ei ole paikallaan. Näin ollen olisi suurempi joustavuus eteen työnnettyjen tukikohtien voimien vahvuudessa paikallaan ja järjestettynä siten, että vahvuus alussa olisi suurempi, mutta sen jälkeen, kun vihollinen on vakuuttanut niiden taistelukyvyistä, olisi osa voimista vedettävä päävastarinta- asemaan.

Huomioon ottaen venäläisten hyökkäyksen voiman ja nopeuden on etulinjan pataljoonien etumaiset tukikohdat miehittävä alun perin kiinteästi, kun taempiin tukikohtiin riittää vain niiden puolustuksen runko, osan ollessa pataljoonan reservinä, jonka käytöstä myöhemmin. Taas taisteluosaston komentajan alueella olevien taempien tukikohtien miehitys voi ennen hyökkäystä olla vieläkin vaatimattomampi, mutta joka tapauksessa suunniteltuna.

Taisteluosastojen ja sitä suurempien reservien sijoituksessa ja ryhmityksessä on huomattava, että ne ilmahyökkäysten tehon heikentämiseksi on ryhmitettävä suurempaan syvyyteen ja leveyteen kuin hyvä taisteluvalmius edellyttäisi. Tällä tavoin käy niiden salaaminenkin vihollisen ilmatiedustelulta helpommaksi ja vaara joutua hyökkäysvaunujen DD-ryhmän kohteiksi pienenee. Meidän lienee myös päästävä siihen, että jo armeijakunnan komentaja ja häntä ylemmät muodostavat itselleen reservistään jonkinlaisia »lentäviä osastoja» hyvin aseistetusta ja hyökkäyskelpoisesta jalkaväestä sekä varaavat niiden kuljettamiseen tarvittavan määrän moottoriajoneuvoja. Täten heillä on mahdollisuus tarpeen vaatiessa nopeasti lyödä vihollisen ilmasta pudottamat desanttijoukot ennenkuin ne ennättävät saada vakavaa tuhoa aikaan.

Tykistön tuliasemat taas on valittava mikäli mahdollista niin, että ne ovat vaikeasti hyökkäysvaunujen DD-ryhmän lähestyttävissä. Tämän hyväksi on oltava valmiit uhraamaan tykistöllisesti tärkeistä seikoista, kuten edullisimmasta kantomatkasta ja helpoimista tieyhteyksistä aseisiin jne. Tämä tuo myös mukanaan kysymyksen kanuunien ja haupitsien suhteesta.

Aivan samoin kuin talvinen latu vetää hiihtäjää, niin tulee myös metsässä kulkeva tie vetämään vaikeasti suunnistautuvaa hyökkäysvaunua. Tämän vuoksi on teihin ja niiden välittömään läheisyyteen suhtauduttava mitä varovaisimmin. Tätä silmällä pitäen on tykistö ja reservit samoin kuin huoltokeskukset ja esikunnat sekä komentopaikatkin sijoitettava niin, että ne ovat suojassa jonkin matkan päässä tiestä, jonka varrella on vain tarpeelliset oppaat ja suuntapartiot. Siitä huolimatta on valmisteltava varasijoituspaikat, joihin voidaan vaaran uhatessa siirtyä. Tähän pakottaa myös kaasuvaara. Johtamismahdollisuuksien varmistaminen edellyttää myös yhteyksien vetämistä näihin paikkoihin.

III Tulisunnitelmat

a) Jalkaväen aseet

Konekiväärit on samoista syistä kuin ryhmittäkin vedettävä entistä enemmän syvyyteen. Ulkolaisessa kirjallisuudessa näkee esimerkkejä, että n. 50 % koko etulinja-pataljoonan konekiväärimäärästä on vedetty taemmaksi ja suorittaa tehtävänsä täältä joko suoralla tai epäsuoralla ammunalla, ottaen osaa sekä tehokkaaseen vastavalmisteluun että myöhemmin sulkuihin. Avomaastossahan tämä saattaa käydä päinsä meilläkin, mikäli ne tykistöltä ja hyökkäysvaunuilta viimeksi mainittuun säästyvät, mutta toista on metsänreuna- tai metsäasemassa. Tosin korkeussuhteet ja suo- ym. aukeat toisinaan tarjoavat metsämaastossakin vastaavia sijoitus- ja toimintamahdollisuuksia, kunhan asema vain tarkoin tiedustellaan. Useasti täytyy vastavalmistelu taemmaksi suunnitelluilla konekivääreillä suorittaa edestä ja vasta sen jälkeen vetää aseet varsinaisiin aseimiinsa päävastaarinta-aseman sisälle suunniteltuja sulkuja varten. Siirtoa varten on varattava runsas miehistö. Jalkaväen raskaiden aseiden entistä suurempi osanotto vastavalmisteluun on mitä tärkeintä, koska sillä venäläisen iskuryhmän tiheään ryhmittäykseen on saavutettavissa huomattavia tuloksia. Asiaa voitaisiin metsämaastossa auttaa lisäämällä kranaatinheitäjiä, mikä muuten hyökkäyksenkin kannalta olisi välttämätöntä. Koska sulkutulialueet niin avomaastossa – runsaan savunkäytön vuoksi – kuin metsämaastossakin jäävät suppeiksi, niin tulisi aseista ratkaisevalla hetkellä voida kehittää mahdollisimman tehokas tuli. Tämä puoltaisi itselataavan kiväärin käytäntöön ottoa, mikä soveltuisi myös hyökkäystaistelun vaatimuksiin.

b) Tykistö

Venäläisen iskuryhmän suurien menestymismahdollisuuksien vuoksi on entistä enemmän suunniteltava tykistön käyttöä oman puolustusaseman sisälle sulkuineen ja vastavalmistelumaaleineen, sillä vain täten puolustaja voi jatkuvasti käyttää hyväkseen tykistönä koko tehoa. Maailmansota on myös osoittanut, että tykistön sulkutulilla on saavutettu tuloksia - enemmän moraalista vaikutuksesta johtuvia – myös tiheihin hyökkäysvaunuaaltoihin, joten varsinaisen hyökkäysvaunutorjunta-aseistuksemme ollessa rajallinen voidaan toisinaan käyttää myös tykistön sulkuja hyökkäysvaunuryhmien etenemisen ehkäisemiseen. Kun meikäläisessä peitteisessä maastossa tykistön sulkua usein myöhästyy, niin on ehdotettu eteen työnnettyjen tukikohtien laajempi käyttö myös tykistön tuli toiminnan kannalta varsin tärkeitä.

c) Hyökkäysvaunujen torjunta

On selvää, että puolustuksemme ilman hyökkäysvaunujentorjunta-aseistusta on toivoton, joten koko tarkastelu perustuu siihen, että aseita ja välineitä on.

Aikaisemmin on osoitettu, että hyökkäysvaunujen käyttöä voidaan tarkoituksen mukaisella asemien valinnalla rajoittaa. Myös hyökkäysvaunujen käytölle soveltuvasa maastossa voidaan valmiiksi erottaa niiden todennäköisimmät etenemisalueet. Näin ollen me tulemme toimeen jossain määrin pienemmällä aseistuksella kuin Keski-Euroopassa katsotaan tarpeelliseksi (4–10 asetta pataljoonaa kohti). Miinojen käytöllekin näyttää tämän vuoksi tarjoutuvan suuria mahdollisuuksia, vaikkakin ne ulkolaisessa kirjallisuudessa ovat usein saaneet hylkääviä lausuntoja. Niitä kun hyökkäysvaunuilla kaikkialla liikuttavassa maastossa tarvitaan kovin paljon – 2 km:lle, keskimääräiselle meikäläisen pataljoonan lohkonleveydelle 3 000 kpl., mikä painaa 15 tonnia, ja ne kun vaativat runsaasti työvoimaa – 125 8-tuntista työpäivää.⁸ Toiselta puolen venäläiset ovat vakiinnuttaneet miinojen käytön omaksuen periaatteen, että puolustustehtävän saaneelle divisioonalle varataan hyökkäysvaunumiinoja kuten piikkilankaa ym. Jonkinlaisena normina esitetään 4 000 miinaa divisioonaa kohti. – Miinoista partiot toiminnalle johtuva haitta pakottaa niiden käytössä tarkkaan harkintaan.

Miten torjunta-aseita olisi käytettävä? Kun hyökkäysvaunujen käyttö tulee puolustusaseman eri lohkoilla olemaan kovin epätasaista, niin olisi eduksi, jos torjunta-aseet voitaisiin pitää jonkinlaisessa valmiusryhmyyksessä. Mutta toiselta puolen hyökkäysvaunujen suuri nopeus – nehan ovat jo 15–20 minuutissa tykistöasemien korkeudella – pakottaa sijoittamaan ainakin osan aseista paikoilleen alun pitäen. Näin torjunta-aseiden jako kahteen osaan, 1) aseisiin sijoitettavaan ja 2) yleiseen reserviin kuuluvaan, lienee tarkoituksenmukainen.

Ensin mainittuun kuuluu rykmenteille ja patteristoille välttämätön aseistus, joka tulee sijoittaa siten, että se suojaa etulinjan pataljoonia, taisteluosaston reserviä ja sen toimintaanpanoa, mikä seikka tavallaan yhtyy tieverkostoon, sekä patteristoasemia. Torjunta-aseiden sijoituksessa on eteen työnnettyjen tukikohtien käytön takia joustavuus asemien syvyysuunnassa välttämätön. Viittaa vain tässä ryhmytyksen yhteydessä esiin tullessiin näkökohtiin. Koska eri pataljoonien tarve maaston mukaan tulee olemaan eri suuri, niin on tarkoituksenmukaista keskittää aset rykmentin komentajalle. Yksikön päällikkö toimisi rykmentin hyökkäysvaunujen torjuntaupseerina ja suunnittelisi aseiden käytön yhdessä pataljoonan komentajien kanssa sekä huolehtisi samalla hyökkäysvaunujen etenemisväylien miinoituksesta.

Toisen osan muodostaisi divisioonan komentajan alainen yksikkö, ja koska sen tulisi nopeasti ennättää vahvistamaan puolustusta tarvittavassa suunnassa, pitäisi sen olla moottoroitu.⁹

Aseiden laatu ja lukumäärä vaativat omat laajat perustelunsa eivätkä kuulu tämän tarkastelun puitteisiin.

⁸ La revue d'infanterie helmik. 1934.

⁹ Tähän tulokseen on mm. tullut Englannin sotaharjoituksissa. Militär Wochenblatt N:o 48 v. 1933.

d) Ilmatorjunta

Peitteinen maastomme tarjoaa puolustajalle varsin runsaasti tilaisuuksia passiiviseen ilmatorjuntaan, mutta liiallinen luottamus tähän vie myös helposti joukon hermot, samalla kun se sallii hyökkääjän käydä yhä häikäilemättömämmäksi. Välttyäksemme kiinalaisen kohtalolta ja muistaen sen, että aktiivisuus pakottaa hyökkääjän varovaisuuteen, on meidän järjestettävä tehokas aktiivinenkin ilmatorjunta. Jo tukikohdissa on syytä järjestää osalle konekivääreistä ja pikakivääreistä, joiden varsinaiset taistelutehtävät sen sallivat, tilapäisenä tehtävänä ilmatorjunta. Venäläisten ilmavoimien pääkohteina ovat kuitenkin reservit, jotka ne pyrkivät sitomaan estäen siten niiden pääsyn taistelukentälle. Erikoisesti toiminta kohdistuu keski- ja ylijohdon reserveihin. Mahdollistaaksemme reservien nopean etenemisen on niille järjestettävä koko etenemisen ajaksi tehokas ilmatorjunta. Taisteluosaston reservi voi sen aikaansaada edeltäkäsinkin tarkoin suunniteltuna hätätilassa omien aseistensa avulla, mutta suurempien reservien aseet jäisivät vähitellen jälkeen ja olisivat poissa taistelusta. Divisioonalle ja armeijakunnalle tarvitaan siis ainakin varsinaista ilmatorjunta-aseistusta. Kun tämän tulee pystyä erikoisesti suojaamaan eteneviä reservejä, niin tulisi aseistuksen olla moottoroitua. Koska ilmatorjunta-aseelle edulliset maastokohdat eivät useinkaan ole tiellä, vaan maastossa, niin olisi nähdäkseen maastokelpoinen moottorivaunu suotava.

IV Kenttävarustustyöt

Maaston järjestely, ryhmityksen ohella, paljastaa hyökkääjälle pahiten puolustusasemien kulun ja voimien sijoituksen. Kun eri aselajien ja taisteluosastojen tehtävät venäläisten hyökkäyksessä perustuvat kokonaan asemista saatuihin tietoihin, niin on ennen kaikkea tykistövalmistelun ja hyökkäysvaunujen toiminnan harhaan johtamiseksi mitä suurinta huomiota kiinnitettävä varsinaisten asemia lujittavien töiden ohella valelaitteiden rakentamiseen. Aikaisemmin mainittu päävastarinta-aseaman edessä oleva maasto on erittäin edullinen valelaitteille, sillä näin saadaan huomattava osa hyökkääjän tykistövalmistelusta osumaan harhaan, samalla kun se johtaa epäonnistuneeseen tehtävien jakoon taisteluosastojen eri portaille. Hyökkäysvaunujen harhaan johtamiseksi on myös maastossa järjestettävä valereservien sijoituspaikkoja niistä johtavine vale-etenemisteineen ja valetykistöasemia. Jotta näistä olisi todella hyötyä, on varsinaisten joukkojen ja aseiden maastoutumiseen ja erikoisesti naamiointiin meilläkin kiinnitettävä entistä suurempaa huomiota. Varsinkin tulisi konekivääri- ja tykkimiesten olla suorastaan taitureita naamiointisessa, johon seikkaan olisi näiden koulutuksessa pantava suurta painoa. Tehostaaksemme naamiointin tärkeyttä mainittakoon, että mm. Venäjällä jokaisen puolustukseen asettuneen patterin naamiointin sopivaisuus tarkastetaan lentovalokuvan avulla. Varsinaisiin varustustöihin tuo venäläisten hyökkäys uutta vain hyökkäysvaunuesteet, joiden

sijoitus on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että ne vetävät hyökkäysvaunuja torjuntavälineiden vaikutusalueelle. Mitä asemien varustamisen kiireellisyysjärjestykseen tulee, niin yleensä on totuttu siihen, että aluksi kiinnitetään melkein yksinomainen huomio pääpuolustuslinjaa lähinnä oleviin tukikohtiin. Syvyyden vaatimus puolustusasemissa on, kuten jo ryhmittymisen yhteydessä tuli esille ja uudelleen selviää taistelun suoritusta tarkasteltaessa, siksi suuri jo alusta pitäen, että varustustyöt on syytä alkaa melkein pä yhtä kiireellisenä koko puolustusasemassa sen taempia tukikohtia myöten.

Puolustuksemme suoritus

KO:mme on taisteluihin nähden pääpuolustuslinjan edessä varsin passiivinen, rajoittuen vain taisteluetuvartioiden viivytystaisteluun. Näyttää siltä kuin olisi tässä kohden pieni tarkistus paikallaan. Ensinnäkin venäläisten periaatteiden mukaan hyökkäykseen osallistuvat vain pienehköt voimat päävoimien pysytellessä vielä tykistön kantaman päässä, joten osatappion tuottaminen edellä mainituille voisi tulla kysymykseen. Edelleen vastaisku saattaisi aikaan harhakäsityksen oman pääpuolustuslinjamme kulusta. Harhauttamismielessähän jo suosittelimme useampien eteen työnnettyjen tukikohtien miehittämistä. Jos nyt nämä tukikohdat, jouduttuamme niistä perääntymään, vastoin KO:n esittämää ajatusta yleensä vallataan vastaiskulla takaisin, niin harhauttaminen päävastarinta-aseman kulusta onnistuu entistä varmemmin.

Taistelun menestymiselle päävastarinta-asemassa on aivan erikoisen tärkeätä päästä hyvissä ajoin tietoisuuteen vihollisen hyökkäysryhmittymisestä, jossa meitä erityisesti kiinnostaa iskuryhmän sijoitus. Tätenhän olisimme alusta pitäen riistäneet viholliselta yllätysedun, jolle sen koko hyökkäyssuunnitelma oikeastaan rakentuu. KO kyllä painostaakin tehokkaan tiedustelun tarpeellisuutta, mutta käytännössä se pahoin laiminlyödään. Ellei taidokkaasti suoritettulla partiotiedustelulla päästä tuloksiin, mihin maastomme kuitenkin tarjoaa varmistuksen tehokkuudesta huolimatta mahdollisuuksia, niin viipymättä on järjestettävä väkivaltainen tiedustelu. Muina keinoina voitaisiin mainita mm. venäläisten itsensä suosittama tapa pudottaa laskuvarjolla lentokoneesta vaikkapa yksityinen mies vihollisen rintaman taakse varustettuna radiolla tai kirjekyyhkysillä, joskin tämä soveltuu lähinnä agenttipalveluksen järjestelyyn. Varsin tehokas tapa, jota joskus on sotaharjoituksilla käytetty, on tähytäjien jättäminen vihollisen selkäpuolelle kätkeytyneinä sopiviin tähytyspaikkoihin kevyt radioasema tai kyyhkysiä mukanaan. Liikkuvilla operaatioissa ei tämä ole näille miehille kovin vaarallistakaan. Myös kuulutusalveluksella on eräitä mahdollisuuksia, joskin hyökkäysvaunut tavallisesti vedetään eteen tykistövalmistelun tai lentäjien toiminnan suojassa. – Joka tapauksessa tiedustelu tässä vaiheessa meitä erikoisesti kiinnostaa, ja sen mahdollisuudet on osittain kokeilutietä selvittävä.

Eteen työnnettyjen tukikohtien ajoissa suoritettavasta heikentämisestä on jo ennen ollut puhe. Sama on sovellettavissa valelaitteiden miehityksen poistamiseen. Toisinaan voi päävastarinta-aseman osien harventaminen ja puolustuksen elävän voiman vetäminen taempiin tukikohtiin olla paikallaan. Näin menetellen osuvat vihollisen valmistelut ja isku aluksi tyhjiin tuottaen hyökkääjän puolella hämminkiä, samalla kun hyökkääjä joutuu jatkaessaan kohtaamaan melkein koskemattoman puolustuksen.

Kun vihollisen hyökkäys on alkanut, niin on johdolle mitä kiireimmiten ilmoitettava hyökkäysvaunujen esiintymiset, niiden lajit ja etenemissuunnat. Myös tykistövalmistelun voimakkuudesta voidaan tehdä jonkinlaisia havaintoja vihollisen iskuryhmän toiminta-alueen suhteen. Tällä tavoin johto voi mahdollisimman ajoissa tarkistaa aikaisemmin saamansa tiedot. Kun varmuus hyökkääjän iskuryhmän sijoituksesta on saatu, on johdon kiinnitettävä koko huomionsa tämän voiman torjumiseen, sillä menestyksellinen ratkaisu tästä ratkaisee taistelun myös vihollisen sitovan ryhmän rintamaosalla. Taisteluosastot saavat siis siellä tulla toimeen omin avuin, ehkäpä eräissä tapauksissa johto voisi pidättää niiden reservejäkin omia tarkoituksiaan varten.

Varsinaisen pääiskun suunnassahan hyökkääjä, kuten edellä jo on mainittu, pyrkii nopealla ja voimakkaalla iskulla murtamaan puolustajan tukikohtien vastarinnan käydäkseen sen jälkeen ilmavoimilla ja hyökkäysvaunuilla sitomiensa reservien kimppuun. Säästyksemme näiltä osista suoritetuilta lyönneiltä olisi siis tärkeätä, että päävastarinta-asema kestää, kunnes apu saapuu, samalla kun reservien toimintaa on kaikin tavoin joudutettava.

Vaatineekohan nyt sitkeän puolustuksen aikaansaanti pieniltä reserveiltä sitä aktiivisuutta, jota JO:omme alleviivaa esittäessään mm., että pataljoonan reservin ainoa käyttötapa on vastaisku?

Onhan luonnollista, että heittäessämme eri portaiden reservit vastaiskuihin, tulee ratkaisu päävastarinta-asemassa paljon nopeammin, kuin jos miehitämme reservillä puolustuskuntoon asetettuja, syvyydessä olevia tukikohtia ja täten pakotamme vihollisen jatkuvasti yhä uudelleen suorittamaan valmistelujaan ja järjestämään tulitukeaan. Sanomattakin taas on selvää, etteivät nuo pienten reservien suorittamat vastaiskut voi vihollisen iskuryhmää vastaan toimiessaan johtaa menestykselliseen ratkaisuun, sillä jos nyt vihollisen ensi porras oman tulemme heikontamana vastaiskusta hetkeksi tyrmistyisi, niin sitä seuraava toinen porras, johon myös ensi porras yhtyy, iskee hetken päästä ohi. Tällöin eivät pienet vastaiskut vihollista enää pysty sanottavasti järkyttämään, ja niin on koko päävastarinta-aseman puolustus murtunut joukkojen juostessa lyötyinä pakosalalle.

Venäläiset ovat nykyään kokonaan kieltäneet vastaiskun komppanian reservillä, ja siinä on jotain oppimista meillekin. Vieläpä näyttää siltä, että vihollisen isku ryhmän alaisella puolustuslohkolla olisi pataljoonan reservilläkin tyydyttävä vain miehittämään sitä varten valmistellut tukikohdat siten vaihtaen iskun syvyyteen porrastettuun edeltäkäs-

suunniteltuun tuleen. Vakavassa tilanteessa saattaa tulla kysymykseen aikaisemmin mainittujen syvemmälläkin olevien tukikohtien osittainen miehitys taisteluosaston reservistä otetuilla tuliasseilla. Johtuen keski- ja ylijohdon reservien todennäköisistä etenemisvaikeuksista ja meillä useinkin suhteellisen pitkistä matkoista sekä toisaalta iskuryhmän nopeaan ratkaisuun pyrkivästä hyökkäyksestä saattaisi olla eduksi, jos divisioonan komentajalla olisi erillinen vaikkapa heikennettykin moottoroitu konekiväärikomppania, joka voitaisiin nopeasti heittää eteen tehostamaan puolustuksen sitkeyttä ja takaamaan edellytykset perästä saapuvien reservien vastahyökkäykselle. Useimmissa tapauksissa se joutuisi miehittämään taemmat tukikohdat.

Puolustuksen sitkeyttä voidaan ehkä tehostaa eräällä aktiivisellakin toimenpiteellä, nim. tykistön avulla. Ensimmäisen hyökkäysportaan päästyä sulkutulivyöhykkeen läpi, jonka jälkeen siihen on vaikea tykistöllä vaikuttaa, on toinen porras saapunut hyökkäysvalmiusasemiin, joten tykistö voi verraten hyviä tuloksia odottaen alkaa uuden vastavalmistelun. Samaa tarkoittaen voidaan myös tykistön sulkua uusia. Näin voimme järkyttää myös toista porrasta jo ennen sen joutumista varsinaiseen tulitaisteluun ja puolestamme hidastuttaa hyökkäystä voittaen kallista aikaa reserveillemme.

Puolustajien hermoilla tulee varmasti olemaan entistä ratkaisevampi osa puolustuksen sitkeydessä, mitä ei suinkaan saa unohtaa. Eniten hermoja järkyttäviä tulevat olemaan vihollisen ilmavoimien ja hyökkäysvaunujen hyökkäykset. Lentohyökkäysten aineellinen vaikutus taisteluosastojen toiminta-alueella, missä lentäjä voi omien hyökkäysvaunujen vuoksi käyttää vain konekivääriä, tulee mm. Yhdysvalloissa suoritettujen kokeilujen mukaan olemaan hyvin pieni. Myöskin hyökkäysvaunujen aikaansaamat aineelliset tappiot saattavat tukikohtien miehitysjoukoissa, varsinkin metsämaastossa, jäädä verraten pieniksi, kunhan puolustajat hyvän naamionsa suojassa pysyvät mahdollisimman passiivisina ja jättävät taistelun hyökkäysvaunuja vastaan torjuntavälineiden tehtäväksi. Tällä tavoin puolustus säilyy pätehtäväänsä, hyökkääjän jalkaväkeä varten. Tietoisuus todellisesta vaikutuksesta ja hyvä tottumus näihin taisteluvälineihin saattavat hermot paraiten pysymään kurissa.

Reservien etenemisen jouduttamiseksi taas on tehokas ilma- ja hyökkäysvaunujentorjunta, joista jo edellä on ollut puhe, välttämätön. Lisäksi on varsinkin ylijohdon reservien suhteen ilmasta käsin tapahtuva kaasuvaara otettava huomioon. Tämä vaatii kaasun puhdistusjoukkojen ja nopeasti toimivien välineiden, esim. erikoisten puhdistusautojen liittämistä näiden reservien mukaan.

Hyökkäysvaunujen puolisoikeuden takia reservillä on muitakin keinoja vapautua niiden sitomisyrityksiltä. Edellä jo mainittiin harhauttamismahdollisuudet reservien todellisen sijoituspaikan suhteen. On vain muistettava, että hyökkäysvaunuryhmän johtaja, todettuaan itsensä petetyksi, avaa vaununluukut ja saatuaan käsityksen tilanteesta ottaa itselleen uuden tehtävän. Tämän estämiseksi tulee hyökkäysvaunut reservistä erotetun

osaston toimesta sitoa ja vetää omien torjuntavälineiden tuhottavaksi. Reservi on myös varmistettava, mahdollistaaksemme täten sen siirron vararyhmitysalueelle. Jatkuvan toiminnan edellytyksenä kuitenkin on, että aseisiin murtautuneet hyökkäysvaunut mahdollisimman nopeasti voidaan tehdä vaarattomiksi ja estää niiden tehtävien täydellinen suoritus samoin kuin sen jälkeen tapahtuva kokoontuminenkin. Tämä edellyttää jo mainittua divisioonan komentajan alaista hyökkäysvaunutorjuntayksikköä, joka sitä mukaa kuin tietoja vihollisen hyökkäysvaunujen suuntautumisesta saapuu, heitetään vastaiskuun. Aktiivinen toiminta edellyttäisi, että ainakin osa kuljetusvälineistä olisi panssaroitu – hyökkäysvaunuja.

Kun hyökkäys vihdoin on saatu pysähdytetyksi, tapahtuipa se sitten aikaisemmin päävastarinta- asemassa tai myöhemmin aina 3–4 km:n syvyydessä, missä se tarkan suunnitelman päättyessä itsestäänkin osittain pysähtyy, niin ovat hyökkääjän voimat ja keinot jotakuinkin käytetyt – ammuksen energia on silloin kulunut loppuun. Tällöin on puolustajalle lyönyt hetki temmata aloite ja käydä koko voimallaan vastahyökkäykseen tietoisena siitä, ettei hyökkääjän taholta ole sanottavia yllätyksiä odotettavissa. Osasto, jota emme kuitenkaan saa unohtaa, on hyökkääjän operatiivinen toinen porras. Ilmavoimiemme on jatkuvalla tiedustelulla pidettävä oma johto tietoisena sen liikkeistä.

Yhteenvedo

Tarkastelu osoitti, että venäläisten hyökkäysperiaatteen mukainen suunnaton voimien ja välineiden keskitys ratkaisukohtaan tarjoaa käyttäjälleen mitä suurimmat mahdollisuudet päästä menestykselliseen paikalliseen ratkaisuun päävastarinta- asemassa olevien joukkojen kanssa ennen suurempien reservien saapumista. Puolustajan ensi tehtävä onkin tähän ratkaisevaan päämäärään pääsyn estäminen. Tällöin hänen huomionsa jouuu lähinnä kohdistumaan kahteen kysymykseen: miten saadaan päävastarinta- asemalle suurempi sitkeys ja millä tavoin voidaan reservien paikalle saantia jouduttaa?

Vastaukseksi ensin mainittuun saamme esitetystä pääkohdissaan seuraavan yhteenvedon:

1. Puolustuksen suhteen vallalla olevia periaatteita on tarkistettava. Niinpä
  - puolustusaseman sijoituksessa on entistä enemmän pyrittävä hyökkääjälle vieraaseen ja erikoisesti hyökkäysvaunuille vaikeaan metsämaastoon;
  - voimat ja aseistus on ryhmitettävä entistä suurempaan syvyyteen;
  - todellinen ryhmitys on harhauttamistoimenpiteillä, valelaitteilla ja taitavalla naamioinnilla salattava;
  - pienempiä reservejä on entistä yleisemmin käytettävä aseman sisäisten tukikohtien miehittämiseen;

- kaikkea kaavamaisuutta sekä aseiden ja joukkojen käytössä vallitsevaa liiallista jäykkyyttä, jota nykyään puolustuksessamme valitettavasti liiaksikin havaitaan, on kartettava, sillä vain joustavuudella voimme yllättää hyökkääjän kerta toisensa jälkeen ja saada sen ammusta muistuttavan hyökkäyksen osumaan tyhjään tai harhaan.
- 2. Nykyistä aseistustamme on täydennettävä. Tällöin:
  - hyökkäysvaunujen torjunta-aseistuksen hankkiminen on tärkein, ja sen tulee järjestelynsä puolesta jakautua joukko-osastoille kuuluvaan sekä divisioonan komentajan käytössä olevaan [mootto-]mekanisoituun reserviin;¹⁰
  - jalkaväen raskaita aseita tulisi lisätä siten, että divisioonan komentajalla olisi tulireservinä moottoroitu konekiväärikomppania vihollisen ratkaisusuunnassa toimivien taisteluosastojen nopeata tukemista varten, kun taas kranaatinheitäjiä olisi lisättävä peitetyssä maastossamme vaikean, mutta tarpeellisen raskaiden aseiden syvyysporrastuksen aikaansaamiseksi;
  - olisi myös suotavaa, ampuma-alan rajoittuneisuuden vuoksi, että kiväärimme vähitellen voitaisiin vaihtaa ratkaisuhetkellä suuremman tulitehon omaavaan itselataavaan kivääriin.

Ylempien reservien nopea paikalle saanti taas edellyttää marssin jatkuvuuden turvaamista ja nimenomaan rivistöihin kohdistuvien ilmahyökkäysten torjumista. Jo armeijakunnan ja divisioonan komentajille on välttämättä varattava varsinaisilla ilmatorjunta-aseillä varustetut yksiköt, jotka olisi moottoroitava myös maastossa kulkeviksi. Pienempien osien autokuljetuksiin on myös ylijohdon reserveissa desanttikuljetuksien vuoksi varauduttava.

---

¹⁰ Viimeksi mainittu, samoin kuin jäljempänä mainittu konekiväärikomppaniakin, voitaisiin yhdistää jonkinlaiseksi divisioonan raskaaksi osastoksi.

Venäläisten yleiset periaatteet hyökkäystaistelussa armeijakunnan puitteissa

(kirjoittanut majuri Valo Nihtilä, julkaistu Taistelija-lehdessä 1.5.1936)

Tunnettu kehotus ”tunne vastustajasi” kohdistuu ennen kaikkea sotilaisiin. Koska näin rauhan aikana vastustajista voidaan tehdä vain olettamuksia, niin voitane nyt olettamuksemme kohdistaa venäläisiin ja kehotusta noudattaen pyrkiä selvittelemään niitä menettelytapoja, joita tämä oletettu vastustajamme tulee käyttämään hyökkäystaistelusaan lähinnä puolustustamme vastaan.

Venäläisten hyökkäystaktiikkaa luonnehtivat parhaiten heidän itsensä viljelemät nimitykset ”syvyystaktiikka” ja ”iskutaktiikka”. Ensinmainitulla he tarkoittavat sitä, että hyökkäystaistelua on alusta pitäen käytävä yhtäaikaaisesti vastustajan koko ryhmytyksen syvyydessä. Jälkimmäisellä taas sitä, että hyökkäystä varten kootaan rintaman leveys-suunnassa määrättyyn kohtaan mahdollisimman vahva ”nyrkki”, jota nimitetään ”isku-ryhmäksi”, ”iskudivisioonaksi”, ”iskuarmeijakunnaksi” j.n.e., jonka harteilla yksin lepää menestyksen hankkiminen, kun muualla toimivien heikkojen ”sitovien ryhmien” tehtävä selviää jo nimestä.

Mutta siirtykäämme aiheemme käsittelyyn aikajärjestyksessä. Tällöin voimme havaita hyökkääjän toiminnassa kaksi varsin erillistä vaihetta, nim. 1) kosketuksenoton ja etumaaston valtauksen sekä 2) hyökkäyksen päävastarinta-asemaa vastaan.

Kosketuksenotto ja etumaaston valtaus

Ensi vaiheessa kuuluu tehtävä divisioonien moottoroiduille osastoille. Tällaisen osaston kokoonpano lienee: Johto, panssariauto-osasto, tankettikomppania, 2–3 joukkuetta jalkaväkeä moottoroituna (s.o. kuljetetaan autoilla) ja yksi patteri moottoroituna y.m.

Jos moottoroidun osaston ei onnistu lyödä taisteluetuvartioita ja tunkeutua kosketukseen päävastarinta-asemaan, kuten asianlaita useimmiten lienee, niin käytetään sen

vahvistukseksi tavallisesti kaksi pataljoonaa divisioonaa kohti ja varataan kummallekin 1–2 patteriston tuki. Divisioonien päävoimat pysäytetään puolustajan tehokkaan tykistötulen ulkopuolelle ja divisioonan komentaja ottaa itse etumaiset pataljoonat johtoonsa. Puolustajan etuvartiot lyödään näillä takaisin ja kosketus päävastarinta-asemaan otetaan, mikä katsotaan saavutetun silloin, kun pataljoonien hyökkäys, jota tykistöllä on tehokkaasti valmisteltu ja tuettu, tulee torjutuksi.

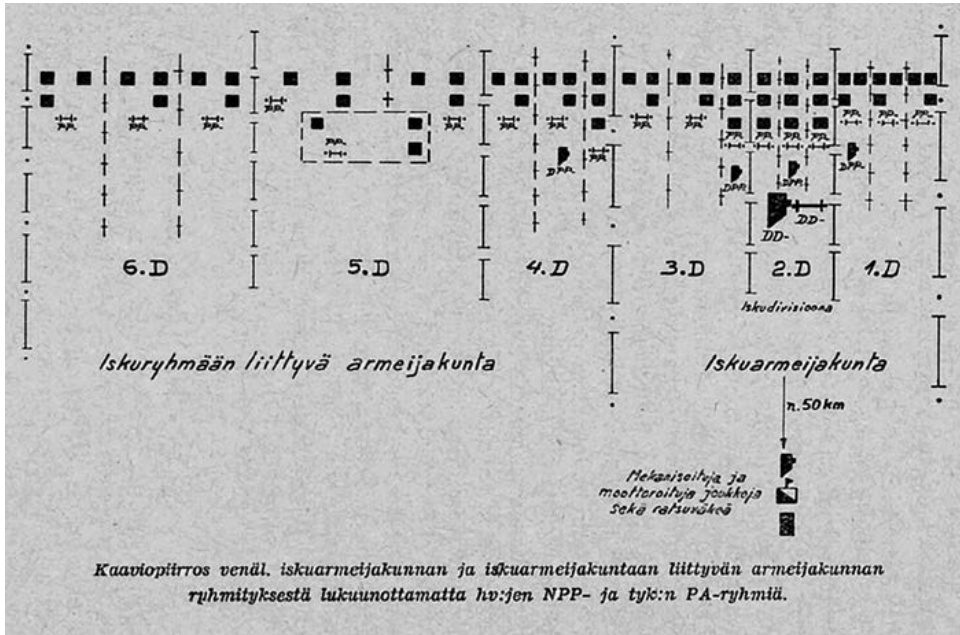
Syvyystaktiikkaa, enemmän kuin iskutaktiikkaakaan, ei tässä vaiheessa juuri voida havaita. Tosin ensiksimmäntä tulevat jo jossain määrin edustamaan ilmavoimat hyökkäyksillään syvempänä olevia edullisia maaleja vastaan, ja on mahdollista, että ilmavomien osuus muodostuu jo tässä vaiheessa varsin huomattavaksi, erikoisesti silloin kun puolustukseen asettuminen on vasta keskeneräinen. Ilmavomien voimakkaasta toiminnasta tämän vaiheen aikana antavat [jaappanilaiset] toimiessaan Kiinassa, samoin kuin italialaiset Abessiniassa, hyviä viitteitä, joita epäilemättä venäläisetkin, vahvat ilmavoimat omaten, tulevat seuraamaan.

Hyökkäys päävastarinta-asemaa vastaan

Silmiinpistävimmin eroavat venäläisten toimintatavat tämän vaiheen aikana voimien ryhmityksessä ja itse hyökkäyksen suorituksessa, joita kumpaakin on lähinnä syytä tarkastella. Hyökkäystä edeltävä tiedustelu ja hyökkäyksen valmistelu ovat yleensä meikäläisten kaltaisia.

Ryhmitys

Tässä havaitaan mitä selvimmin jo edellä mainittu venäläisille ominainen iskutaktiikka. Iskuryhmä – niitä voi myös olla kaksi pyrittäessä molemminpuoliseen saarrostuksen käsittää n. 2/3 koko jalkaväestä, mutta apuaselajien kuten tykistön ja varsinkin hyökkäysvaunujen suhde on iskuryhmän hyväksi vieläkin edullisempi. Sitovaan ryhmään kuuluu n. 1/3 jalkaväestä, ja reserviin, jonka tehtävänä on vain yllätysten torjuminen, voi kuulua 1/9 jalkaväestä, mutta jää se useimmiten nojatuin sivustoin hyökätessä kokonaan pois.

(Kaaviopiirros venäläisen iskuarmeijakunnan ja iskuarmeijakuntaan liittyvän armeijakunnan ryhmityksestä lukuunottamatta hyökkäysvaunujen NPP- ja tykistön PA-ryhmiä.)

Soveltaessamme edelläesitettyjä periaatteita armeijakunnan puitteisiin ja lisäksi huomioiden venäläisten normit hyökkäyskaistojen leveydestä saamme (ks. piirrosta):

- että kolme divisioonaisen armeijakunnan, joka toimii iskutehtävässä, kaistan leveys nousee 10 kilometriin ja siihen liittyvän armeijakunnan kaista 20 kilometriin;
- että divisioonat ovat vierekkäin ja voi iskuryhmiä – iskudivisioonia – armeijakunnassa olla yksi, tai kaksipuoliseen saarrostukseen pyrittäessä kaksi. Iskudivisioonan hyökkäyskaistan leveys on n. 2–3 km. Sitovassa tehtävässä toisarvoisessa armeijakunnassa toimivan divisioonan kaistan leveys voi nousta aina puolustuslohkon leveyteen, n. 10–12 kilometriin saakka;
- että rykmentit ovat joko vierekkäin tai vierekkäin ja peräkkäin. Iskudivisioonassa ne usein ovat vierekkäin, jolloin rykmentin hyökkäyskaista nousee n.1 kilometriin; että pataljoonat ovat joko peräkkäin iskurykmentissä kolmessa portaassa (venäläisten sanonnan mukaan eshëlonassa), tai vierekkäin ja peräkkäin kuten sitovassa ryhmässä on asianlaita, jolloin hyökkäyksessä muodostuu kaksi, usein vain yksi porras.

Tykistön suhteen on huomattavaa, että armeijakunnan raskas kenttätykistörykmentti, 3–4 patteristoa, muodostaa useimmiten armeijakunnan kaukotoimintaryhmän (DD-ryhmän), jonka toiminta ennen kaikkea on suunnattu iskuryhmän hyväksi.

Iskuarmeijakunnalle voidaan ylijohdon tykistöreservistä antaa vahvistusta, jolloin iskudivisioona voi oman tykistörykmenttinsä lisäksi saada vielä toisen kenttätykistörykmentin. Divisioonien omat, samoin kuin niille alistettukin tykistö, jaetaan sitten PP-ryhmiin (vastaavat suunnilleen meikäläisiä tukiryhmiä), niin että kullakin taisteluosastolla on oma PP-ryhmänsä.

Rykmentin tykistö, jollainen venäläisillä myös löytyy, alistetaan säännöllisesti pataljoonan komentajille PA-ryhmiksi ja käytetään usein jalkaväkitykkien tavoin.

Mitä sitten hyökkäysvaunuihin tulee, joita venäläiset ovat viimeaikoina huomattavasti lisänneet, voi armeijakunta tehtävänsä tärkeydestä riippuen saada niitä 2–4 pataljoonaa. Nämä jaetaan erilaisiin ryhmiin siten, että

- armeijakunnan komentaja pidättää johdossaan n. pataljoonan, joka muodostaa kaukotoiminta-(DD-)ryhmän;
- loput jaetaan divisioonien komentajille, jolloin toisarvoisinta osaa näyttelevät divisioonat voivat jäädä ilman. Saamistaan hyökkäysvaunuyksiköistä divisioonan komentaja muodostaa sitten omassa johdossaan toimivan DPP-ryhmän – loput antaa divisioonan komentaja tärkeimpien taisteluosastojen komentajille, joista muodostetaan jalkaväkeä välittömästi saattavia NPP-ryhmiä.

Ilmavoimat taas ovat keskitetyt armeijaportaaseen, jossa löytyy ilmavoimien kaikkia lennostoja. Kuitenkin ainakin armeijakunnan komentajalle alistetaan yhteistoimintakoneita yksi tai useampia osastoja à n. 6–7 konetta.

Edelläänottu riittääköön esittelyksi venäläisten ryhmityksen erikoisuuksista armeijakunnan puitteissa. Yhteenvetona voimme siitä saada, että iskuarmeijakunnalla saattaa olla käytettävissään n. 250–300 tykkiä, n. 100–150 hyökkäysvaunua ja n. 20 lentokonetta, minkä lisäksi sen kaistalla toimii armeijajohdon alaisten n. 100–150 koneen pääosa. Todennäköistä kuitenkin on, että tällainen armeijakunta meidän harvan tieverkon omaamassa maastossamme ei mahdu toimimaan 10 km:n kaistalla, vaan saattaa kaistan leveys hyvinkin kaksinkertaistua.

Ennen kuin jätämme ryhmityskysymyksen, kiinnitämme tässä vielä huomiota reservikysymykseen. Kuten edelläolevasta on selvinnyt ei venäläisillä johtajilla armeijakunnan komentajasta alaspäin oikeastaan ole ratkaisevaa merkitystä omaavaa reserviä kuten asianlaita on kaikissa muissa maissa. He laskevat iskuryhmänsä suunnattoman voiman pystyvän kaikissa olosuhteissa aikaansaamaan läpimurron – mistä seikasta voidaan olla eri mieltäkin.

Jo armeijan komentajalla on kuitenkin reservi, josta voisimme käyttää nimeä ”operatiivinen toinen porras”. Tämä on kokoonpantu nopeista yksikoista, kuten ratsuväestä sekä moottoroiduista ja mekanisoiduista joukoista. Se on ryhmityksessä aina 50 km:n päässä takana paikassa, mistä sen nopea käyttö läpimurtokohtaan on mahdollinen.

Hyökkäyksen suoritus

Hyökkäys alkaa tykistövalmistelulla, joka eroaa meikäläisestä lähinnä siinä, että se on varsin pitkä. Tämän kuluessa siirtyvät hyökkäysvaunuryhmät lähtöasemiinsa ja savuverhoja aletaan muodostaa hyökkäysvaunujen ja jalkaväen etenemisen suojaksi.

Ensimmäisenä ylittää lähtölinjan hyökkäysvaunujen DD-ryhmä. Sen kohteina ovat tiedustelun aikana todetut, iskuryhmän tulevaa hyökkäystä vaikeuttavat patterit sekä taisteluosastojen ja divisioonan reservit. Koska nämä kohteet ovat n. 4–5 kilometrin päässä pääpuolustuslinjasta ja hyökkäysvaunujen nopeus maastossa n. 10–15 km/t:ssa, niin tulee DD-ryhmän, täyttääkseen syvyytstaktiikan periaatteet, ylittää lähtölinja n. 15–20 min. ennen jalkaväen hyökkäyshetkeä (H). Tämän ryhmän ei välttämättä tarvitse murtautua asemaan iskudivisioonan hyökkäyskaistalla.

Toisena aaltona ylittää lähtölinjan DPP-ryhmät, joiden tehtävänä on päävastarinta-aseman syvyydessä olevien jalkaväen raskaiden aseiden ja pataljoonan reservien vastarinnan murtaminen. Edellä esitettyjä laskuperusteita noudattaen tapahtuu lähtölinjan ylittäminen näillä ryhmillä n. 5–10 minuuttia ennen hetkeä H.

Osa tykistön DD- ja PP-ryhmien pattereista on määrätty tukemaan vastaavia hyökkäysvaunuryhmiä. Näkee myös kuvia aikakauslehdissä, jolloin lentäjät osallistuvat e.m. hyökkäysvaunuryhmien tukemiseen matalahyökkäyksiä tehden. Venäläiset ovat kaukaisen idän armeijassa kokeilleet myös hyökkäysvaunuryhmien suuntaamista lentokoneiden avulla ja lienevät tulokset käyttökelpoisen radion ansiosta tyydyttävät.

Klo H ylittää sitten jalkaväki ensi portaillaan lähtölinjan ja tukee sitä omat raskaat aseet, tykistön PP- sekä PA-ryhmät ja hyökkäysvaunujen NPP-ryhmät (iskurykmenteissä). Jos hyökkäys tähän saakka on kehittynyt suunnitelman mukaisesti tulisi hyökkääjän tilanteen puolustusaseman syvyydessä olla seuraavan:

- hyökkäysvaunujen DD-ryhmät käyvät sille kohteiksi määrättyjen reservien ja patterien kimppuun;
- DPP-ryhmät hyökkäävät päävastarinta-aseman taemmissa tukikohdissa olevia raskaita aseita ja pataljoonan reservejä vastaan;
- jalkaväen ensi portaat niitä tukevine aseineen hyökkäävät päävastarinta-aseman etumaisia tukikohtia vastaan;
- tykistön DD-ryhmä hoitaa vastatykistötehtäviä pattereihin nähden, joita hyökkäysvaunujen DD-ryhmä ei sido;

- lentäjät suorittavat pommihyökkäyksiä taempia divisioonan ja armeijakuntaportaan reservejä vastaan ja mahdollisesti pudottavat ilmamaihinlaskujoukkoja jonkun puolustusaseman takana olevan tärkeän maastokohdan valtaamiseksi.

Hyökkäys kehittyy sitten edelleen edeltäkäs in laaditun tarkan suunnitelman mukaan. Niinpä on taisteluosaston hyökkäyskäskyssä jo annettu tehtävät ja tavoitteet toisen ja kolmannen portaan pataljoonille vieläpä määräten, kumman ensiportaan pataljoonan siiven ohi toisen portaan pataljoona tavoitteeseensa hyökkää j.n.e.

Jalkaväen hyökkäysportaat joko kootaan toisten portaiden sivuutettua ne tai liittyvät ne sivuuttavien mukaan. Edellä toimivat hyökkäysvaunuryhmät taas kokoontuvat tehtävänsä suoritettuaan tai siinä epäonnistuttuaan ennalta määrättyihin kokoontumispaikkoihin valmistautuakseen uusiin tehtäviin.

Armeijan ilmavoimat toimivat taistelun aikana jatkuvasti syvällä edessä suorittaen pommi- ja kaasuhyökkäyksiä paikalle rientäviä ylijohdon reservejä vastaan tai hyökäten jo vetäytymisensä aloittaneita huoltomuodostelmia ja joukkoja vastaan.

Kun läpimurto on aikaansaatu, suunnataan operatiivinen toinen porras murtokohdan kautta läpi täydentämään menestystä vielä kestävien rintaman osien selkäpuolelle tai yhdessä ilmavoimien kanssa käymään taisteluun ylijohdon reservejä vastaan

Niin ylivoimaiselta ja kaikki tuhoavalta kuin tämä venäläisten hyökkäys teoriassa näyttääkin, niin on siinä heikkouksia, jotka hyvin käytettyinä tekevät mahdolliseksi selviytyä siitä joutumatta tuhon omaksi sen valtavan jyrän alla. Tällaisena pääheikkoutena voisi siinä nähdä tuon edeltä käs in aina loppuvaiheeseen saakka laaditun tarkan suunnitelman, joka menestyy erinomaisesti, kun kaikki käy kuten oli suunniteltu. Taistelussa syntyy kuitenkin aina lukuisia hankauksia ja vastoinkäymisiä, jotka vaikuttavat mikä pienemmässä mikä suuremmassa määrin kokonaisuuteen. Lisäksi meidän peitetty maastomme aikaansaa eksymisiä ja hajaannuksia niin hyökkäysvaunuryhmien kuin jalkaväkiportaidenkin keskuudessa, samalla kun se suojaa puolustajaa tähystetyltä tykistötulelta ja lentäjien toimintaa vastaan.

Vain harva tilanne on niin toivoton, ettei siihen olisi pelastusta löydettävissä. Ei myöskään edellä esittämämme venäläisten hyökkäys tee meidän puolustustamme toivottomaksi, vaan on meidän syvästi harkittava keinoja ja menettelytapoja sen torjumiseksi.

"Vihollisen hyökkäys alkanut. Siihen osallistuu vallan tuhoottomasti hyökkäysvaunuja"

(kirjoittanut majuri Valo Nihtilä. Julkaistu Reserviupseeri-lehdessä v. 1936)

Sodan sattuessa otsikossa mainittu ilmoitus tulee olemaan varsin jokapäiväinen puhelimitse tai lähetin perille toimittama tervehdys etulinjasta. Näyttää siis olevan paikallaan, että jo näin rauhanaikana pyrimme selvittämään itsellemme hyökkäysvaunujen käytön yhteydessä olevia kysymyksiä, kuten 1) minkälaisia meitä kohti etenevät hyökkäysvaunut ovat ominaisuuksiltaan, 2) minkälaisen taktillisten periaatteiden mukaan niitä hyökkäyksessä käytetään ja 3) mitä mahdollisuuksia meillä on niitä vastaan puolustautua. Seuraavassa joitakin näkökohtia edellämainittujen kysymysten selvittämiseksi, kohdistuen kahden ensinmainitun kysymyksen käsittely venäläisiin.

Kysymys 1:

Venäläisten hyökkäysvaunumäärä on viime aikoina aivan suunnattomasti kasvanut ja laskivat he kirjallisuudessaan jo 2–3 vuotta sitten, että divisioonaa, joka toimii painopisteessä tulisi hyökkäyksessä tukemaan ainakin yksi hyökkäysvaunupataljoona. Kun tällaisen divisioonan hyökkäyskaistan leveys nousee n. 3 kilometriin, tulee siitä pyöreästi n. 15 vaunua km:lle, jonka lisäksi tulee armeijakunnan komentajan alaisena toimiva kaukotoimintaryhmä (katso jalempänä).

Käytännössä on nykyään seuraavia malleja:

Malli	Paino	Nopeus	Aseistus
Carden Loyd	n. 2 ½ ton.	16 km/t	1 kk.
Christie	n. 10 „	60 „	1 kk. + 1 tyk.
Kevyt Wickers (muunnokset)	n. 7 „	35 „	1 kk. + 1 tyk. tai 2 kk.
Keskiraskas „ „	12–13 „	25 „	4–6 kk. + 1 tyk.
Raskas „ „	35–40 „	30–45 „	3–4 kk. + 3 tyk.
Renault „	n. 7 „	10 „	1 kk. + 1 tyk.

Kysymys 2:

Hyökkäysvaunujaan käyttävät venäläiset kaikissa eri taistelulajeissa. Niinpä esim. kohtaamishyökkäyksessä tulevat hyökkäysvaunut useimmin olemaan ensimmäisiä, joiden kanssa kosketus saadaan. Samoin puolustustaistelun taemmilla reserveilla on hyökkäysvaunuja. Suurin on käyttö luonnollisesti hyökkäyksessä puolustukseen järjestynyttä vihollista vastaan, johon tässä käsittelymme yksinomaan rajoitamme.

Venäläisillä on hyökkäyksessä voimakas painopiste, iskuryhmä. Hyökkäysvaunut tulevatkin lähinnä esiintymään juuri täällä, kun ne toisarvoisilta rintamaosilta saattavat kokonaan puuttuakin.

Tällä ensiarvoisella rintamaosalla saattaa hyökkäysvaunuja esiintyä kolme erillistä porrasta nimittäin:

- 1) Kaukotoimintaryhmä (DD-ryhmä), jonka tehtävänä on tunkeutuminen suoraan puolustajan taempien reservien ja tykistön kimppuun. Edellyttäen, että jalkaväki ylittää hyökkäyslähtölinjan klo H, ylittää tämä ryhmä sen jo klo H – 15 à 20 min. – Tämän ryhmän vaunut ovat todennäköisesti Christie-vaunuja, osittain kevyitä ja keskiraskaita Wickersejä.
- 2) Läpimurtoryhmät (DPP-ryhmät), joiden tehtävänä on pataljoonan taempien tukikohtien vastarinnan murtaminen kohdistuen hyökkäys lähinnä päävastarintasemassa syvemmällä olevien konekiväärien ja kranaatinheittimien kimppuun. Nämä ylittävät hyökkäyslähtölinjan klo H-5 à 10 min. – Raskaita ja osittain nähtävästi keskiraskaita Wickersejä.
- 3) Jalkaväen saattoryhmät (NPP-ryhmät) muodostavat etulinjan jalkaväen varsinaisen tuen sen tunkeutuessa ratkaisuun aluksi puolustajan ensimmäisiä tukikohtia vastaan. Tämä hyökkäysvaunuaalto ylittää lähtölinjan yhdessä jalkaväen kanssa. – Keveitä Wickersejä ja Renault-vaunuja.

Kuten edellisestä näkyy, on venäläisten tarkoituksena samanaikaisesti käydä puolustajan kimppuun koko puolustusaseman syvyydessä. Venäläiset nimittävät tätä syvyystakitiikaksi.

Kysymys 3:

Tässäkin taas rajoitumme yksinomaan puolustustaisteluun, vaikka, kuten tiedämme, puolustautuminen hyökkäysvaunuja vastaan tulee kysymykseen muissakin taktillisissa toimintavaiheissa.

Koska hyökkäysvaunut näyttävät aivan ratkaisevaa osaa venäläisten hyökkäyksessä, on puolustusaseman ja lähinnä pääpuolustuslinjan valinnassa kiinnitettävä huomio muuhunkin kuin tähän saakka käytännössä olleeseen tuliaseiden käyttömahdollisuuteen. Hyökkäysvaunujen toimintaa rajoittavat ja estävät muun muassa jyrkkärinteinen

kallio, paha kivikko, tiheä, paksurunkoinen metsä, vetelä suo, pienemmille vaunuille jo ½ m. syvyinen vesieste j.n.e. Pääpuolustuslinja on siis tästä lähtien syytä vetää kulkevaksi niin, että huomattava osa päävastarinta-asemaa on hyökkäysvaunuilla luoksepääsemätöntä ja tingittävä osittain tulitusmahdollisuuksista. Näin menetellen joutuvat vihollisen hyökkäysvaunut »kanalisoitumaan» niille käyttökelpoisiin kohtiin, jolloin myös niiden torjunta on rajoitetuin asein ja keinoin helpommin aikaansaataavissa.

Maailmansodan tykistö määrät pakottivat järjestämään puolustuksen suureen syvyyteen. Koska arveltiin, että hyökkääjän tykistön osuus meitä vastaan ei saavuta kovin suuria mittasuhteita, niin syvyys on ollut näihin saakka suhteellisen pieni. Paitsi että meidän on tykistön suhteen syytä tarkistaa käsityksiämme, vaikuttaa myös hyökkäysvaunujen käyttötapa sen, että meidän on saatava puolustukseemme entistä suurempaa syvyyttä, erikoisesti siellä, missä venäläisen iskuryhmän käyttö lukuisine hyökkäysvaunuineen on todennäköinen. Näin on mahdollisuus saada syvässä asemassa hyökkääjän isku lopulta herpaantumaan ja samalla voivat ensimmäisissä tukikohdissa taistelevat rauhallisemmin jatkaa taisteluaan, kun tietävät, että taempaan on voimaa, johon ohiajaneiden hyökkäysvaunujen voittokulku päättyy.

Tärkein osuus puolustuksessa hyökkäysvaunujen toimintaa silmälläpitäen on kuitenkin hyökkäysvaunutorjunnan järjestely. Se tapahtuu toisaalta torjunta-aseiden ja miinojen, toisaalta esteiden avulla. Näiden sijoitusta suunniteltaessa on pyrittävä selvittämään aluksi ne maastoalueet ja etenemissuunnat, joita hyökkäysvaunut voivat ja todennäköisimmin tulevat käyttämään. Avomaasto ja harva, tasainen metsäkangas houkuttelevat käyttämään hyökkäysvaunuja. Edelleen on huomattava, että tiet, erikoisesti metsässä, vetävät hyökkäysvaunuja, jotka niille asemassa taistellessaan ovat joutuneet. Aivan kuin latu talvella vetää hiihtäjää, samoin vetää tie metsässä hyökkäysvaunua. Nämä seikat huomioiden sijoitetaan sitten torjunta-aseistus niin, että etulinjassa se on suhteellisen heikko, koska niiden tuhoutumisvaara hyökkäysvaunujen yhteistoiminnan ja niitä saattavan tykistön taholta on varsin suuri. Kun hyökkäysvaunujen »yhteispeli», jalkapalлотermiä käyttäen, aseman sisällä huomattavasti heikkenee samoin kuin tykistösaattokin, siellä nousee torjunta-aseiden teho ja siellä onkin niiden pääosa.

Miinoja, joiden paino on siinä 5 kg:n seuduilla ja muoto puolipalloa muistuttava, käytetään miinakentissä rajoitetuilla ja oman toiminnan vuoksi tarkoin määrätyillä alueilla. Miinakentät sijoitetaan todennäköisimmille hyökkäysvaunujen etenemisväylille (vertaa laivaväylien miinoitusta).

Tärkeä osuus hyökkäysvaunujen torjunnassa tulee olemaan vielä hyökkäysvaunuesteillä. Menemättä yksityiskohtiin tyydymme vain toteamaan, että huomattavinta osaa näiden joukossa esittävät maakaivaukset ja -leikkaukset, joita alla olevat piirrokselliset osoittavat.

Myös maahan vinosti etenemissuuntaa vastaan pystytetyt ratakiskon pätkät, sopivalta kohdalta katkaistut kannot j.n.e. voivat olla käyttökelpoisia. Näiden lähempi tarkaste-

lu venyttäisi asian käsittelyn liian pitkälle ja lisäksi alalla, jolla mahdollisuudet eivät ehkä ole vielä loppuun ajateltuja.

Saamme joka tapauksessa lähteä siitä, että hyökkäysvaunut tunkeutuvat puolustusasemaan, ehkäpä osa sen läpikin. Jottei puolustuksen kestävyys tästä sanottavammin horju, vaan vihollisen jalkaväen hyökätessä pystymme yhä voimakkaaseen vastarintaan on tärkeätä, että puolustusasemassa olevat miehet ja aseet ovat hyvin naamioidut ja että asemassa kylmäverisesti pysytään hyökkäysvaunujen sivuuttaessa.

Kun ottaa huomioon, miten rajoitettu näkömahdollisuus hyökkäysvaunusta on ja että hyökkäysvaunujen satu oman torjunnan vaikutuksesta joskus loppuukin, niin asemassa säilyminen saattaa olla suhteellisen helppoakin. Edelleen on tärkeätä, että tykistöasemat valitaan mikäli mahdollista hyökkäysvaunuilla vaikeasti kuljettavasta maastosta, vaikka ammusten saanti samalla vaikeutuukin. Samoin reserviä ei ole syytä sijoittaa tiesolmu-kohtaan enempää kuin huoltolaitoksia ja komentopaikkojakaan, koska hyökkäysvaunut tulevat niiden toimintaa silloin melkoisen suurella varmuudella häiritsemään. K.o. laitteet on sijoitettava maastoon ja vain oppaat tienvarteen. Varasijoituspaikat on lisäksi etukäteen tiedusteltava ja valmisteltava.

Hyökkäysvaunujen taholta puolustukselle niin uhkaavalta näyttävä vaara lienee sopivan puolustusaseman valinnalla harkitun torjuntasuunnitelman avulla ja muilla tarkoituksenmukaisilla toimenpiteillä kuitenkin huomattavasti heikennettävissä ja näyttää siltä, että lujahermoisella ja tosiasiat tuntevalla puolustajalla meidän metsärikkaassa ja hyökkäysvaunujen suunnistamista ja tähyystystä vaikeuttavassa maastossamme on kuitenkin suuret kestämissähdollisuudet.

Miten on ohjesääntöjen määräykset viivytystaistelusta ymmärrettävä ja sovellettava käytäntöön

(Laatinut everstiluutnantti Valo Nihtilä, todennäköisesti vuonna 1938, PK 1969, KA)

Ennen kuin lähdän tarkastelemaan varsinaista aihetta, luon lyhyen silmäyksen venäläisten toimintaperiaatteisiin ratkaisutaistelun jälkeen. Kun ratkaisu alkaa lähestyä ja vastustaja ryhtyy irrottamaan joukkojaan siirtyäkseen joko viivytystaisteluun tai suorittaakseen peräytymisen, pyrkivät venäläiset häikäilemättömällä ja nopealla toiminnallaan lyömään vastustajansa täysin hajalleen ja estämään sen suunnitelmanmukaisen viivytyksen. Tätä varten heitetään motomekanisoidut joukot ja ratsuväki käyttökelpoisimmissa ja kokonaistoiminnan kannalta edullisimmissa suunnissa takaa-ajoon. Etumaisena tulevat toimimaan mekanisoidut osastot, panssariauto- ja hyökkäysvaunuyksiköt, sekä niiden jäljessä moottorisoidut osastot, lähinnä jalkaväki ja tykistö. Jos mekanisoidut yksiköt eivät ole pystyneet murtamaan, siirtyvät moottoroidut joukot pois moottoriajoneuvoista ja suorittavat hyökkäyksen mekanisoidun osan tukemana. Ellei moottoroituja joukkoja ole, kuten on asianlaita toisarvoisissa takaa-ajosuunnissa, niin siirtyy e.m. toimintavaihe niiden osalta ratsuväen tai normaalin jalkaväen ja tykistön tehtäväksi. Mekanisoituja osastoja, nimittäin hyökkäysvaunukomppanioita- ja pataljoonia venäläisillä sensijaan löytyy sijoitettavaksi kaikille vähänkin kunnollisille etenemisteille. Yhteistoiminnassa edellisten kanssa toimivat ilmavoimat hyökäten pommein ja konekiväärein kokoontuviin ja vastarintaan asettuvien vihollisosastojen kimppuun. Tämän ohella ovat venäläiset suunnitelleet desanttijoukkojen käyttöä selkäpuolella hyökkäykseen selkäyhteyksiä vastaan tai kapeikkojen valtaamiseen vetäytymisteiden katkaisemiseksi.

Siirräkseni sitten itse viivytystaisteluun toteamme aluksi, että se tulee kysymykseen suojajoukoilla sekä kaikilla muillakin eteentyönnettyillä joukoilla ja osastoilla, jotka suojaavat pääjoukon toiminnan valmisteluja, samoin jälkijoukoilla ja vieläpä jollakin rintamaosalla itse päävoimien ratkaisutaistelunkin aikana, missä ratkaisuun joutuminen näyttäisi koituvan omaksi tappioksi. Kaikissa näissä tapauksissa on viivytyksen tarkoituksena voittaa aikaa päävoimien hyväksi. Ajan voittaminen onkin viivytystaistelun pää tarkoitus.

K.O. II.2:ssa ajan voittamisen lisäksi mainitut ja siihen rinnastetut tarkoitukset ”vihollisen harhauttaminen ja sitominen” jäävät uusitusohjesäännössä pois senvuoksi, että

koko hyökkäävä viivytystaistelukin, josta nämä tarkoitukset johtuvat liitetään hyökkäystaisteluun, minne ne rajoitetuin tavoittein suoritettuna hyökkäyksenä luonnollisimmin kuuluu.

Viivytystaistelu on kokonaistoimintana ratkaisua väistävää. Vaikka sen yleinen suoritustapa onkin viivytystaistelulle leimaa antavaa, viivytysasemasta toiseen tapahtuvaa vetäytymistä, niin siinä erotetaan yksityisiä vaiheita melkeinpä kaikkien taistelulajien alalta. Esim. ratkaisua hakeva hyökkäys joko osalla, tai koko voimalla erillisen vihollisvoiman tai osaston tuhoamiseksi. Samoin esiintyy hyvin yleisenä rajoitettu hyökkäys vihollisen harhauttamiseksi, tai omien voimien irrottamisen helpottamiseksi. Edelleen tulee useasti kysymykseen puolustus jollakin osastolla ratkaisevasti viivytykseen vaikuttavassa maastossa muiden osastojen pelastamiseksi, tai niiden toiminnan helpottamiseksi j.n.e.

Nämä eri vaiheet ohjesääntömmekin mainitsee, mutta katson jo tässä olevan erikoista syytä painostaa nimenomaan ratkaisua hakevaa hyökkäystä sen vuoksi, että sen mahdollisuuskin jätetään yleensä huomioimatta asemasta toiseen tapahtuvan vetäytymisen touhussa. Ja kuitenkin siellä missä tieverkko on harvaa ja vihollisen voimien siirto tieltä toiselle vaikeata ja lisäksi kun ottaa huomioon venäläisten voimien jaon päätoimintasuunnan ja toisarvoisten suuntien välillä tulee ratkaisevaan hyökkäykseen varmasti joutumaan lukuisia mahdollisuuksia.

Lähtiessäni nyt viivytystaistelun suunnittelua ja suoritusta yksityiskohtaisemmin tarkastamaan suoritan sen taisteluosaston puitteissa, mikä kiinnostanee ehkä enemmän kuulijakuntaa kuin divisioonan puitteet, jossa ohjesääntömmekäsittely tapahtuu.

Taisteluosaston saama tehtävä käsittää yleensä toimintalohkon ja syvyyden taaksepäin ulottuvan alueen, sekä ajan minkä osaston tulee ratkaisuun joutumatta kestää. Edelleen, varsinkin silloin kun yhteistoiminta rinnakkain toimivien taisteluosastojen kesken muodostuu tärkeäksi on divisioonan komentajan säännösteltävä tarkemmin taisteluosastojen toimintaa niiden viivytysalueilla ja tämän vuoksi määritellään tehtävässä ylimalkaisesti linjat perättäisiä viivytysasemia varten. Näin määritellyn tehtävän pohjalla alkaa sitten taisteluosaston toiminta.

Ensimmäisenä tavallisesti tulee esille kysymys, mistä perättäiset viivytysasemat valitaan. Ohjesäännön mukaan riippuu se ennen kaikkea maastossa löytyvistä viivytykseen sopivista linjoista, huomioiden myös maastolinjojen sopivaisuus tuhoavien iskujen antoon. Edelleen tulisi viivytysasemien olla toisistaan sellaisen etäisyyden päässä, että ne pakottavat viholliseen uuteen ryhmitykseen ja tykistön aseman valintoihin. Tämä edellyttäisi n. 4–6 kilometrin etäisyyttä. Lisäksi vaikuttaa tähän eräs seikka, josta ohjesääntö ei ole maininnut, nimittäin sen ajan pituus, jona viivytystaistelua tullaan käymään. Mitä lyhempi aikainen viivytystaistelu tulee olemaan sitä sitkeämpää toimintaa voidaan joukoilta vaatia ja tästä johtuen viivytysaseman tulevat yleensä olemaan lähempänä (n.

2 km:kin päässä toisistaan). Päinvastaisessa tapauksessa taas on viivytyasemat valittava tarpeeksi kaukaa toisistaan niin, että uusissa viivytyasemissa saadaan aikaa asemien järjestelyyn, sekä pieneen lepoonkin. Tällöin joukot taisteluun joutuessaan pystyvät kunnolliseen vastarintaan ja heikkoudestaan huolimatta hankkimaan todella aikavoittoa.

Yleensä joutuu tekemään harjoituksissa sen havainnon, että viivytyasemat ovat liian likellä toisiaan varsinkin jos maastossa löytyy runsaasti käyttökelpoisilta näyttäviä linjoja. Pyritään käyttämään jokaista linjaa samalla tavoin hyväksi, eikä näin ennätetä oikein missään järjestämään tehokasta vastarintaa, vaan panssariyksiköt pystyvät aseman murttamaan ennenkuin vastarinta niissä on järjestetty ja osat joutuvat olemaan melkein yhtämittäisessä liikkeessä taaksepäin ja hetken kuluttua täysin uupuneita.

Perättäisiä viivytyasemia valittaessa on otettava huomioon asemien tarjoamat luonnonesteet, jolloin luonnonesteillä hyökkäysvaunuja vastaan on tärkeä sija. Myös liikennekapeikat ovat erittäin sopivia, sillä niissä voidaan keskittää viivytyys rajoitetummalle alalle. Sitä vastoin ohjesääntöön suosittelemiin aukeiden takareunoihin, joita melkein poikkeuksetta näkee käytettävän, on syytä suhtautua varovasti. Aukeamathan yleensä tarjoavat mahdollisuuden hyökkäysvaunujen käytölle ja ellei käytettävissä ole runsaasti niiden torjunta-aseita, tai ellei aukeamilla ole sopivia luonnonesteitä hyökkäysvaunuja vastaan, niin muodostuvat näin valitut viivytyasemat vihollisen mekanisoitujen joukkoja vastaan varsin heikoiksi. Kehottaisin harkitsemaan eikö olisi joskus mahdollisuutta valita viivytyasema peitetystäkin maastosta, missä jyrkkäreunaiset rinteet tai kivikot rajoittaisivat hyökkäysvaunujen toimintaa samalla kun peitetty maasto sitä sellaisenaan jo vaikeuttaa. Kun lisäksi ottaa huomioon, että asema on tällöin täyhystykseltä suojattu, joten tykistön tuli ei siinä muodostu lainkaan niin tehokkaaksi kuin aukean reunassa olevassa asemassa, niin puhuu tällaisenkin mahdollisuuden puolesta sangen painavat seikat.

Siinä tapauksessa, että taisteluosaston saamassa käskyssä perättäisiä viivytyasemia varten on jo linjat määrätty, ei taisteluosaston komentajalla itsellään ole tämän kysymyksen kanssa sanottavaa päänvaivaa.

Viivytyshokkon jakaminen alalohkoihin riippuu tieverkosta. Siinä tapauksessa, että lohkolle, kuten usein on laita Karjalassa, ei löydy kuin yksi tie, ei varsinaisia alalohkoja viivytyalueella tarvita, vaan kussakin viivytyasemassa aliyksiköt saavat oman lohkonsa, joka ei ylety viivytyaseman syvyyttä juuri pitemmälle. Jos taas lohkolle kulkee kaksi tai useampi tieverkko perusteella selvästi havaittavia vihollisen todennäköisiä etenemissuuntia, niin tulee kysymykseen viivytyalueen jakaminen alalohkoihin. Lohkorajat on tällöin vedettävä vähiten kulkukelpoisen maaston kautta. Jos alalohkolta tai lohkolta toiselle johtaa viivytyasemien välimaastossa sopivia etenemisteitä viholliselle, niin on suunnitelmissa otettava huomioon näissä maastokohdissa erillisten tukikohtien tarpeellisuus vihollisen etenemisen rajoittamiseksi. (Sulkuasema-ajatus vaikkakin toisessa yhteydessä kuin mitä ohjesääntö esittää). Käytännössä tätä tuskin koskaan näkee, vaan

menetellään siten, että viivytyksaseman jollakin alalohkolla pettäessä annetaan asemien jättämiskäskey myös naapurialalohkoille, vaikkei niillä olisi vielä mitään hätää. Ohjesääntö suosittelee myös sivusta-asemien käyttöä. Koska meillä vesistörikkailta alueillamme usein löytyy vihollisen etenemistien läheisyydessä pienilläkin voimilla lujasti hallittavia järvikannaksia, joilta tuli ulottuu aina etenemistielle saakka muodostaen samalla uhkan vihollisen yhteyksille, niin olisi niitä käytettävä hyväksi enemmän kuin käytännössä tehdään. Ne nimittäin vetävät puoleensa huomattavia vihollisvoimia pysäyttäen tai kovasti hidastaen ja heikentäen varsinaista pääsuunnassa tapahtuvaa etenemistä.

Kysymys voimien jaosta eri alalohkoille ja reserviin, tulee kysymykseen jos jako alalohkoihin on käynyt tarpeelliseksi. Sille alalohkole, jonka kautta vihollisen päävoimien etenemistie kulkee, on yleensä varattava vahvin osasto ja muille samassa suhteessa vihollisen voimiin nähden vastaavasti heikommat osastot. Kuitenkin tähän vaikuttaa eri alalohkoilla löytyvien luonnonesteiden runsaus ja hävitysmahdollisuudet, jotka yhdessä korvaavat huomattavasti voimantarvetta. Erikoisaselajien suhteen voidaan tykistöön nähden soveltaa edellä esitettyjä yleisiä periaatteita, sillä perusteella, että se, vaikka sen todellinen teho vähempiarvoisella alalohkolla onkin pieni, kuitenkin vaikuttaa moraalisisessa suhteessa omiin joukkoihin edullisesti ja viholliseen epäedullisesti. Toisarvoisella alalohkolla korvaa tykistöä myös kranaatinheitin. Pioneereja tulee taisteluosasto saamaan verrattain vähän sillä on huomattava, että divisioonan toimesta valmistellaan alueella löytyvät tärkeimmät hävitystyöt. Vaikka taisteluosastolle alistettuja pioneerivoimiakin on yleensä syytä käyttää keskitetysti taisteluosaston alueella löytyvien sopivien hävitysten valmisteluun, niin on alaosastoille annettava pioneereja sen verran, että niiden avulla voidaan järjestää ansoja hyökkäysvaunuesteisiin. Taas alalohkojen edellisten lisäksi tarvitsemat hävitykset jäävät jalkavaen suoritettavaksi. Hyökkäysvaunutorjunta-aseita on alalohkoille jaettava sen mukaan, miten niiden lohkoilla katsotaan kulkukelpoisuudesta johtuen panssarivaunuja etenevän.

Reservi on tarpeen, jotta taisteluosaston komentaja voi hallita ja säännöstellä taistelun kulkua. Ohjesääntö mainitsee, että se on yleensä pieni ja käytäntö osoittaa, että se usein kokonaan puuttuukin. Näin ollen hyvin ymmärtääkin miksi viivytystaistelu on saanut käytännössä niin passiivisen muodon kuin mihin olemme joutuneet. Jo aikaisemmin olen sivunnut hyökkäyksellisen osan mahdollisuuksia ja tarvetta ja myöhemmin palaan siihen uudelleen. Jotta taisteluosaston komentaja voisi hyökkäykselliseen toimintaan turvautua tarvitsee hän kohtalaisen reservin, jonka käytettyään hänen tulee ryhtyä kokoamaan uutta. Erikoisesti siihen olisi varattava nopeasti liikkuvia keveitä yksiköitä talvella vakiohihtäjiä mikäli niitä taisteluosaston kokoonpanossa löytyy. Pioneerien pääosa on säilytettävä kuten sanottua keskitettynä taisteluosaston komentajan alaisena. Tällöin ne ovat runsaastakin tehtävämäärästään huolimatta tavallaan reservissä ja käytettävissä jonkun kevyen yksikön ja hyökkäysvaunutorjunta-aseiden kanssa sulkuosastona siel-

lä, missä vihollinen pyrkii ryöstäytymään käsistä. Samoin on reserviin aina varattava hyökkäysvaunutorjunta-aseita, jotta voidaan tarvittaessa vahvistaa avun tarpeessa olevaa alalohkoa, tai käyttää edellämainittuihin sulutustoimenpiteisiin panssarivoimia vastaan. Reservin tarvetta vihollisen desantteja vastaan ei taisteluosaston puitteissa tarvitse huomioida, sillä desantit yleensä lasketaan korkeintaan divisioonan reservin toiminta-alueelle, tai vielä senkin taakse.

Siinä tapauksessa, että taisteluosaston viivytyslohkolla kulkee vain yksi tie ei jako alalohkoihin tule kysymykseen. Tällöin jaetaan voimat kahteen osaan etulinjan viivytysasemaan tulleihin joukkoihin ja reserviin. Jos viivytystaistelu on lyhytaikaista, tai alue matala niin tulevat etulinjaan asetetut voimat vahvoiksi reservin jäädessä suhteellisen pieneksi, sillä suurinta osaa taisteluosaston voimista voidaan käyttää jokaisessa perättäisessä viivytysasemassa. Viivytystaistelun taas muodostuessa pitempiaikaiseksi tulee reservin vahvuus yhä suuremmaksi vieläpä kiväärijalkaväkeen nähden osapuulleen yhtä suureksikin kun etulinjaan tulevat joukot. Koska viivytys ennen kaikkea perustuu tuleen, niin käytetään suurinta osaa jalkaväen raskaista aseista jatkuvasti etulinjassa. Reservin tehtävä on seuraavan viivytysaseman kuntoonpano ja miehitys. Mutta siinä tapauksessa, että maasto etulinjassa, tai vihollisen varomattomuus ja heikkous tekevät mahdolliseksi osatappion tuottamisen viholliselle käytetään sitä viivytysasemasta suoritettavan ratkaisun pyrkivän hyökkäyksen ydinjoukkona tai rajoitetun hyökkäyksen suorittajana. Tällöin tavallisesti uusi reservi kootaan viivytysasemien miehitysjoukoista. – Nyt esitetyt periaatteet soveltuvat myös voimien jakoon alalohkon puitteissa.

Seuraavat seikat ovat yleensä sovellettavissa sekä taisteluosastoon, että sen aliosastoon, joten näiden komentoportaiden erittely ei tästä lähin ole tarpeen.

Ensiksi katsaus itse viivytysasemaan. Sen miehityksessä näkee tavallisesti yhteen linjaan perustuvan ryhmitymisen käyttöä. On huomioitava vihollisen todennäköisten voimien käyttö hyökkäyksessä viivytysasemaa vastaan ja siellä, missä vihollisen iskuryhmä todennäköisesti tulee esiintymään, siellä tulee myös viivytysasemalle varata suurempi syvyys. Esimerkiksi jos viivytysasema on valittu maantien varressa olevan kyläaukeaman kautta kulkeväksi, on todennäköistä, että venäläiset panssariyivoimaansa turvautuen pyrkivät aseman murtoon itse aukeamien kohdalla käyttäen sitovassa mielessä toimivia heikompia osastoja vaikeammin liikuttavassa kyläaukeamia ympäröivässä metsämaastossa. On luonnollista, että viivytysasemien aukeamien kohdalla tulee omata suurempi syvyys kuin kylän ulkopuolella olevassa vaikeassa metsämaastossa olevan aseman osan j.n.e. Tässä on huomattava eroavaisuus sen ajan, jolloin hyökkäysvaunut osallistuvat toimintaan, ja paksun lumikauden välillä, jolloin vihollinen on pakotettu toimimaan ilman panssarivaunuja. Tällöinhän vihollinenkin suurien kyläaukeamien asemasta voi hyökätä jäätyneitä puronvarsia, soita ja vesistöjä j.n.e. Siellä, missä vihollisen eteneminen asemaa vastaan hyökätessään näyttää vähemmän todennäköiseltä jää

viivytyksasemaan aukkoja ja niistä työnnetään eteen mahdollisimman liikkuvia tiedustelu- ja varmistuspartioita.

Ohjesääntömme mukaan on varsinaisen viivytykslinjan eteen laajempien aukeiden yhteydessä työnnettävä pieniä osastoja (vrt. taisteluetuvartiot puolustustaistelussa), joiden tehtävänä on omien viimeisinä saapuvien osastojen vetäytymisen helpottaminen viivytyksaseman läpi. Kun ottaa huomioon sen, että ennen omia viimeisiä osastoja voi milloin tahansa saapua vihollisen panssarivaunuja tai ratsuväkeä, niin olisi paikallaan laajentaa näiden osastojen käyttöä ja rinnastaa ne tehtäviensä puolesta lähinnä puolustustaistelun taisteluetuvartioihin. Viivytyksaseman taaimmaiset tukikohdat (vrt. tukilinjaan liittyvät tukikohdat puolustustaistelussa) on taas valittava siten, että ne muodostavat joukkojen irtautuessa sopivat vastaanottoasemat etumaisissa tukikohdissa toimiville joukoille.

Tulen käytön suhteen painostaa ohjesääntö sitä, että se on avattava jo pitkiltä matkoilta, sekä toiselta puolen, että tulen avaus tulisi olla vaihteleva. Ensimmäinen on ymmärrettävä siten, että viivytyksasemassa on käytettävä hyvin runsaasti häiritsemisammuntoja sulutus-, kaasutus- y.m. alueille ja siten hidastutettava vihollisen päävoimien etenemistä. Edelleen on syytä käyttää runsaasti tykistön ja jalkaväen aseiden tulta vastavalmisteluun, mikä käykin mahdolliseksi sen kautta, että takaa-ajoluontoisessa toiminnassa vihollisen ryhmittäminen tulee melko varmasti tietoon. Itse torjuntavaiheen tulenkäytössä ei ole sanottavaa eroa puolustustaistelun kanssa, ellemmme ota huomioon sitä, että tulivyöhyke maastopeitteen ja pinnan muodon salliessa tulee syvemmäksi. Erikoisesti on syytä varoa automaattiasseiden paljastamista vihollisen heikompien kosketusta ottavien osastojen ja partioiden ilmestyessä näkyviin. Siis sama periaate kuin puolustustaistelussa, vaikkakin se viivytyksaistelussa näyttää jääneen ilman huomiota.

Koska nyt tehtävän edellyttämä aikavoitto ennenkaikkea saavutetaan viivytyksasemissa, on huolehdittava siitä, että myöskin hävitykset, esteet ja kaasutukset ennen kaikkea sijoitetaan viivytyksasemien yhteyteen. Tässä sijoituksessa on jälleen lähdettävä vihollisen asemia vastaan käyttämästä todennäköisestä hyökkäysryhmityksestä ja sijoitettava esteet ja kaasutukset varsinkin sinne, missä vihollinen todennäköisimmin käyttää panssarivoimia. Lienee syytä painostaa, että hyökkäysvaunusteitä on sijoitettava myös viivytyksaseman taaempien tukikohtien (vastaanottoasemien) puolustuksen tehostamiseksi. Samoin tykistöasemien suojaksi j.n.e., sillä venäläisten pyrkimyksenä on tunkeutua panssarivaunuillaan yhteenmenoon viivytyksaseman selkäpuolella olevien laitteiden kimppuun.

Jos toiminta-alueelta löytyy hyvät kartat niin voidaan toiminta-suunnitelma tehdä varsin paljon karttaan nojautuen. Mitä heikompi kartta, sitä enemmän vaaditaan suunnitelman pohjaksi maastotiedustelua. Aina on kuitenkin mahdollisimman hyvissä ajoin lähetettävä päällystöä maastotiedusteluun sinne, missä viivytyksen päätoimintavaihe suoritetaan, laatimaan itse paikanpäällä yksityiskohtaista toimintasuunnitelmaa joukoille. Tällainen tiedustelu ja suunnitelman laatiminen tulee kysymykseen viivytyksasemis-

sa, puolustusasemissa ja siellä missä aikomuksena on suorittaa hyökkäys. Tähän käytetään tavallisesti itse-oikeutettuna konekiväärikomppanian päällikköä ja irrotetaan siihen lisäksi suorituksen tärkeydestä johtuen joku pataljoonan komentaja, tai kiväärikomppanian päällikkö; yleensä selväpiirteisiä kokeneempia miehiä. Suunnitelman tulee olla valmis joukkojen saapuessa paikalle, jotta ryhmitys ja muut toimenpiteet pääsevät välittömästi alkuun. Käytännössä näkee tämän toimintavaiheen usein unohtuvan, josta johtuen suunnitelmat näiltä tärkeiltä osilta ovat kovin hatarat ja suoritus luonnollisesti vähemmän tehokas.

Taistelun suoritus itse viivytyzasemassa muistuttaa suuresti puolustustaistelua, kuten jo edellä tulisuunnitelmaa käsitellessäni kävi selville. Kuitenkin on tulitaistelussa häiritseminen ja vastavalmistelu varsin huomattavalla tilalla. Erikoisen runsaasti käytetään hyväksi suhteellisen pientä tykistöä. Vaikka jalkaväki usein onkin passiivinen suorittamisen vastaiskuja vain, jos vihollisen hyökkäys on ollut heikko, johtaen vain varsin rajoitettuun menestykseen, niin on paikallaan, kuten jo aikaisemmin on käynyt esille, edullisten olosuhteiden salliessa suorittaa joko ratkaisua hakevia tai rajoitettuja hyökkäyksiä viivytyzasemien edessäkin. Sitäpaitsi, koska maastomme metsäisyys vaikeuttaa tilanteen selvillesaantia voidaan edullisesti käyttää toisinaan vain heikkojen osastojen tai partioiden harhauttavia hyökkäyksiä, mikä aikaansaa sen, että vihollisen on vaikea arvioida minkä laatusesta hyökkäyksestä kulloinkin on kysymys.

Viivytyzasemasta irtautumista on hyvissä ajoin valmisteltava. Tämä edellyttää maastotiedustelua viivytyzaseman takana ja sen yhteydessä eriarvoisten yksiköiden kokoon-tumisaikojen määrittelyä, sekä vetäytymisteiden valintaa asemista näihin ja näistä edelleen taaksepäin. Talvella tulee luonnollisesti kysymykseen myös latujen avaukset. Irrottautumisen suorituksen suhteen jättää ohjesääntömme lähemmin määrittelemättä kenen toimesta se alkaa. Siinä tapauksessa, että taisteluosasto ei ole jakaantunut alalohkoihin, määrittelee suorituksen alkamisen taisteluosaston komentaja. Muissa tapauksissa se useimmiten jää alalohkon komentajan tehtäväksi. Jossakin ratkaisevassa vaiheessa voi taisteluosaston komentaja johonkin tärkeämpään alalohkoon nähden pitää mää-räämisvallan itsellään, jolloin hänen tulee olla itse saapuvilla. Kysymys, milloin irtautuminen suoritetaan on hyvin vaikea tarkalleen määrätä. Tavallisestihan viivytyzasemi-en miehitysjoukot joutuvat ensin torjumaan vihollisen kosketusta ottavien pienempien osastojen hyökkäyksen. Tätä seuraa vihollisen puolella suurempien voimien ryhmitys, hyökkäyksen valmistelu sekä senjälkeen itse hyökkäys. Jos viivytystehtävä ei pakota suu-rempaan sitkeyteen niin voidaan irrottautuminen, varsinkin jos tiedustelu on toden-nut vihollisen ryhmittäneen erikoisen vahvoja voimia hyökkäystä varten, alkaa jo ennen kuin varsinaisen hyökkäyksen tulivalmistelu edes on alkanut. Tällöin pelastutaan niiltä tappioilta, joita vihollisen tykistövalmistelu aiheuttaisi. Menettely voi tulla kysymykseen esimerkiksi aamuisin, jolloin vihollisella on ollut aikaa koko yö hyökkäyksen valmiste-

luun. Tämä ei saa luonnollisesti tulla säännöksi. Usein on sopiva hetki irtautumiseen silloin, kun vihollisen ensimmäinen hyökkäysaalto on rynnäkköetäisyydellä pysähtynyt ja se jää odottamaan seuraavina etenevien hyökkäysaaltojen saapumista rynnäkköön lähteäkseen. Tällöin on usein edullista irrottautumisen helpottamiseksi suorittaa hyökkäyksen valmistelua muistuttava tulitaistelu, johon tykistö voimakkaasti osallistuu. Savujen käyttö tulee sen yhteydessä myös kysymykseen, mutta on se suoritettava niin, että se mikäli mahdollista kantaa hyökkäyksellistä leimaa. Viimemainitussa tapauksessa on myös osa vihollisen panssarivaunuista todennäköisesti jo saanut jalansijaa viivytyssase-massa, joten samalla, kun irrottautuminen alkaa, on myös vihollisen panssarivaunujen menestys hyökkäysvaununtorjunta-aseiden tulella rajoitettava. Järjestys mitä asemien tyhjennyksessä noudatetaan on yleensä se, että etumaiset tukikohdat siellä, missä syvyyttä viivytyssasemassa on, tyhjennetään ensiksi taaempien toimiessa vastaanottoasemi-na. Tukikohdista taas lähetetään ensiksi pois jalkaväen raskaat aseet, joiden taakseve-to on hitaampaa ja raskaampaa. Poikkeuksen tästä muodostaa tilanne, jolloin kiväärijalka-väen pelastamisen nimessä on konekiväärien tuli viimeiseen saakka välttämätön ja jol-loin luonnollisesti on valmistettu konekiväärien uhraamiseen. Tykistö tukee irrottautu-mista viimeiseen saakka. Todellisuudessa sen uhrautuva käyttö tulee kysymykseen vain hyökkäystorjunta-aseiden puuttuessa, tai niiden tarvitessa vahvistusta tykistön taholta. Kun asemista on lähdetty on mitä suurin nopeus vetäytymisessä välttämätön, jotta jou-kot todella saadaan pysymään irti vihollisen kosketuksesta.

Toiminta viivytyssasemien välimaastossa jakautuu siten, että pääosa voimista vede-tään ohjesääntömme mukaan seuraavan taaemman viivytyssaseman läpi osan jäädessä pitämään jatkuvaa kosketusta vihollisen kanssa. Toisinaan on syytä, jos irtautuminen on hyvin onnistunut, tai viivytyssasemiksi sopivia linjoja on vähän, pysäyttää päävoimat ja ryhmittää ne välimaastossa johonkin erilliseen tukikohtaan nojautuen yllättävään hyök-käykseen. Samoin voidaan menetellä reservillä, jolloin toisen linjan viivytyssasemaan siirretään vain osa miehityksen rungoksi, ja täydennetään etulinjasta tulevilla joukoil-la. Jatkuvan kosketuksen pito taas käytännössä usein suoritetaan siten, että kosketukseen jäävät osat alituisessa laukausten vaihdossa ollen suorittavat vetäytymisen ”puu puul-ta”. Tästä luonnollisesti olisi seurauksena kosketukseen jääneiden täydellinen tuho, kos-ka ne suurimmaksi osaksi joutuvat toimimaan selkää viholliseen käännettynä, eikä tästä tuskin koidu sanottavaa aikavoittoakaan. Toiminta viivytyssasemien välimaastossa täy-tyy keskittyä edeltäkäsien tiedusteltuihin erillisiin tukikohtiin, joskus edullisen maaston löytyessä pienempään väliviivytyssasemaankin. Ensimmäiset erilliset tukikohdat sijoite-taan tavallisesti viivytyssasemista vetäytyvien joukkojen kokoontumispaikkojen suojak-si. Tukikohtien yhteyteen on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä aina muodostamaan esteitä, varsinkin esteet vihollisen panssarivaunuja vastaan ovat erittäin tärkeitä. Ohje-säännön edellyttämää jatkuvaa kosketusta ei myöskään pidä ottaa kirjaimellisesti kuten

edellä esittämässäni menettelyssä yleensä on tehty. Senjälkeen kun tukikohta on jätetty, on päinvastoin syytä päästä irti vihollisesta, jotta osastolle määrätty taaempi tukikohta ennätetään saada vastustuskykyiseksi. Tykistön tulella ei tässä vaiheessa varsinkaan peitetyssä maastossa ole suurta merkitystä. Sitä käytetään kuitenkin menestyksellä häirintään omien estesulkujen yhteydessä ja myös tukikohtien vastarinnan tehostamiseen. Tällä tavoin menetellen käy mahdolliseksi järjestää viholliselle toinen toistaan seuraavia väijytyksiä ja ylläköitä, mistä taas on seurauksena, että vihollisen toiminta pakosta muuttuu yhä varovaisemmaksi ja hitaammaksi. Näin menetellen siis välimaastossakin saavutetaan todellista aikavoittoa ja tuotetaan viholliselle huomattavia tappioita.

Koska vihollisen ilmavoimat, kuten aikaisemmin on mainittu, suorittavat hyökkäyksiä rivistöjen kimppuun ja kun on mahdollista, että valmistetut hyökkäysvaunusulut eivät ole kyllin tehokkaita, vaan vaunut pääsevät viivytysaseman takana oleville teille, niin on itse irrotettujen pääosien vetäytyminen pyrittävä suorittamaan pienissä osastoissa ja mikäli mahdollista runsaasti sivuteitä ja polkuja käyttäen. Talvella ei latuja ole syytä keskittää tien varteen, vaan vetäydyttävä ainakin osittain myös maastoitse.

Edellä esitetyt näkökohdat käsittelevät taistelujoukkojen toimintaa. Muutama selvitelty vielä huoltotoiminnan kannalta.

Taistelutoiminnan, varsinkin vihollisen ilmavoimien toimesta ulottuessa takana olevaan tieverkkoon on syytä porrastaa entistä enemmän ajoneuvoja syvemmälle aina toisen linjan viivytysaseman taakse. Tässä voidaan harkita menemistä niinkin pitkälle, että vain rintama-ajoneuvot ja sairaankuljetusajoneuvot, sekä mahdollisesti ampumatarvikeajoneuvo yksikköä kohti voisivat jäädä etulinjan viivytysaseman taakse. Tällöin olisi ampumatarvikkeita osaksi varastoitava ehkä viivytysasemaan ja sijoitettava jonkunlainen reservi vielä asetta varten olevaan rintama-ajoneuvoon. Sairaankuljetusajoneuvoja on lisättävä, tai mahdollisuuksien suinkin sallieissa varattava tähän joko varsinaisia tai tilapäisiä sairaankuljetusautoja. Täten voidaan haavoittuneet varmimmin ja nopeasti saada taaempiin suojassaoleviin hoitopaikkoihin. Näin menetellen häiriöt selkäpuolella pienevät, eikä lukuisan kuormaston taaksepäin lähtö ole [juotuamassa] asemasta irrottautumisen alkamisesta.

Johtamiseen nähden toteamme jo edellisestä, että esikunnat joutuvat hyvin usein toimimaan jaettuna. Komentaja on ensiportaan kanssa tavallisesti ratkaisevimmalla kohdalla seuraamassa tilanteen kehitystä etulinjan viivytysasemassa voidakseen käyttää mahdollisia vihollisen heikkouksia hyväkseen ja suorittaakseen suunnittelemansa hyökkäyksen, tai määritelläkseen taistelusta irrottumishetken ja valvoakseen sen suoritusta. Kun irrottautuminen on onnistunut siirtyy komentaja kiireesti seuraavaan viivytysasemaan vakuuttautuakseen sen tarkoituksenmukaisesta järjestyksestä ja miehityksestä. Esikunnan toinen porras taas valmistuu näihin aikoihin siirtymään yhtä porrasta taaemmas.

Yhteydethän määräytyvät johdon toiminnan perusteella. Langallisia yhteyksiä käytetään vain teiden suunnassa, joka toiminnan porrastuessa syvyyteen enemmän kuin hyökkäys- ja puolustustaistelussa onkin erittäin tärkeä. Kun komentaja on suunnitellut ratkaisua hakevan tai rajoitetun hyökkäyksen, tai kun jokin osa voimista on saanut puolustustehtävän, silloin noudattavat yhteydet myös näissä taistelulajeissa käytettyjä periaatteita. Muuten jäävät sivuttaisyhteydet moottoripyörä- tai polkupyörälähetien, radion ja vilkun, sekä lyhemmillä välimatkoilla sovittujen merkkien varaan. Viimemainittujen käytön onnistuminen vaatii yleensä suurempaa huolellisuutta, kuin mitä harjoituksilla näkee.

Käskynannossa astuu ensimmäisenä ratkaistavaksi kysymys toimintasuunnitelman tiedottamisesta alaisille. Ohjesäännön mukaan jää tämä kohta hämäräksi, sillä siinä sanotaan muun muassa että joukkojen johtajan toimintasuunnitelman, tai sen osien tiedottaminen riippuu johtajan mahdollisuudesta vaikuttaa taistelun kulkuun, sekä alijohtajien henkilökohtaisista ominaisuuksista. Edelleen, että käskyt ja toimintaohjeet on pyrittävä antamaan alijohtajille niin ajoissa, että toiminta erikoisella toimeenpanokäskyllä voi häiriöittä suunnitelman mukaisesti jatkua. Viimemainitun lausunnon huomioiden on selvää, että toimintasuunnitelman osia on alijohtajalle tiedotettava. On luonnollista, että eri arvoisille johtajille käskyissä tiedotetaan toimintasuunnitelmasta niin paljon, kuin heidän toimintansa kannalta on tarpeen tietää. Mutta koska yhteydet ovat heikot ja yhteydensaanti epävarmaa, niin on muistettava, että toimintaa on ohjattava varmuuden vuoksi pitemmälle kuin on hyökkäys- ja puolustustaistelussa periaatteena.

Toisinaan keskustellaan myös siitä, onko viivytyksasemissa toimiville alemmille johtajille tiedotettava, että viivytyksasemat on kysymyksessä vai petettävä heitä puhumalla puolustuksesta. Kun otamme huomioon, että taistelussa yleensä on johtajien suunniteltava toimintaa ajan suhteen eteenpäin ja kun suunnitelmat puolustustaistelussa kohdistuvat jatkuvasti puolustusasemissa tapahtuvaan toimintaan ja viivytyksataistelussa sensijaan viivytyksasemista irrottautumiseen, joukkojen kokoamiseen ja toimintaan viivytyksasemien välimaastossa, niin on selvää, ettei mainittu pettäminen voi tulla kysymykseen, vaan on alemmille johtajille sanottava totuus.¹¹

Olen omasta puolestani sitä mieltä, että totuus on sanottava myös miehistölle, sillä näkeehän jokainen kuitenkin, kun asemat on miehitetty, sitä seuraavista toimenpiteistä, ettei asemassa ole aikomus käydä puolustustaistelua. Avataanhan talvella ladut jokaisen miehen luota ryhmän kokoontumispaikalle, sieltä joukkueen kokoontumispaikalle j.n. e. ja sijoitetaanhan sukset näiden latujen päähän kärjet taaksepäin. Puolustustaistelussa sitä vastoin sukset kootaan tavallisesti joukkueittain ja latujen teko ja suksien käyttö yleensä on kiellettyä ilman esimiesten lupaa. Jo tämä yksi ainut esimerkki osoittanee, että jos

11 Mitenkä muuten saadaan esim. huolto ja pioneerin toiminta järjestettyä edellä esitettyjen periaatteiden mukaan?

kummassakin tapauksessa puhutaan miehille puolustuksesta, niin heidän käsityksensä puolustustaistelusta menee sekaisin. Ei tällöin olisi ihme jos todellisessa puolustustaistelussa suoritettaisi omavaltaisia irrottautumisia. Jos sitävastoin miehistölle selvästi sanotaan, että joukkomme asettuvat puolustukseen ja me miehitämme tämän tukikohdan. Ja toisessa tapauksessa, että viivytyzasemamme kulkee nyt niin ja niin ja me miehitämme tämän tukikohdan. Silloin ei mitään epäselvyyttä synny. Sitä paitsi jo ennen taistelun alkua joudutaan miehille tavallisesti antamaan uusi käsky, jossa tukikohdan päällikkö sanoo, että me tulemme jättämään tämän aseman vasta minun käskystäni ja menetellään silloin niin ja niin. Näin toimien on jokainen tietoinen tehtävästään, horjumaton luottamus alaisten ja esimiesten välillä säilyy ja edellisestä johtuen vastarinta viivytyzasemassa voidaan jännittää korkeimmilleen ja esimies tietää, että joukot asemasta lähdettyäänkin ovat hänen käsissään.

Käskyt annetaan, kuten ohjesääntökin mainitsee, ajoissa, jotta valmistelut ennätetään perusteellisesti suorittaa. Niin on paikallaan, kuten jo edellä mainitusta selvisi, että viivytyzaseman miehityksen tultua suoritetuksi annetaan välittömästi käsky irtautumista ja vetäytymistä varten, vaikkei kosketusta vihollisen kanssa vielä olekaan. Tällä tavoin käytetään aika mahdollisimman tarkoin hyväksi onnistuvan irrottautumisen ja vetäytymisen vaatimaan maastotiedusteluun ja toiminnan suunnitteluun. Itse irrottautumishetki tiedotetaan luonnollisesti mieluummin sovitulla merkillä viime hetkessä. Joskin taisteluosaston sekä alalohkon komentajat käskyillään varsin tarkoin säännöstelevät toiminnan itse viivytyzasemissa, niin voivat he toiminnasta viivytyzasemien välimaastossa alijohdajilleen antaa vain ohjeet. Taisteluosaston puitteissa ei asemien hallussapitoa ole sijoitettava kellomääristä riippuvaksi, kuten joskus divisioonan taholta annetuissa käskyissä menetellään, vaan ratkaisee irrottautumisajan taisteluosaston komentaja tai alalohkon komentaja tilanteen kehityksestä riippuen.

Viivytystaistelussa, kuten kaikessa muussakin tulee ehdottomasti välttää kaavamaisuutta. Olen kerran seurannut viivytystaistelua Ranskan sotakorkeakoulun kenttäharjoituksissa. Harjoitusvaihe kesti 3½ vrk. Suoritus uusiutui joka päivä aivan samanlaisena siten, että iltapäivällä vihollinen sai kosketuksen viivytyzasemaan, jonne kaikki joukot oli ryhmitetty ja pakotettiin ryhtymään hyökkäysvalmisteluihin. Yön kuluessa suoritettiin irrottautuminen, joka ranskalaisessa avoimessa maastossa päiväsaikana onkin suunnatoman vaikea. Asemiin jäivät ainoastaan heikot jälkijoukot, jotka, kun vihollinen samalla ryhtyi hyökkäykseen, jättivät asemat ja vetäytyivät varsin heikkoa vastarintaa tehden noin 15–20 kilometrin päässä olevan uuden viivytyzaseman taa. – Ensimmäisen päivän aamuna suoritti hyökkääjä erittäin huolellisen tulivalmistelun käyttäen sitä seuraavaan hyökkäykseen vahvat voimat, kuten ainakin hyökkäykseen puolustukseen järjestäytyntä vihollista vastaan. Vielä toisenakin päivänä tapahtui hyökkäys samojen periaatteiden mukaan, joskin hiukan miedonnettuna. Kun sitten kolmannen aamun hyökkäystä

alettiin valmistella, niin esitti hyökkäävä komentaja hänen kanssaan keskustellessani sen mielipiteen, että todellisuudessa hän jatkaisi voimat koossa, jonkin keskityksen tykistöllä annettuaan nopeasti etenemistään saavuttaakseen vihollisen uuden aseman mahdollisimman nopeasti ja hyvässä kunnossa olevilla voimillaan päästäkseen vielä iltapäivällä hyökkäämään uutta asemaa vastaan, mutta opettajien vuoksi hänen täytynee suorittaa jälleen suunniteltu hyökkäys – kuten sitten tekikin.

Esimerkkejä voidaan löytää myös monilta omilta sotaharjoituksiltamme, jolloin viivyttäjä on menetellyt siten, että hyökkääjä on jo etukäteen kartan perusteella voinut päättellä viivyttäjän toiminnasta tähän tapaan: Tuolla aukeamalinjalla ovat vihollisen viivytysasemat, samoin tuolla ja tuolla. Niissä kohtaan vastusta, mutta hyökkäyksen jälkeen vihollinen vetäytyy ”puu puulta” tasaista vastarintaa suorittaen aina seuraavan viivytysaseman taakse. Kun ensimmäisen viivytysaseman vastarinta on lauennut, voin tykistöni järjestää siten, että sen tuli suunnata häiritsevänä jo seuraavaan viivytysasemaan. Samoin voin jalkaväkivoimani suunnata siten, että ne nopeasti voidaan ryhmittää hyökkäystä varten seuraavaa viivytysasemaa vastaan j.n.e. – Nyt esittämäni kaavamaisuutta on kaikin mokomin siis vältettävä.

On luonnollista, että ajan voittaminen ja tappioiden tuottaminen viholliselle sekä sen uuvuttaminen, ei pitemmälti näin onnistu. Meidän täytyy viivytystoimintamme suunnitella niin, että vihollinen tulee alituisesti yllätettyä. Yllätyksiin tarjoaa jatkuvia mahdollisuuksia meidän metsäpeitteinen maastomme, jossa vihollisen lentäjät eivät pysty kunnollisiin havaintojen tekoihin ja jonne vihollisen panssarivoimat eivät sanottavasti pysty tunkeutumaan. Meidän on pyrittävä siihen, että vihollisen on etukäteen vaikea sanoa, missä seuraava viivytysasema taas on. Edelleen tulee toimintamme viivytysasemissa olla vaihtelevaa. Toisinaan siinä siirrytään ratkaisevaan tai rajoitettuun hyökkäykseen ja toisinaan taas vahvoilla partioilla vihollista hermostutamme tai olemme ehkä kokonaan passiivisiakin. Myös tulenkäyttöä vaihdellaan ja esteiden ja varsinkin niihin kytkettyjen ansojen suhteen on aina keskittävä uutta j.n.e. Erikoisen vaihtelevaa ja yllätysrikasta tulee olla myös toiminnan viivytysasemien välimaastossa täynnä suurempia ja pienempiä väijytyksiä, ylläköitä ja iskuja sekä erillisiä tukikohtia niihin liittyvine esteineen ja kaasuksineen j.n.e.

Meidän viivytystaistelumme tulee siis olla järjestetty niin, että se tuottaa vihollisellemme yllätyksen toisensa jälkeen tuhoisine seurauksineen. Näin me päivä päivältä onnistumme herättämään vihollisessa yhä suurempaa kauhua ja pakotamme sen yhä varovaisemmaksi. Vasta silloin on se tarkoitus, johon viivytystaistelulla pyritään, nimittäin ajan voittaminen todella saavutettavissa.

Asekätkentää koskeva muistio vuodelta 1953

(Kirjoittanut eversti Valo Nihtilä Pariisissa 20.8.1953, PK 1969, KA)

Rainer,

Nämä säilytettävä myöhempiä aikoja varten. Sopivana ajankohtana ne tulisi päästää julkisuuteen. Se ajankohta olisi vasta silloin kun ryssät eivät ole niskan päällä. Siihen menee vielä paljonkin aikaa, joten harkinta jää sinulle.

Kun aselepo Suomen ja Neuvostoliiton välillä syksyllä 1944 tunnetuin raskain ehdoin oli solmittu, oltiin Suomessa yleensä hyvin huolestuneita kansan ja maan tulevista kohtaloista. Syytä siihen oli aivan riittävästi:

Jo aselevon ehdot olivat erittäin ankarat. 15.9.44 mennessä tapahtuvaksi sovittu saksalaisten joukkojen karkottaminen oli mahdoton ja otaksuttiinkin, että se kohta oli etukäteen suunniteltu oksaksi, johon meidät aikanaan hirtetään. Mieleen palautuivat Neuvostoliiton alituiset sotkeutumiset asioihimme talvisodan jälkeen, mihin sillä ei ollut minkäänlaista oikeutta. Suppeassa piirissä tiedettiin miten Romanian kanssa juuri tehdystä aselevosta huolimatta Neuvostoliiton armeijat jatkoivat häikäilemättä sotatoimia ja sieppasivat yllättyneet romanialaiset vangeiksi. Sittemmin todettiin, että meitä varten oli suunniteltu sama kohtalo, sillä kun aselevon piti sopimuksen mukaan alkaa 4.9.44 klo 9 jatkoivat venäläiset sotatoimia suorittaen raivokkaita hyökkäyksiä asemiamme vastaan, jotka kuitenkin kaikkialla torjuttiin, sillä joukot olivat saaneet käskyn joka tapauksessa pitää asemansa. Vasta vuorokautta myöhemmin 5.9.44 klo 9 päättyi sota venäläisten puolella ilman, että koskaan olisi annettu minkäänlaista selostusta siitä miksi näin meneltiin. Myös poliittinen tilanne suursodan yhä jatkuessa oli sellainen, ettei mikään valtio nostaisi sormeakaan meidän puolestamme, mitä tahansa meille tapahtuisikaan.

Edellä mainitut seikat huomioiden näytti hyvin mahdolliselta, että venäläiset sopivan tekosyyän varjolla tulevat miehittämään maan. Tähän olettamukseen perustui aseiden hajarastointiin ryhtyminen, mutta siihen palaan myöhemmin. Nyt haluan vielä osoittaa, ettei päätös ollut hätäkoity.

Valvontakomission saavuttua maahamme tuli osa siitä heti Mikkeliin ja törmäsivät heti aamulla työhuoneeseeni. Olin sitten altavastajana koko päivän. Pohjois-Suomen sotatoimia koskevan selvittelyn jälkeen siirtyi keskustelu uuden itärajan vaiheilla oleviin seikkoihin. Minulta vaadittiin hyvin tarkat tiedot siellä olevan armeijamme ryhmykses-

tä ja tehtävistä. Muun muassa päämajan antamasta käskystä piti jättää jäljennös samoin karttapiiirros ryhmytyksestä. Kun käskystä selvisi, että joukoille oli annettu puolustustehdävä ja rajan yli johtavat tiet oli määrätty miinoitettaviksi, niin olivat vieraat hyvin närkästyneitä ja kyselivät ironisesti: miksi? Vastasin vain, ettei pienellä maalla ole varaa olla herkkäuskoinen. Mutta ”tiedustelu” jatkui edelleen. Niinpä he vaativat aivan yksityiskohdaiset tiedot kaikista uuden rajan puolustamiseksi rakennetuista linnoituslaitteista detaljikarttoineen j.n.e. Käynti vastasi mitä täydellisintä tiedustelua, jonka hyökkääjä ennen hyökkäystään suorittaa.

Selviä hyökkäystä edeltäviä toimenpiteitä suorittivat venäläiset Pohjois-Suomessa, missä he tunkeutuivat vahvoin voimin muun muassa Suomussalmen ja Kuusamon kirkonkyliin työntäen varmistuksensa kauas niiden länsipuolelle. Ne jäivät sinne useista vastalauseistamme huolimatta noin 3 kuukaudeksi.

Lokakuun alkupuoliskolla antoi valvontakomissio uhkavaatimuksen. Olin sitä kenr. Oeschin kanssa hotelli Tornissa vastaanottamassa. Se oli kokoelma syytöksiä Pohjois-Suomessa sodan johtamisen ja suorituksen y.m. suhteen. 48 tunnin sisällä tuli valvontakomissiolle jättää siihen vastaus. Ellei se viimeainittua tyydyttäisi saisimme vastata seurauksista. Vastauksessa torjuttiin selvästi kaikki syytökset, mutta vain joku päivä myöhemmin saapui päämajaan rintamaesikunnasta Oeschilta ilmoitus, jossa sanottiin kahden everstin arvoisen valvontakomission upseerin tiukanneen: Ovatko venäläiset alkaneet marssia aamulla Suomeen kuten heille oli ennakoita tiedotettu.

Miehityksestä oli siis tehty päätös. Miksi sitä ei toteutettu? Vastauksen tähän voisi saada Moskovasta. Ehkä tiedusteluosastomme myöhemmin omia yhteyksiään saama ilmoitus jonka mukaan saksalaisten Budapestin luona suorittama vastahyökkäys, joka menestyi hyvin oli saanut vastaansa uusia siellä suunnalla aikaisemmin tuntemattomia divisioonia, joilla oli samat numerot kuin itärajamme takana olleilla divisioonilla, antaa joitakin viitteitä.

Olen esittänyt yhteenvedon syksyn 1944 pääkohdista koska ne useimmille ovat ainakin osaksi tuntemattomia. Vasta niistä tietoisena voi ihminen antaa puolueettoman arvostelun aseistuksen hajavarastoinnin tarpeellisuudesta.

Mitä taas tällaisen varastoinnin oikeuteen tulee niin viittaa lyhyesti siihen, että jo ennen talvisotaa oli muun muassa Karjalan kannakselle varastoitu yksityisten suojiin ja valvontaan aseita, räjähdysaineita, piikkilankaa ja bensiiniä puolustusvalmiuden tehostamiseksi. Heti talvisodan jälkeen tätä menettelytapaa laajennettiin huomattavasti. Niinpä osa suojajoukkojen reserviläisistä oli saanut koko sotavarustuksen mukaansa, linnoitusjoukkojen reserviläisten varusteet oli ”kätetty” hajalleen linjan eräisiin betonikorsuihin, räjähdysaineita ja bensiinisäiliöitä oli kaivettu maahan, naamiointi ja niiden valvonta jätetty lähimmän asukkaan huoleksi j.n.e. Menetelmää noudatettiin yleensä vaaravyöhykkeellä. Kun toisen maailmansodan aikana laskuvarjojoukkojen käyttö oli tullut varsin

yleiseksi, voi vihollinen antaa ensimmäisen iskun mihin tahansa, joten vaaravyöhyke laajeni koko maata käsittäväksi. – Näin siis syksyllä 1944 suoritettulla hajavarastoinnilla oli vankat perinteensä. Olosuhteet vain olivat toiset kuin ennen, eikä valvontakomissio luonnollisesti sitä hyväksynyt, mutta koska historiassa voittajilta ja miehittäjältä on men-ty vastaaville valmiuteen tähtääville toimenpiteille hyväksymistä pyytämään.

Toiminnan taustaa käsittävän pitkäköksi muodostuneen osan jälkeen on jo aika ryh-tyä käsittelemään asiaa ja toimintaa.

Todettakoon tässä aluksi, ettei maan poliittisen johdon taholta ole milloinkaan an-nettu suuntaviivoja sotilaalliselle johdolle maan puolustamista varten puhumattakaan siihen liittyvistä alustavista valmisteluista, joten ei niitä sieltä nytkään odotettu. Aloite varsinkin varsinaiseen puolustus suunnitelmiin liittyviin alustaviin ja täydentäviin suun-nitelmiin ja toimenpiteisiin nähden on melkein aina hoidettu asianmukaisten pääesi-kunnan osastojen taholta. Koska johtamani operatiivinen osasto on se, joka järjestely-osaston kanssa puolustusvalmiutta koskevat työt lähinnä hoitaa (viimemainittu osasto sodanajan joukkojen muodostamisen – liikekannallepanon), niin jouduin heti sodas-ta irrottautumisen tultua selväksi virka-asemani perusteella vakavasti miettimään mitä nyt alkavassa tilanteessa olisi tehtävä. Samaa asiaa oli pohtinut myös alaisenani, maavoi-matoimiston päällikkönä toiminut everstiluutnantti [Usko Sakari] Haahti ja saapui siitä eräänä päivänä alustavasti keskustelemaan. Samoihin aikoihin kävi luonani eräitä pää-majan osastopäälliköitä, eräs lähetystö Karjalan Kannaksen joukoista ja pari eri piirejä edustavaa herraa kotiseudulta. Kaikkien heidän käyntinsä johtosävel oli, että minä ope-ratiivisen osaston päällikkönä ryhtyisin niihin toimenpiteisiin, jotka kaikesta huolimatta antaisivat mahdollisuuden meille kansana suojata itseämme tai pahimman tapahtues-sa sopivassa vaiheessa vapauttaa itsemme. Kaikki he olivat tulleet samaan tulokseen niin, että taisteluvälineitä ennen kaikkea aseita olisi hajavarastoitava.

Teimme sitten yhdessä Haahden kanssa alustavan suunnitelman, jonka mukaan ku-hunkin suojeluskuntapiiriin siirrettäisiin pataljoonan komentajan virka-asemassa ollut hyvää harkintakykyä ja aktiivisuutta omaava upseeri. Hänen tehtäväkseen tulisi hajava-rastoinnin valmistelu piirinsä alueella ja aikanaan sen suoritus. Materiaalin laskimme lä-hinnä saatavan joukoilta niiden kotiuttamisvaiheessa. Lähemmät ohjeet he tulisivat saa-maan päämajan operatiivisessa osastossa ennen toimipaikkoihin siirtymistään.

Suunnitelman esitin kenraaliluutnantti Airoille samalla mainiten, etten katsoisi so-pivaksi esittää asiaa marsalkka Mannerheimille, sillä jos venäläiset saavat asiasta tie-tää, niin he tulevat vaatimaan asiaan osallistuneiden erottamista ehkäpä rankaisemis-ta. Airo hyväksyi esitykseni ja suunnitelman toteuttaminen jäi kuten olin ehdottanut osastoni tehtäväksi. Lienee ollut seuraava päivä kun Airo minulle mainitsi puhuneen-sa asiasta Mannerheimille siltä varalta, että se kulkeutuisi hänen tietoonsa muita tei-tä eikä hän pitäisi varmasti siitä, että hänen selkänsä takana toimitaan. M. oli Airon

mukaan vain varoittanut ilmitulon vaarasta ja kehottanut noudattamaan mitä suurinta varovaisuutta.

Tuohon aikaan oli työtä osastossani paljon, joten maavoimatoimistoa vahvistettiin siirtämällä majuri Arto Virkkunen siihen ja hänen tehtäväkseen tuli keskittyminen materiaalin hajavarastointia koskevaan kysymykseen ollen everstiluutnantti Haahden alaisena. Nämä kaksi upseeria hoitivatkin sitten suunnittelun suorittaen esittelyn minulle. Minun tehtäväkseni jäi sitä paitsi Airolle suoritettava informointi asian kulusta oleellisimmilta kohdilta sekä yhteistoimintaa päämajan muiden osastojen kanssa vaativien asiain hoito. Niinpä sitten hyväksyin sk. piireihin siirrettäviksi ajateltujen upseerien luettelon, samoin heille tulevat toimintaohjeet, jotka Haahti puhuttelussa päämajassa heille selvitti. Sen pääsisältö oli paitsi materiaalin hajavarastoinnin (kätkenän) valmistelua ja aikanaan alkavaa suoritusta, että tehtävä on hoidettava mitä suurimpana salaisuutena, joten korkeintaan kahta ehdottomasti luotettavaa apulaista lukuunottamatta muut toimintaan osallistuvat tiesivät kukin vain sen varaston, joka heidän tuli järjestää ja hoitaa. Näin ei kukaan muu päässyt sen olemassaolosta myöhemminkään selvyYTEEN. Koska tehtävä saattoi pilata asianomaisen virkauran määräsin, että sen vastaanotto oli vapaaehtoista.

Päämajassa informoin asiasta tiedusteluosaston päällikkö eversti Paasosen muun muassa siksi, että hänen alaisensa valvontaosasto tulisi todennäköisesti lähinnä saamaan tietoonsa kaikki toiminnasta julkisuuteen vuotavat tiedot ja niin ollen saisimme tilaisuuden heti puuttua kun varomattomuutta salassapidon suhteen ilmeni. Samoin eversti Vaalan, joka silloin toimi henkilöosaston ja myöhemmin komentoesikunnan päällikön tehtävissä, koska hän muun muassa esitteli sk. piireihin siirrettäviksi ajatellut upseerit. Edelleen aseosaston päällikön eversti Schreckin, jota samalla pyysin selvittämään mahdollisuuksia aseistuksen ja a-tarvikkeiden irrottamiseksi tarkoitukseen. Hänet siirrettiin kuitenkin keskustelumme jälkeen Armeijakunnan tykistökomentajaksi, joten jouduin harkitsemaan uutta miestä tähän tehtävään. Päädyin everstiluutnantti Hiiskeroon, joka oli hyvin perillä asehuollosta ja oli tavallaan vapaa koska jalkaväen tarkastajan toimistopäällikön työ sotatoimien päättyessä ei häntä ehdottomasti sitonut. Myöhemmin aina tarpeen vaatiessa ja minimirajoissa informoin järjestelyosaston päällikön eversti Tähtisen, linnoitusosaston päällikön eversti Bonsdorffin, jonka kaksi alaista majurit Arto ja Lukkari olivat lupautuneet hoitamaan pioneerimateriaalin saantia.

Aselajikomentajista tyydyin kenraali Nenosen kohdalta toteamaan pienen keskustelun avulla, että hän ymmärsi suunnittelemamme toiminnan tarpeellisuuden eikä siis esikunnan ylimmän miehen taholta ollut sentään vastustusta odotettavissa, jos jossain yhteydessä asia saapuisi aina hänelle saakka. Kaiken varalta mainitsin asiasta eversti Ulfsonille, joka oli hyvin lähellä Nenosta. Sen sijaan viestikomentajalle kenraalimajuri Ekbergille selostin asiaa ja hän oli valmis myötävaikuttamaan viestimateriaalin saantia. Pio-

neerikomentaja kenraaliluutnantti Sarlinin jätin, koska hänet tunsin joustamattomaksi ja pioneirimateriaalin suhteen olin valinnut toisen tien, edellä mainitun, linnoitusosaston kautta kulkevan.

Ilmavoimien ja laivaston esikuntapäälliköille eversti Pajarille ja komentaja Saukkoselle mainitsin, että maavoimien toiveesta on ryhdytty eräisiin valmiutta edistäviin toimenpiteisiin, ja annoin heidän harkittavakseen, mitä mahdollisesti ilmavoimissa ja laivastossa voitaisiin ajatella. Ilmavoimien kohdalta petyin täydellisesti, mutta en silloin osannut aavistaa, että kenraaliluutnantti Lundqvist hyppäisi hetkellisesti johtoasemaan päässeeseen kommunistien ja heidän myötäjuoksijansa yhteiseen kelkkaan. Ei hän sentään ilmiantoa tehnyt.

Kun varastointisuunnitelmat jo olivat hyvässä menossa sk. piireissä ja materiaalin hankintakin oli jo päässyt alkuun astui esille kysymys varastoitavan materiaalin määrästä. Annoin ohjeeksi, että kuhunkin piiriin olisi pyrittävä saamaan noin pataljoonan vahvuinen aseistus vähentämällä kuitenkin konekiväärien määrä 2 à 4:ksi sekä kranaatinheittimien määrä kahdeksi ja nekin vain osalle sk. piireistä. Lisäksi tuli aivan välttämätön viestikalusto ja räjähdysainemäärä sekä erälle alueille panssarinyrkkejä ja hyökkäysvaunumiinoja. Myöhemmin kun saimme tietää, että bensiiniä olisi tarkoitukseen saatavissa, otettiin sen varastointi hyvin rajoitetussa määrin myös huomioon, koska voi olla tarpeellista keskittää näillä aseilla varustettuja pataljoonia oman piirin ulkopuolelle ja bensiiniä ei ehkä olisi maahan vastaisuudessa millään saatavissa niin kauan kun sotaa jatkuisi.

Ennen pitkää ilmeni aseistuksen saannissa vaikeuksia, joukkojen ylimääräinen aseistus oli varsin pieni ja määrävahvuuden mukainen oli demobilisaatiossa luovutettava, koska se oli kirjanpidossa. Käytettiin erilaisia menettelytapoja asian järjestämiseksi. Niinpä lähetettiin pohjoisessa saksalaisia vastaan toimineille joukoille melko huomattavia asetäydennyksiä, jotka sitten Oulusta suunnattiin eri sk. piireille varastoitaviksi. Näin muodostuneen järjestelyn suorittaminen vaati henkilökuntaa ja Oulun piirin 2. yleisesikuntaupseeri majuri Keravuori sai luvan ottaa käyttöönsä kylmän varmoja miehiä, jotka kaikki olivat osallistuneet kaukopartiotoimintaan sodan aikana. Eräs näistä myöhemmin kavalsi asian valvontakomissiolle ja aiheutti siten asekatkennän esilletulon.

Koneisto oli saatu kuntoon ja alkoi välittömästi toimia. Yksityiskohtia en voinut seurata, sillä jouduin kenraali Airon jouduttua erikoistehtäviin ja sitten yleisesikunnan päälliköksi hoitamaan hänen päämajoitustemstarin virka-asemaansa. Lisäksi vaati valvontakomissio päivittäin selostuksia ja vastineita, muodostuen suuremmaksi harmiksi työskentelylle kuin vihollinen. Johdin toimistoa niin ollen melko suurin piirtein ja jätin yksityiskohdat Haahden ja Virkkusen käsiin. Aika ajoittain sain heiltä tilannekatsauksia varastoinnin kehityksestä. Erikoisena huolenani oli se, että annettuja ohjeita noudatettiin ja siksi lähetin heidät, varsinkin Virkkusen alituisesti kiertämään ja valvomaan sk. piireissä tapahtuvaa toimintaa. Eräitä kertoja saimme tietoja, jotka osoittivat, että jotkut

asiasta tietoiset eivät olleet säilyttäneet salaisuutta. Lähetin asiaa tutkimaan ja varoittamaan vakavasti lörpöttelijöitä.

Kun demobilisaatio piti olla loppuun saatettu 5.12.44 mennessä, niin määräsin, että varastointi tuli myös siihen mennessä olla loppuun suoritettu. Demobilisaation aikana liikkui puolustuslaitoksen materiaali junissa ja autoissa ympäri maata ilman, että se kiinnittäisi kenenkään huomiota. Sen päätyttyä tuli olemaan toisin. Tietääkseni tätä ohjettani yleensä noudatettiin. Kysymykseen tuli kuitenkin eräissä tapauksissa materiaalin siirto heikoksi osoittautuneesta varastosta parempaan, mikä eräissä tapauksissa osoittautui tarkoitustaan vastaavaksi. Myöhemmin selvisi, että tarkastukset olisivat eräissä paikoin voinut olla kriittisempiäkin, mutta yleensä oli varastojen valinta suoritettu hyvin.

Vuoden 1945 alusta ryhdyttiin aivan alustaviin töihin liikekannallepanosuunnitelmiin varalta. Työ oli järjestelyosaston toimialaan kuuluva. Kun sain siitä kuulla ryhdyin omassa osastossani alustavasti harkitsemaan maan puolustuskysymystä. Oli selvää, ettei hallitukselta hevillä [puolustus...tule vetoamaan]. Mutta maailman tilanne oli heittänyt ja yllättäviä voltteja eikä kukaan voisi taata, etteivät sellaiset jälleen uusiutuisi. Sellainen voisi olla esimerkiksi voittoisten liittolaisten välien rikkoutuminen, josta sanomalehdet kirjoittivat. Suomi voisi sellaisessa tapauksessa ennen pitkään joutua uusien sotatoimien näyttämöksi, joskin aivan vaatimattomana sivunäyttämönä. Jos maa ei ole täydellisen puolustuksellinen tyhjiö, niin ehkä se siitä voisi pelastua. Varmuudella voisimme saada kokoon rauhanajan koulutusta hoitavan armeijan avulla täydentämällä nuoremmilla reservin ikäluokilla [7 tai 9] kevyttä jalkaväkiprikaatia, jollaisia olivat ennen talvisotaa muodostelut suoja-prikaatit. Tätä varten ehdotin rykmenttien aseistuksen melko paksuksi, [...] koulutusyistä, mikä sitten toteutettiin. Tosin valvontakomissio myöhemmin vaati sen supistamista. Kevyestä prikaatista ja jääkäripataljoonista ajattelin saatavan 2–3 kevyttä prikaatia. Hajavarastoissa olevien aseiden avulla lisäksi noin 20 pataljoonaa, jotka tilanteen mukaan voitaisiin liittää jalkaväkiprikaateihin neljänneksi pataljoonaksi ja loput yhdistää esimerkiksi sissitoimintaan tai rajavartiotehtäviin sopiviksi prikaateiksi. Jos keskusvarikkojen materiaali olisi käytettävissä voitaisiin liikekannallepanossa muodostaa lisää joukkoja vanhan aluejakoperusteen mukaisesti.

Miten näin kaavailemani joukot keskitettäisiin ja missä käytettäisiin oli ratkaistava vasta aikanaan. Pääasia oli, että suunniteltaisiin joukkojen muodostuminen ja niiden tässä vaiheessa tarvitsema johtoporrastus. Divisioonien esikunnat olivat Oulussa, Turussa ja Kouvolassa. Ne hoitaisivat asiat omilla alueillaan. Keski-Suomi oli ilman johtoporra, joten ajattelin Armeijakunnan esikunnan sijoittamista esimerkiksi Jyväskylään ja voisi toimia aluejohtoportaana Keski-Suomessa ja olisi valmistelutehtäviä suorittaessaan rinnastettu divisioonien esikuntiin.

Nämä ajatukseni esitin sitten esimiehilleni kenraaliluutnantti [Einar] Mäkiselle joka vuoden alusta oli tullut päämajoitustemstariksi, että Airolle, joka nyt toimi yleisesikun-

nan päällikkönä. Olin pannut ne paperille ja annoin yhden kappaleen järjestelyosastolle tutustumista varten sillä kaikki lkp.valmistelut kuuluivat sen toimintaan. Esitykseni ei tullut koskaan hyväksytyä eikä hyljättyä. sillä joku yksityinen varasto oli kevättalvella paljastunut ja kommunisti? sillä ylimmissä piireissä oli nyt omaksuttu se kanta, että odotetaan ja katsotaan.

Alustaviin toimenpiteisiin liikekannallepanotöiden suhteen kuitenkin ryhdyttiin. Siinä tarkoituksessa kutsuttiin tammikuussa (12 p.?) sotilaslääniä ja divisioonien sekä armeijakunnan esikuntapäälliköt puhutteluun Mikkeliin. Järjestelyosaston suorittaman puhuttelun jälkeen kokoontuivat kaikki operatiiviseen osastoon, jossa minä selostin mitä niin kutsutut 2. ye-upseerit olivat tehneet sotilasmateriaalin varaamisen hyväksi ja miten oli ajateltu tämän materiaalin käyttö järjestettäväksi liikekannallepanossa. Samalla velvoitin edellä mainitut esikuntapäälliköt ottamaan yhteyden lääniensä 2. ye-upseereihin ja tarvittaessa antamaan heille apua jos he sitä muodossa tai toisessa tarvitsivat sekä toimimaan yhteyden ylläpitäjinä ja väliportaana osastoni ja sk. piirien välillä. Sanoin heille myös, että he voivat ilmoittaa kaikesta esimiehilleen sotilaslääniä komentajille, mutta että tarkoitus kyllä on kutsua heidät itsensä myös puhutteluun myöhemmin, kuten olin alustavasti jo sopinut esimiesteni kanssa, jolloin oli tarkoitus suorittaa informointi kaikissa asioissa varsinaista virkatietä noudattaen. Tämä puhuttelu jäi suorittamatta e.m. [odotta...] vuoksi.

Kevättalvella oli pari varastoa tullut ilmi ja yhä yleisemmiksi kävivät huhut suurten varastojen olemassa olosta. Tämän johdosta antoi ensin silloinen puolustusministeri Pekkala ja hänen jälkeensä puolustusvoimien komentaja Heinrichs käskyn asevarastojen purkamisesta. Airo kutsui minut luokseen sanoen aluksi, että nyt on alkanut käsien pesu asiasta ja tiedusteli mitä arvelin purkamisesta. En ollut kiinnostunut purkamisesta, sillä asemamme oli mielestäni edelleen epävarma, joten purkaminen olisi hätköityä. Olin sitä mieltä, että vain heikot varastot puretaan ja siten estetään varastojen jatkuva ilmitulo. Samalle kannalle asetui Airokin ja varastojen asiallisuutta päätettiin ryhtyä tarkistamaan.

Eräänä päivänä huhti-toukokuussa tuli Haahti luokseni ja kertoi, että Oulussa oli eräs kaukopartiointiin aikoinaan osallistuneista miehistä tullut majuri Keravuoren (Oulun piirin 2. ye-ups.) vaatien häneltä ½ miljoonaa markkaa, muuten hän ilmiantaa kaiken mitä hän tietää, koska hän oli ollut Keravuoren apuna eräiden toisten entisten kaukopartiomiesten kanssa selvittämässä Ouluun suuntautunutta asekuljetusjuttua, hän tiesi melko useita varastoja samoin kuin senkin, että aseita oli lähetetty johonkin muuhunkin sk.piiriin. Mies oli siis hyvin vaarallinen. Neuvottelimme asiasta, mutta totesimme vain, että jos vaaditun summan vielä jotenkin saisimme kokoon, niin mies tulisi pian uudelleen ehkä suuremman vaatimuksen kanssa j.n.e. joten oli aiheetonta lähteä sille linjalle. Haahti siis ilmoitti, ettei kiristykseen suostuta. Myöhemmin selvisi, että mies oli jo

kertonut tietonsa ainakin erälle tovereilleen ja todennäköisesti silloin valvontakomission edustajalle.

Tapaukset seurasivat nyt nopeasti toisiaan. Valvontakomission painostuksesta pantiin laajat tutkimukset käyntiin Oulussa. Useita varastoja ilmiantojen opastuksella löytyi, mutta Keravuori oli häipynyt. Katsoimme sen parhaaksi toistaiseksi, sillä tarvittiin aikaa, jotta varastoinnin varmuus olisi saatu tarkistettua ja hoidettua. Viimemainittu edellytti pikaista käskyä 2. ye-upseereille, jonka vuoksi heidät kutsuttiin Mikkeliin. Olin silloin erään komitean istunnossa Helsingissä. Puhuttelun heille lienee pitänyt Airo ja Haahdi. Myöhemmin kutsuttiin vielä sotilasläänien esikuntapäälliköt ja heille piti alustavasti puhuttelun Airo ja sen jälkeen minä keskustelin heidän kanssaan varastoinnin saamisesta kestäväksi. Sovimme eräistä menettelytavoista heikoiksi osoittautuvien varastojen purkamiseksi. Muun muassa sovittiin siitä, että missä mahdollista luovutetaan materiaali varikkoihin. Hätätilassa kätetään järveen tai suonsilmään. Jako yksityisille varmoille henkilöille olisi suotava. Nyt oli tärkeintä saada aikaa, jotta tämän mukainen varastoinnin tarkistus saataisiin läpivietyä.

9.k.45 [9. kesäkuuta 1945] tuli päämajaan käsky Haahden ja minun pidättämisestä. Olin silloin lyhyellä lomalla viedäkseeni perheeni Lahdesta kesäasunnolleni. Ennen kuin virallinen sähke Lahteen saapui sain puhelun Mikkelistä ja Haahdi kertoi minulle pidättämismääräyksestä. Mainitsin siitä parille asiaan osallistuneelle upseerille ja hetken päästä tuli asunnolleni upseeri ilmoittaen, että auto on 5 minuutin päästä ovellani ja se tulee viemään minut varmaan talteen. Kiitin tarjouksesta, mutta ilmoitin jääväni paikoilleni ja vastaavani teoistani. Määräys tuli illalla ja 10.6.45 minut saatettiin Helsinkiin ja luovutettiin Valpon vankilaan Ratakatu 12:een, joka sitten muodostui paljon pidempiaikaisemmaksi asuinpaikakseni kuin kukaan koskaan olisi osannut aavistaa.

11.6.45 pyrin Valpon päällikön Brusiinin puheille ja tiedustelin minkä vuoksi ja kenen määräyksestä minut oli pidätetty. Sain tietää, että minua epäiltiin osalliseksi asekatkentaan, joskaan mitään todisteita ei ole ja että määräyksen on antanut hallituksen ulkoasiainvaliokunta. Minusta oli tärkeintä, että sotilasläänin esikuntapäälliköt ja 2. ye-upseerit saisivat aikaa saamiensa ohjeiden läpiviemiseen ja väitin epäilysten olevan aiheettomia. Juuri ennen juhannusta minut kutsuttiin kuulusteluun. Sen suoritti herra Kekäläinen. Pysyin jyrkästi Brusiinille esittämässäni mielipiteessä. Sen jälkeen sain sitten olla omisssa oloissani aina syyskuun alkuun saakka. Ainoana poikkeuksena oli se, että joskus heinäkuun alkupäivinä Airo, joka oli pidätetty kesäkuun lopussa, Haahdi ja minä kutsuttiin Kekäläisen luo, jolloin K. luovutti puheenvuoron Haahdelle. Tämä kertoi myöntäneensä kuulustelusta, että hän oli hoitanut oma-aloitteisesti ja esimiestensä tietämättä asekatkenta. Sen jälkeen meidät lähetettiin selleihimme ja hetken päästä Kekäläinen vapautettiin Valpon palveluksesta ja uudet miehet puhtaasti Leinon linjaa edustavina astuivat remmiin.

Syyskuun alussa alkoi sitten näiden miesten – Uitto apulaisenaan Kivilaakso, ehkä nimi oli toinen; joka tapauksessa Venäjällä koulutuksensa saanut 100 % kommunisti. Minun osuuteni oli heillä jo melkoisen selvä, sillä he olivat kuulustelleet 2. ye-upseereita ja sotilasläänien esikuntapäälliköitä. Ei se heitä siksi sanottavasti kiinnostanut. Koko heidän tarmonsia kohdistui minun yläpuolellani olevien Airon, kenraali Heinrichsin ja marsalkka Mannerheimin osuuden irtisaamiseen. Kuulustelu muodostui rähinätalaisuudeksi, parjausten syytämiseksi päälleni. Tästä ”kuulustelusta” valmistui pöytäkirja, jossa minun kertomakseni pantiin muun muassa Airon ja Heinrichsin osallistuneen asekatkentaan, jota nimitystä nyt yleisesti alettiin Valpon piirissä y.m. käyttää. Pöytäkirja tehtiin todennäköisesti kuulustelun jälkeen ja esitettiin allekirjoitettavaksi seuraavana päivänä ilman, että olisin voinut läpi lukea. Kun en sitä tehnyt luki Uitto sen minulle jolloin luonnollisesti kieltäydyin sitä allekirjoittamasta. Minulle selvisi kuitenkin heti alkuunsa minkälaisien tyyppien kanssa olin tekemisissä, joten voin olla varovainen. Kiellettyäni aiheutti sen, että minulta kiellettiin kävelyoikeus ja posti- sekä pakettiyhteys, lukeminen, kirjoittaminen y.m. Olin täysin eristettynä kaikesta sellini ahtaiden seinien sisällä. Uusittunakaan pöytäkirjaa en sen sisältämien kavalasti kätkeytyneiden väarennysten vuoksi allekirjoittanut. Vasta kolmas pöytäkirja, joka sisälsi sen mitä he jo entuudestaan tiesivät, meni läpi. Silloinkaan en saanut sitä itse lukea, vaan se luettiin.

Seuraava kuulustelu-aika alkoi vasta keväällä 1946 todennäköisesti helmikuussa, joten minut epäilemättä päätettiin kypsyttää ajan ja mitä moninaisimpien pirullisuuksien avulla. Eräs yritys Uitolla oli joulukuussa, mutta todettuaan heti alussa, etten ollut otollinen ja kypsä, hän luopui syytäen suustaan tavanmukaisen parjausröyppönsä.

Helmikuun kuulustelut suoritti tuomari Tuominen. Hän oli karski poliisimies, mutta asiallinen. Kuulustelu sujui hyvin ja pöytäkirja tehtiin sitä mukaan. 3–4 päivässä, n. tunti päivässä, oli asia hänen mielestään loppuun käsitelty ja oikeus voi vuorostaan ryhtyä asiaa käsittelemään. Leinolla ja hänen apureillaan oli toinen käsitys. Paitsi, että Tuominen erotettiin, mikä merkitsi epäluottamuslausetta hänen työnsä, ryhdyttiin myös laatimaan taannehtivaa lakia, jossa kaikki se mitä olimme tehneet tulitaisiin määrittelemään rikolliseksi teoksi. Vain siten avautuisi tilaisuus meidän tuomitsemisemme.

Kuulusteluja ryhtyi sitten hoitamaan entinen Mikkelin poliisimestari Hölttä, joka näytti saaneen tehtäväkseen jutun paisuttamisen siten, että mahdollisimman paljon huomattavassa asemassa olevia upseereita voitaisiin saada Valpon vankilaan. Koska katsottiin, että minä muodostin jonkunlaisen sulun, joka piti saada auki, jouduin mitä raskaimman pommituksen kohteeksi. Kerrankin oli samanaikaisesti kuulustelua suorittamassa viisi johtavaa miestä. Tulos jäi suurista ponnistuksista huolimatta laihaksi, mutta se kukisti kuitenkin terveyteni. Sitä seikkaa yritettiin myös hyväksikäyttää lisäämällä painostusta ja tiukkaa eristystä. Se ei muuttanut lopputulosta.

Joku ehkä olisi utelias tietämään, miksi en kertonut kaikkea. Syy oli yksinkertaisesti siinä, että tahdoin rajoittaa syyllisiksi leimattavien lukumäärän mahdollisimman pienen ja suojata puolustusvoimia liian perusteelliselta puhdistukselta. Ajattelin myös, että puolustusvoimia ja niiden johtoa vielä ehkä tarvitaan, joten ne tulisi säilyttää mahdollisimman koskemattomana.

Oikeudenkäynti kesti vähän yli vuoden. Päätökseksi tuli, että minut tuomittiin 5 v. kuritushuoneeseen ja virasta erotetuksi. Saman tuomion sai alaisenani toiminut Haahdi. Toiset saivat vankeustuomioita, mutta koska olivat tutkintolaisina olleet jo pitkän ajan heidän vapautettiin. Haahti ja minä vapauduimme vasta ½ vuotta myöhemmin. Useimpien osalta ikävä välivaihe oli sivuutettu ja elämä alkoi juosta normaalia tai hiukan toisille raiteille ohjattua tietään. Joillekin tuo vaihe jätti joksikin aikaa epävarmuutta koska virkaura puolustusvoimissa näytti nousevan pystyyn. Sekin sitten aikoinaan on korjautunut. Omalta osaltani näytän joutuvan kärsimään tuomiosta ja tuosta vaiheesta elämäni loppuun saakka. Jouduin menettämään oikeuteni täyteen everstin eläkkeeseen, eikä terveytenikään ole palautunut enää ennalleen. Ensimmäinnettä olisi voinut yrittää saada anomalla ensin armoa. Jonkun kerran sitä vakavissani harkitsinkin, mutta tiedusteluihini sain vastauksen, ettei anomuksen läpimeno ole lainkaan varmaa. En sen vuoksi ryhtynyt asiaan varsinkin kun muistin presidentti Rytin lausunnon: ”En neuvoisi sinua anomaa armoa, ellei se ole aivan välttämätöntä, sillä siten joutuisit tunnustamaan itsesi rikolliseksi ja heikentäisit asemaasi omissa silmissäsi”.

Minua on lohduttanut kuitenkin se, että ”asekätkentä” ehkä on pelastanut jossain vaiheessa maamme luisumasta niin sanotulle Tshekkoslovakian tielle. Kun kommunistit harkitsivat vallankaappausta olivat varovaisimmat heistä sitä mieltä, että se johtaisi sisällissotaan, sillä ei aseita ole kätketty tarkoituksesta vaan otetaan ne heti käyttöön ja meidät kukistetaan verisesti (Kahden kommunistin keskustelusta Valpon päivystys-huoneessa.).

Minua on myös lämmittänyt Mannerheimin kertomus neuvottelustaan tasavallan presidentti Paasikiven kanssa lääkäriilleen professori Kalajalle. Mannerheim esitti, että Paasikivi vapauttaisi meidät ja perusteli ehdotustaan sillä, että Suomen historia on täynnä tapauksia, jolloin yksityiset miehet ovat oma-aloitteisesti toimineet maansa hyväksi. Ellei tällaisia miehiä olisi historiamme aikana ollut niin emme me enää olisi kansakunta, vaan olisimme hukkuneet suurten kansojen mereen. Tämän esityksen oli Paasikivi torjunut väittäen, että me suunnittelimme aseiden turvin vallankaappausta siis olimme muka täysin lainvastaisella kannalla. – Tähän täytyy surullisesti hymyillä ja valittaa sitä, ettei tasavallan presidentti tunne suomalaista upseeria, vaan rinnastaa hänet ilman muuta kommunistiin ja Etelä-Amerikan tai Lähi-Idän upseeriin.

Ehkä historian kirjoittajat pystyvät arvioimaan tekomme paremmin ja toteavat vilpittömän halumme palvella maata ja löytää keinoja sen pelastamiseksi silloinkin kun monet jo olivat heittäytyneet kohtalon armoille.

Pariisi 20.8.1953

J. K. [Jälkikirjoitus]

Arvo Tuomisen lausunto Pariisissa 1954: Kun Zdanov lähti valvontakomission päälliköksi sai hän ohjeet hoitaa asiat Suomessa kuten aikaisemmin virassa. Todettuaan sittemmin, että olimme hajavarastoineet aseita, hän ajatteli asiasta: Jos hän nyt pyrkii toteuttamaan suunnitelmansa johtaa se siihen, että aseet otetaan esille ja kommunistien vallananastus kukistetaan nopeasti ja verisesti. Suomeen olisi tuotava venäläistä sotaväkeä, jota vastaan alkaisi sissisota ja maa muodostaisi levottoman pesäkkeen, jonka hallitseminen tuottaisi suuria vaikeuksia. Länsivallat alkaisivat suhtautua vihamielisesti ja epäluuloisesti, mistä aiheutuisi, ettei ohjelmaa Puolassa y.m. tulevissa satelliiteissa voitaisi viedä läpi. Zdanov matkusti Moskovaan ja sai Stalinin hyväksynnän ajatukselle ja peruuttamaan toistaiseksi antamansa tehtävän. – Jos Suomen historia joskus objektiivisesti kirjoitetaan, niin tulee siitä näkymään, että asekatkenta näytteli varsin ratkaisevaa osaa maamme kohtaloon ja vapauteen.

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos
PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mppk.fi

ISBN 978-951-25-3424-1 (sid.)

ISBN 978-951-25-3425-8 (pdf)

SOTATAIDON YTIMESSÄ

Puolustusvoimat
The Finnish Defence Forces